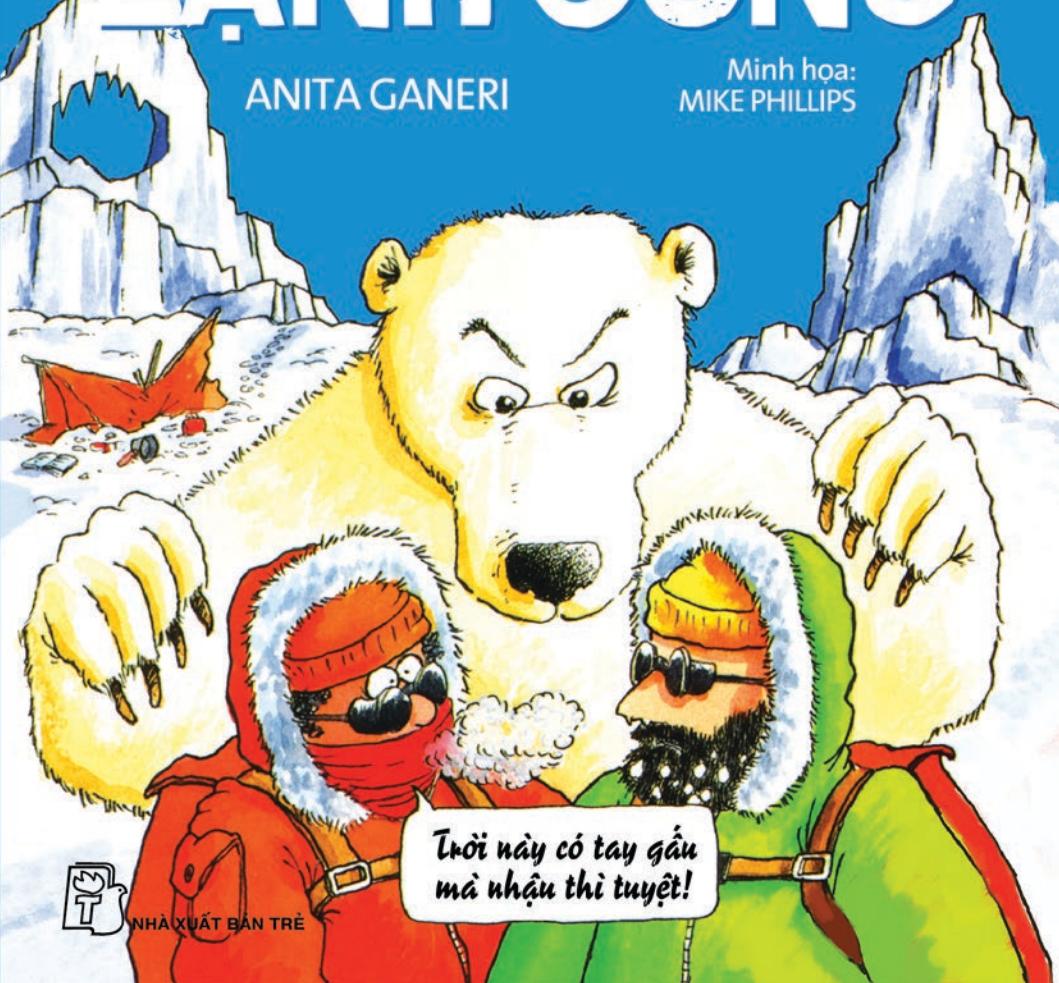

※ Horrible Geography ※

MIỀN CỰC LẠNH CÓNG

ANITA GANERI

Minh họa:
MIKE PHILLIPS

NHÀ XUẤT BẢN TRẺ

MIỀN CỰC LẠNH CÔNG

PERISHING POLES

Lời © Anita Ganeri

Minh họa © Mike Phillips

Bản tiếng Việt xuất bản độc quyền theo hợp đồng chuyển nhượng giữa Scholastic UK Limited và Nhà xuất bản Trẻ.

BÌA GHI BIÊN MỤC TRƯỚC XUẤT BẢN ĐƯỢC THỰC HIỆN BỞI THỦ VIỆN KHTH TP.HCM

Ganeri, Anita, 1961-

Miền cực lạnh giá / Anita Ganeri ; ng.d. Trịnh Huy Triều ; Mike Phillips m.h. - T.P. Hồ Chí Minh : Trẻ, 2008.

126tr. : minh họa ; 19cm. - (Horrible geography).

Nguyên bản : Perishing poles.

I. Vùng địa cực -- Văn học thanh thiếu niên. I. Kiều Hoa d. II. Phillips, Mike m.h.
III. Ts: Perishing poles.

919.8 -- dc 22

G196

MIỀN CỰC LẠNH CÓNG

ANITA GANERI

Minh họa:
MIKE PHILLIPS

Người dịch:
Trịnh Huy Triều

NHÀ XUẤT BẢN TRẺ

GIỚI THIỆU

Những giờ địa lý. Buồn như chấu cắn nhỉ? Một số thầy dạy địa làm bạn cóng bằng những kiến thức buốt óc với đủ thứ từ ngữ quái đản...

* Dịch nôm na thì băng tỏa là một thuật ngữ “tinh vi” để chỉ việc một nơi bị băng phủ như thế nào. Băng phong là nền đất bị đóng băng di chuyển và lún xuống khi băng tan ngấm xuống đất vào mùa xuân. Băng hồ là những khoảnh nước bị biển băng bao bọc. Cá là bạn sẽ chẳng muốn bị hỏi đâu!

Thôi, tạnh đi! Chưa biết chừng còn tệ hơn nữa kia. Tệ hơn nhiều. Nếu bạn tưởng lớp học của bạn ẩm ướt và lạnh giá kinh hồn thì hãy cảm ơn số phận vì bạn không phải đến một trường lạnh co-óng ở Bắc hoặc Nam cực. Lúc đó thì bạn còn mải lo giữ ấm, chả có thời giờ đâu mà kêu ca.

Tin xấu là miền cực giá lạnh là nơi lạnh nhất, băng giá nhất và khô nhất trên cả hành tinh lạnh giá của chúng ta. Nó còn thuộc vào hàng gió nhất nữa. Mà lại xa khủng khiếp. Thực ra đó chính là tận cùng của Trái đất và bạn chả còn đi được đâu xa hơn thế nữa. Càng may, chắc bạn nghĩ thế. Bé cái nhầm. Tin tốt là miền cực lạnh cóng ấy lại là những mẫu tuyệt vời nhất của địa lý xưa nay. Bạn sẽ sớm mắc chứng ám ảnh vùng cực thôi (nếu giá lạnh chưa cắn bạn trước).

Thấy cứng hết cả chân rồi à? Đừng hoảng. Cái hay của *Địa lý Kinh dị* là bạn có thể thăm thú nhưng nơi xa tít xa mù mà chả phải ra khỏi nhà. Cuốn sách này là lý tưởng đối với các khách lữ hành salon. Y sì như bạn. Vậy thì hãy kiểm một cái ghế tựa thật ngon mà ngồi cho thoải mái vào. Thử tưởng tượng xem thẩy địa lý của bạn tá hỏa cỡ nào trước những hiểu biết về vùng cực mới toe của bạn. Mà bạn thì ngay cả cây gắp đá cũng chả cần phải mang theo nữa.

Nếu bạn đã ngứa ngáy muốn biết miền cực là thế nào (mà không cần phải đứng dậy), hãy thử một thí nghiệm đơn giản xem nhé. Chờ đến một ngày đông thật là lạnh. Ở châu Âu thì đó là ngày mà sáng ra thấy có xe ủi tuyết ngoài cửa ấy. Đó là ngày mà việc đến trường là HOÀN TOÀN KHÔNG ĐƯỢC BÀN ĐẾN! Bắt con nhỏ em ban ra ngoài trời. (Vài phút thì gọi nó vào. KHÔNG ĐƯỢC QUÊN). Nhìn nhỏ em thật kỹ.

Liệu nó có a. nổi da gà, b. đông cứng, hoặc c. trưng ra một cái mũi tím tái không?

Nếu tất cả các câu trả lời là khẳng định thì bạn đã có ít nhiều khái niệm về vùng cực là thế nào rồi đấy. (Đừng lo, con em bạn không thể mách được. Răng nó gõ có ngừng được đâu).

Và đó là cái mà cuốn sách này nói đến. Phải, lạnh hơn cả hầm lạnh lạnh nhất, và bị bao phủ một lớp băng dày tới vài ngàn mét, miền cực là nơi lạnh nhất hành tinh. Trong *Miền Cực Lạnh Cóng* bạn có thể...

- học cách điều khiển xe chó kéo của người Inuit.
- tìm những con voi ma-mút đông cứng bị vùi trong băng.

- nếm thử các thứ trong dạ dày tuần lộc.
- theo vết một núi băng to bằng cả nước Bỉ cùng với nhà băng học* sừng sỏ Gloria.

* Nhà băng học là người chuyên nghiên cứu về băng (chứ không phải nhà băng). Thế là có người hiểu được thầy giáo lái hải cẩu gì rồi.

Địa lý này chả giống gì ngày xưa. Và nó gay cấn khủng khiếp luôn. Nhưng coi chừng đấy - quấn cho thật ấm trước khi đọc cuốn sách này, kể cả có ngồi trong nhà. Bạn đang sắp dẫn thân vào cuộc phiêu lưu băng giá, da gà tha hồ mà chạy khắp sống lưng.

CUỘC ĐUA ĐẾN CỰC

1 tháng Mười một năm 1911, McMurdo Sound, Nam cực

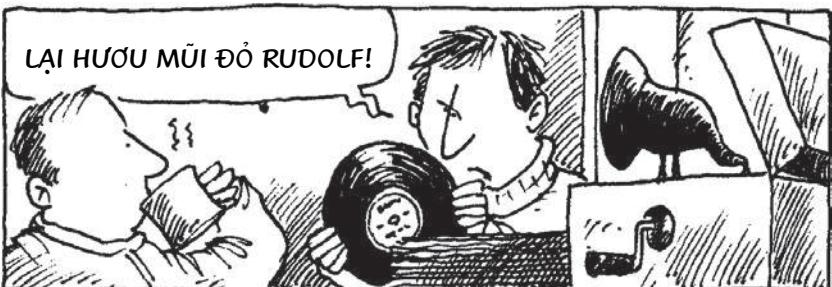
Buổi sáng giá lạnh, một nhóm người chia tay với các bạn đồng hành. Ai nấy đều có vẻ trang trọng. Liệu họ có còn gặp lại bạn bè không? Không ai biết cả. Bởi lẽ họ sắp dẫn thân vào một cuộc phiêu lưu lớn nhất trong đời. Họ đang cố trở thành những người đầu tiên đến được cực Nam để lưu danh trong sử sách. Một chuyến đi khó khăn kinh khủng qua Nam cực mênh mông băng giá đang chờ họ. Một người đã được nếm mùi. Chín năm trước thuyền trưởng Robert Falcon Scott dẫn đầu một đoàn thám hiểm đã đến cách cực Nam chưa đầy một trăm cây số nhưng thời tiết giá buốt và gió dữ dội đã buộc họ phải quay lại. Lần này con người sắt đá đó quyết chí chỉ có thành công hoặc chết.

Việc chuẩn bị cho chuyến đi chiếm gần trọn một năm. Rồi ngày 1 tháng Sáu năm 1910, chiếc *Terra Nova*, một chiếc tàu săn cá voi được sửa lại và gia cường để phá được băng, đã rời nước Anh. Sáu tháng sau, sau một chuyến hải hành bão táp, *Terra Nova* đã bỏ neo giữa đám băng trôi ở McMurdo Sound. Scott và người của ông dựng một ngôi nhà gỗ bên bờ mũi Evans trên đảo Ross để trú tạm qua những ngày đông tối tăm dài dằng dặc. (Ở bán cầu nam mùa ngược hẳn. Từ tháng Ba đến tháng Mười là mùa đông).

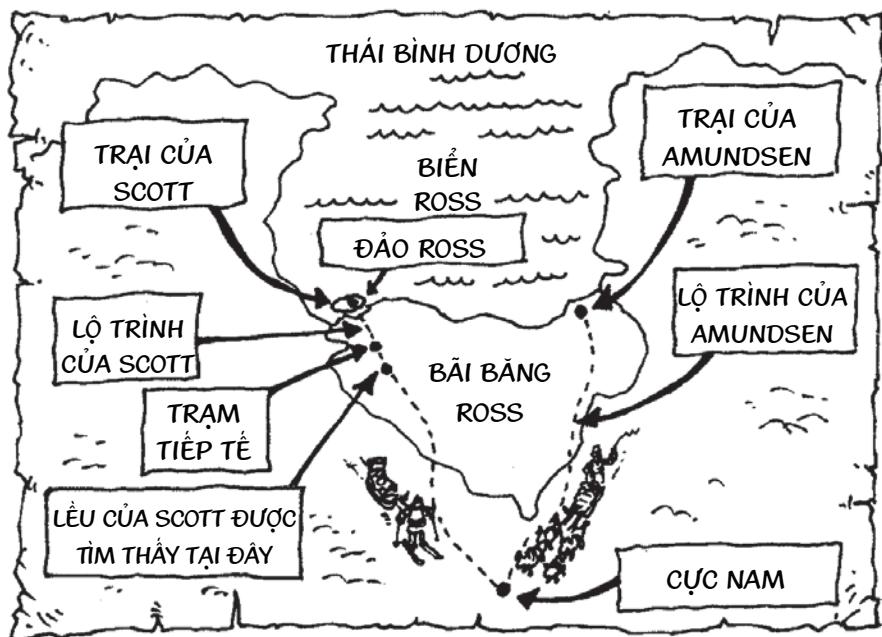
Đương đầu với cái lạnh kinh hoàng, họ lui cui chuyển đồ tiếp tế bõ trí dọc đường và tiến hành các thí nghiệm. Tối tối họ nghe máy quay đĩa và xem phim đèn chiếu giết thời gian. Càng lâu càng tốt.

Rồi cuối cùng thì chuỗi ngày chờ đợi cũng hết. Đến lúc tấn công địa cực. Khi nói lời tạm biệt, vẻ mặt buồn bã của thuyền trưởng trông lạnh lùng và bình tĩnh nhưng trong đầu thì những ý nghĩ cứ chạy nháo nhào cả lên. Ông yên lòng rời London vì biết rằng địch thủ lớn nhất của mình, nhà thám hiểm tài ba người Na Uy, Roald Amundsen đã lên đường đến Bắc cực ở đầu bên kia Trái đất. Amundsen hy vọng sẽ đến được cực Bắc trước tiên nên nhường cực Nam lại cho Scott. Đó là ông tưởng vậy. Vào ngày 6 tháng Tư năm 1909, người Mỹ Robert Peary tuyên bố đã đến được cực Bắc làm sụp đổ dự định của Amundsen. Không nói với ai một câu nào, Amundsen đầy tham vọng lập tức đổi hướng nhắm *phía Nam* mà đi. Scott biết tin này qua bức điện Amundsen gửi đến như sau:

Nhưng lúc đó thì Amundsen đã trên đường đi rồi. Thế là cả hai đều không còn đường lùi. Cuộc đua đến cực Nam đã thực sự bắt đầu. Mười ngày sau khi Scott đến nơi thì Amundsen cùng bầy đoàn của mình cũng cập vịnh Cá Voi ở bãi băng Ross và dựng trại (tên là Framheim). Mọi thứ đều theo đúng kế hoạch. Trong lúc Scott và người của mình nói lời từ biệt thì Amundsen đã xuất phát.

Tháng Mười hai năm 1911/tháng Giêng năm 1912

Lúc Scott rời mũi Evans thì Amundsen đã đi trước ông tới 12 ngày. Và cách biệt càng gia tăng. Đến ngày 17 tháng Mười một thì Amundsen già dơ và người của ông đã đến điểm nửa đường là chân dãy núi Transantarctic (liên nam cực). Lúc này lại có một trở ngại khác chằn đường họ - một sông băng dốc đứng gọi là sông băng Axel Heiberg. Con sông lỗ chỗ những khe nứt to tướng với các khối băng khổng lồ nằm rải rác. Để vượt qua sườn dốc hung hiểm phải mất đứt bốn ngày gãy lưng. Nhưng rõt cuộc họ đã lên đén đỉnh. Đến đó thì ngăn cách họ với địa cực chỉ là một khoảng mênh mông toàn băng trắng toát (gọi là cao nguyên cực) trải dài hút tầm mắt.

Thế rồi tai họa ập đến. Thời tiết đột nhiên thay đổi. Suốt hai tuần liền bão tuyết mịt mù và gió dữ quét ngang cao nguyên. Những người Na Uy gan góc chỉ còn có nước dựng cái lều mỏng manh của họ sau lưng một tảng băng và cầu nguyện. May sao mà trời cao nghe thấy lời họ. Gió đột ngột tắt và trời quang hǎn. Với nắng chói và trời xanh, đoạn đường còn lại đúng là một cuộc dạo chơi.

Ngày 14 tháng Mười hai, Amundsen và những người đồng hành kiên cường của ông cuối cùng đã đặt chân đến cực Nam. Không

nói một lời, họ lặng lẽ bắt tay nhau. Chả còn gì để mà nói cả. Họ đã làm được - và thế là đủ. Nhưng họ cũng không dám dừng lại quá lâu. Họ quá biết rằng thời tiết có thể thay đổi bất cứ lúc nào. Amundsen bỏ ra ba ngày để xác định vị trí của họ thật cẩn thận bằng kính lục phân (một dụng cụ hàng hải ngày trước dùng để đo góc giữa mặt trời và đường chân trời) để chứng minh cho mọi người rằng ông đã thực sự làm được. Trước khi rời đi họ dựng lều và cắm một lá cờ Na Uy trên đỉnh. Amundsen còn để lại lời nhắn cho Scott, nhờ ông này chuyển tin thắng trận của ông đến vua Na Uy. Lời nhắn viết rằng:

Thuyền trưởng Scott thân mến,

Vì chắc ông sẽ là người đầu

**tiên sau chúng tôi đến được đây nên tôi tha thiết nhờ ông
chuyển thư này lên đức vua Haakon VII. Nếu ông có thể
dùng được thứ gì còn lại trong lều thì xin chờ do dự.**

Trân trọng.

Mong ông trở về an toàn.

Kính thư, Roald Amundsen

Sáu tuần sau những người Na Uy đã về tới Framheim an toàn và mạnh khỏe. Họ đã hoàn thành hành trình kỳ công 2.500km của mình trong 98 ngày.

Trong lúc đó thì Scott đang lâm vào cảnh tuyệt vọng. Khi Amundsen tự hào chụp hình tại cực Nam thì Scott và người của ông đang vật lộn trên một con sông băng phản phúc khác là sông băng

Beardmore, cách đó gần 640km. Cuối cùng, vào đúng năm mới, 1912, họ cũng tới được cao nguyên cực. Bấy giờ cái đích đã ngay trước mắt nên ai nấy đều phấn chấn. Họ nào có biết Amundsen đã lên đường trở về. Trong đợt tấn công cuối cùng này Scott đã chọn bốn bạn đồng hành tin cậy - Edgar Evans, Lawrence Oates, Henry Bowers và bác sĩ Edward Wilson. Những người còn lại trong nhóm hỗ trợ ông đã cho quay lại. Đó là một nỗ lực siêu nhiên. Với nhiệt độ xuống dưới -40°C , mỗi bước đi là một cực hình.

Nhưng điều tệ nhất đã phải đến. Vào ngày 16 tháng Giêng, mọi người trông thấy một lá cờ đen ở đằng xa. Như vậy có nghĩa là đã có dấu hiệu dựng trại ở đấy rồi. Amundsen đã đánh bại họ. Những lo ngại tệ hại nhất của họ đã trở thành hiện thực. Trong nhật ký của mình, Scott đã ghi lại những giấc mơ tan vỡ của họ:

"Điều tệ hại nhất hoặc gần như thế đã xảy ra... Những người Na Uy đã qua mặt chúng tôi để trở thành người đầu tiên đặt chân đến địa cực. Đó là một thất vọng khủng khiếp... Ngày mai chúng tôi sẽ lên đường đến địa cực rồi quay về nhanh hết sức có thể."

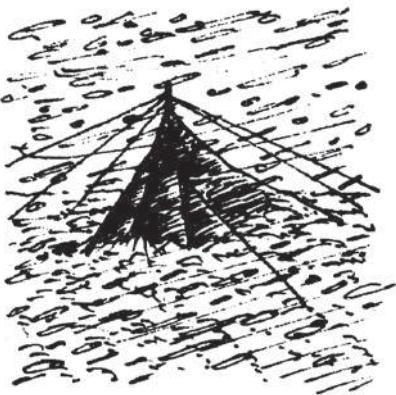
Thất vọng chán chường, hai hôm sau Scott đã đến cực Nam.

"Lạy Chúa chí thánh!" ông viết trong nhật ký. "Chỗn này thật khủng khiếp."

Đường về

Kiệt sức, đói lả, bị cước vì giá lạnh và xuống tinh thần, Scott và những người đồng hành bắt đầu cuộc hành trình ác mộng trở về. Tuyết bay lấp mắt dấu nén họ thường xuyên lạc đường. Từng người một lần lượt xuống sức. Vào ngày 17 tháng Hai, Edgar Evans chết sau khi ngã xuống một khe băng. Một tháng sau Lawrence Oates quả cảm đã ra khỏi lều bước vào bão tuyết. "Tôi ra ngoài một chút," ông nói. "Có lẽ cũng lâu lâu đấy." Đó là lần cuối họ thấy Oates còn sống. Chân ông bị cước nặng và ông đã chọn chết một mình để khỏi làm chậm bước mọi người.

Vào ngày 19 tháng Ba, khi khẩu phần thức ăn và chất đốt đã xuống đến mức nguy hiểm thì oái oăm thay họ lại bị mắc kẹt trong lều vì một cơn bão tuyết mịt mù. Gió giật ào ào và tuyết xoáy tít không làm sao bước nổi. Trạm tiếp tế chỉ cách đó 18km, có đủ thức ăn và chất đốt để cứu sống họ. Thế mà không thể tới được mới tức chứ. Ngày qua ngày họ chờ thời tiết khá lên, tuy nhiên trong lòng họ đã biết rằng số họ đã tận. Họ yếu đi từng ngày. Với một chút sức tàn, Scott viết thư về nhà và vẫn tiếp tục ghi nhật ký. Lần cuối cùng là vào thứ năm, ngày 29 tháng Ba năm 1912. Ông viết:

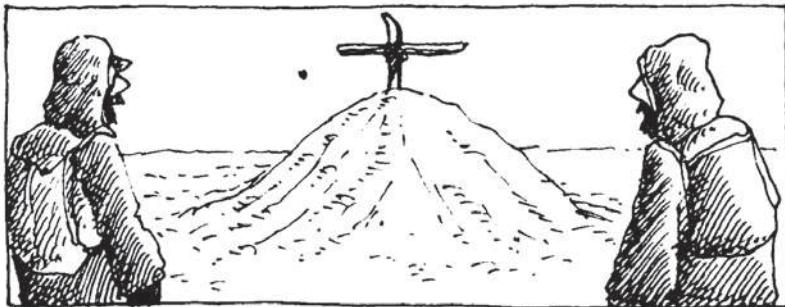
Thứ năm, ngày 29 tháng Ba năm 1912

Tứ ngày 21 đến giờ gió giật liên tục. Chúng tôi chỉ còn đủ chất đốt để nấu hai tách trà và một mẩu thức ăn chỉ đủ cho hai ngày. Ngày nào chúng tôi cũng chuẩn bị lên đường đến trạm nhưng bên ngoài lều vẫn rú rít không dứt. Lúc này tôi không nghĩ chúng tôi có chút hy vọng khá hơn nào. Chúng tôi sẽ không chơi đền cùng, có điều sức đã yếu đi, tất nhiên rồi, và kết thúc cũng không còn xa nữa.

Tiếc thay, chắc tôi không thể viết thêm được.

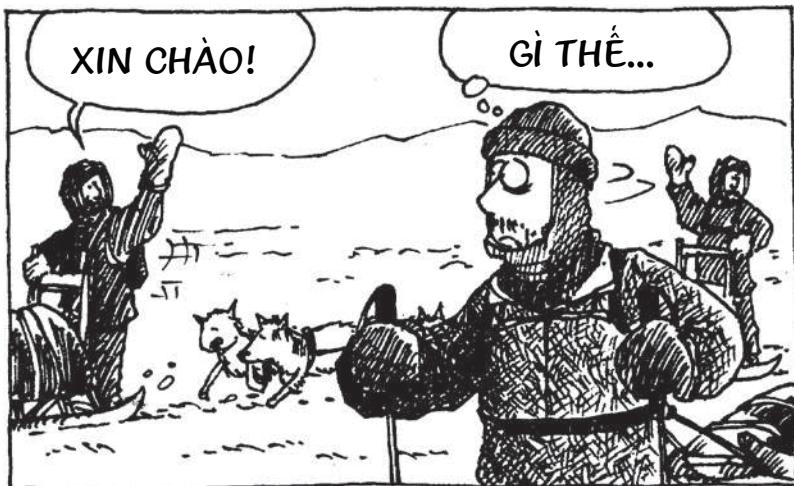
R. Scott

Đến tháng Mười một, một đoàn tìm kiếm đã thấy cái lều phủ tuyết, bên trong có ba xác chết. Cuốn nhật ký và những bức thư của Scott nằm bên cạnh ông. Một ụ tuyet với cây thập giá làm bằng ván trượt tuyet bên trên được đắp lên ngay chỗ đó.

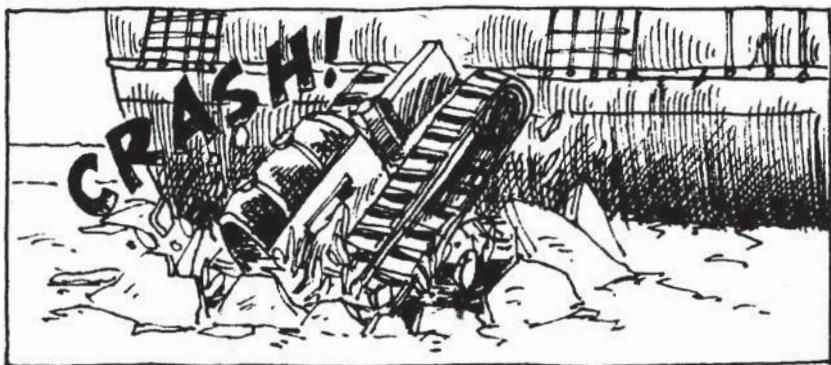
Năm nguyên nhân giúp Amundsen đến được cực Nam trước

1 Amundsen xuất phát trước. Ông dựng trại ngay mép bãi băng Ross - một việc khá liều lĩnh. Nếu băng vỡ thì trại của ông sẽ trôi ra biển. Nhưng việc này cũng đáng liều. Như vậy Amundsen đã gần địa cực hơn Scott khoảng 100km. Đến khi Scott lên đường thì Amundsen đã ở xa phía trước rồi.

2 Amundsen để chó kéo Bắc cực làm hết những việc nặng.

Bầy chó nhanh nhẹn, được huấn luyện tốt và rất bền sức. Sáu con chó thượng hạng có thể kéo một chiếc xe trượt nửa tấn chạy tới 100km mỗi ngày. Thoạt đầu người ta còn ngồi xe trượt, sau đó thì được kéo theo sau trên ván trượt. Scott không có kinh nghiệm lắm trong việc dùng chó. Ông còn nghĩ phải để người của mình tự kéo xe trượt mới đáng mặt đàn ông, kể cả việc đó có nặng gãy lưng cũng thế. Một người thuật lại rằng ruột gan ông ta như thể lộn tung phèo cả lên. Đối với những con ngựa lùn mà Scott cất công đưa từ mải Siberia sang thì đi lại quả là vất vả. Những con vật tội nghiệp bị ngập đến gối trong tuyết, còn mõm hôi ra đến đâu đóng băng đến đấy trong bộ lông của mình. Để chúng đỡ khổ, cuối cùng người ta đành phải bắn hết. Còn về ba chiếc xe trượt gắn máy thì hai chiếc hỏng, một thì bị ném qua mạn tàu vì nó chả chở gì.

3 Người của Amundsen ăn thịt tươi.

Ông hiểu rằng nếu không được cung cấp thịt tươi thì người của ông sẽ chết vì bệnh scurvy (sco-bút - là một chứng bệnh chết người do thiếu vitamin C quan trọng sống còn). Thành ra khi dự trữ đã hết thì ông đành lũ chó ra mà mổ. Tại địa điểm mang tên "Hàng thịt" trên cao nguyên cực, ông bắn một nửa số chó (cả thảy hơn 30 con). Một số được đem làm món thức ăn cho chó, còn người thì ăn chả chó. Scott kỹ tính

thì cho rằng ăn thịt chó thì man rợ quá. Khẩu phần bất di bất dịch của ông là ruốc (còn gọi là chà bông - một hỗn hợp khủng khiếp gồm thịt bò khô và mỡ lợn) và cháo yến mạch lẩn mẩn chả chim cánh cụt hoặc hải cẩu. Khổ cái, kéo xe trượt tốn nhiều năng lượng mà ăn lại không đủ. Trong khi nhóm của Amundsen được ăn tốt ngay từ đầu thì người của Scott thiếu vitamin và dần dần thiếu ăn đến chết.

4 Amundsen đã nghiên cứu rất kỹ

người Inuit. Ông đã học được những bài học quan trọng từ thổ dân Bắc cực về cách sống sót qua cái lạnh giá chết người. Quần áo của ông may bằng da chó sói theo đúng kiểu của người Inuit. Thứ này mặc ấm mà khô ráo, ngay cả khi nhiệt độ xuống dưới -40°C . Scott thì trái lại chỉ chuộng quần áo làm bằng vải bông và len. Tệ mệt cái là nó không đủ ấm và không thoát mồ hôi. Thành ra mọi người bị lạnh cứng và ướt đầm.

5 Amundsen không quan tâm đến

khoa học. Ông chỉ có duy nhất một mục tiêu là đến được cực Nam. Vì vậy

ông chọn toàn những người thông thạo miền cực cho một chuyến đi khắc nghiệt. Họ có những chuyên gia điều khiển chó và người đánh xe chó kéo, cả một nhà vô địch trượt tuyết siêu khỏe. Bản thân Amundsen mới đầu còn học làm bác sĩ, nhưng sau bỏ phắt để chuyên về thám hiểm. (Ngay từ lúc còn bé ở Na Uy ông đã mơ đến được cực Nam. Ông thậm chí còn mở cửa sổ mà ngủ vào mùa đông để rèn luyện mình cho chuyến đi). Còn Scott thì chỉ sống chết với khoa học. Ông cho chất lên xe trượt những mẫu đá nặng ịch kéo

muốn chết luôn. (Thực ra những mảnh đá này là bằng chứng quan trọng cho thấy Nam cực vốn ấm hơn bây giờ. Buồn thay, phát hiện chấn động đó đến quá muộn đối với Scott xui xẻo).

6 Amundsen rất may mắn. Trên đường về Scott phải đối mặt với thời tiết lạnh khắc thường. Đáng lẽ chỉ vào khoảng -30°C như thường ngày thì Scott phải đương đầu với nhiệt độ dưới -40°C. Lúc đó thì Amundsen đã bình yên về đến căn cứ rồi.

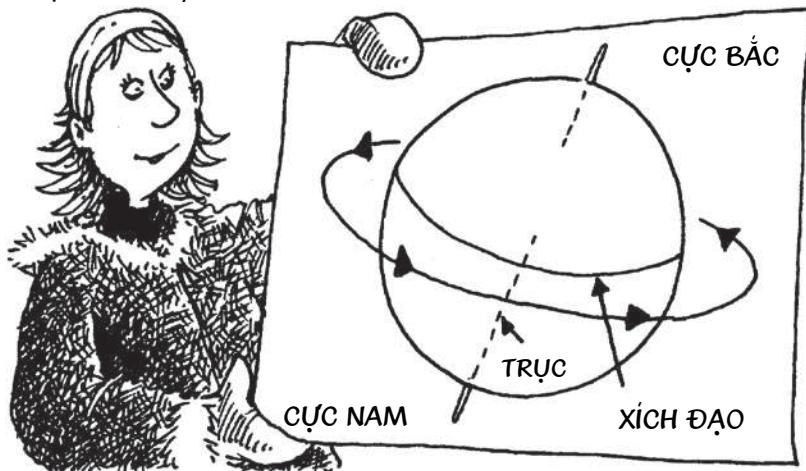
Vậy thì đó là một thực tế. Các cực là chốn hiểm nghèo. Như thuyền trưởng Scott quả cảm đã thấy nó hung hiểm với mình thế nào, bạn cần phải rất rắn mặt mới sống sót qua cái giá lạnh kinh hồn đó. Liệu bạn có chịu đựng nổi tất cả những cái đó mà sống sót trở về không? Trước hết bạn cần phải biết rõ hơn về các cực cái đã. Rõ hơn thật nhiều...

CÁC ĐỊA CỰC LẠNH GIÁ

Hãy tưởng tượng hết dặm này sang dặm khác toàn những băng với tuyết đến hút tầm mắt. Thêm vào đó là những trận gió giật và nhiệt độ lạnh cóng cả người. Tưởng như bị nhét vào một cái tủ lạnh to nhất, lạnh nhất và giá nhất trên đời - nhưng lại không có kem hay thạch gì. Chào mừng đến với miền cực lạnh giá.

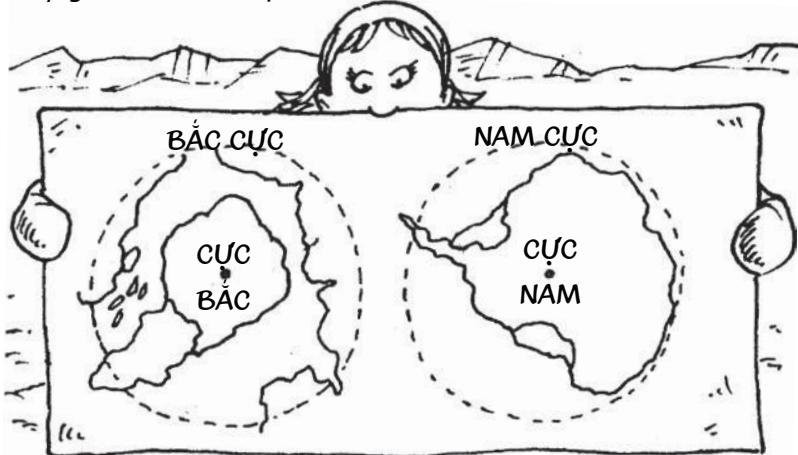
Vị trí của cực

Chả phải cực kỳ, cực đẹp đâu mà mơ. Không, thực ra đây là hai cực của Trái đất, là hai đầu của trục quay Trái đất (là đường tưởng tượng chạy xuyên qua giữa ruột Trái đất ấy mà). Như vậy có nghĩa là ở cực Bắc thì đi kiểu gì cũng là về hướng nam, còn ở cực Nam thì lên hướng bắc. Rắc rối quá à? Yên tâm đi. Đã có Gloria với sơ đồ cực số 1 đây.

Để làm mọi chuyện thêm rối tung lên, các nhà địa lý kinh dị còn gọi cái vùng bao quanh cực Bắc là Bắc cực và quanh cực Nam là Nam cực. Hai cái mảng này chiếm cả thảy 8% bề mặt Trái đất.

Bây giờ đến sơ đồ cực số 2.

Nhưng cũng chả trách được các nhà địa lý kinh dị. Trong tất cả các thứ tiếng Tây thì Bắc cực đều là Arctic, bắt nguồn từ tiếng Hy Lạp vì chính người Hy Lạp cổ đại là người đầu tiên đặt tên cho vùng này mà. Cá là bạn không biết rằng trong tiếng Hy Lạp thì "Arctic" có nghĩa là gấu. Có điều đấy không phải là thứ gấu trắng hung dữ ở Bắc cực đâu. Nó cũng không săn hải cẩu trên băng nữa. Không, đó là cái hình chòm sao nằm ở cực bắc trên bầu trời cơ. Còn Nam cực thì là Antarctic, chỉ đơn giản là đối nghịch với gấu.

Thực ra thì mấy ông Hy Lạp ở đâu cũng thấy mặt này chưa hề bén mảng đến gần Nam cực, vậy thì làm sao họ biết nó ở đó? Sự thật kinh hoàng là họ không biết. Mọi cái chỉ là đoán mò, mà ai

chứ người Hy Lạp thì giỏi cái khoản này đáo để. Họ cho rằng phải có một cái ụ đất ở bên dưới của thế giới đặng cân bằng với ụ đất phía trên. Nếu không thì Trái đất đâm ra trên nặng dưới nhẹ, thế nào cũng lộn tung phèo. Cũng lạ là họ có lý - nhưng không phải về chuyện Trái đất lộn tung phèo. Quả thực là có Antarctic thật.

Hai cực riêng rẽ

Bạn có thể nghĩ là hai cực lạnh giá trông giống nhau. Ý tôi là cả hai đều lạnh căm căm và toàn băng là băng, đúng không? Nhưng thực ra bên dưới lớp băng thì hai cực là hai thế giới khác nhau. Vậy thì làm sao bạn biết cực nào là cực nào? Lấy các cực ra đố nhau chơi nhé? Bạn không biết mình đang ở phía nào của Trái đất chứ gì? Thế thì sao không thử tí trắc nghiệm buốt răng để nói rằng hai cực lạnh giá khác nhau. Việc của bạn là trả lời CỰC NAM, CỰC BẮC hoặc CẢ HAI cho mỗi câu hỏi. Sẵn sàng chưa?

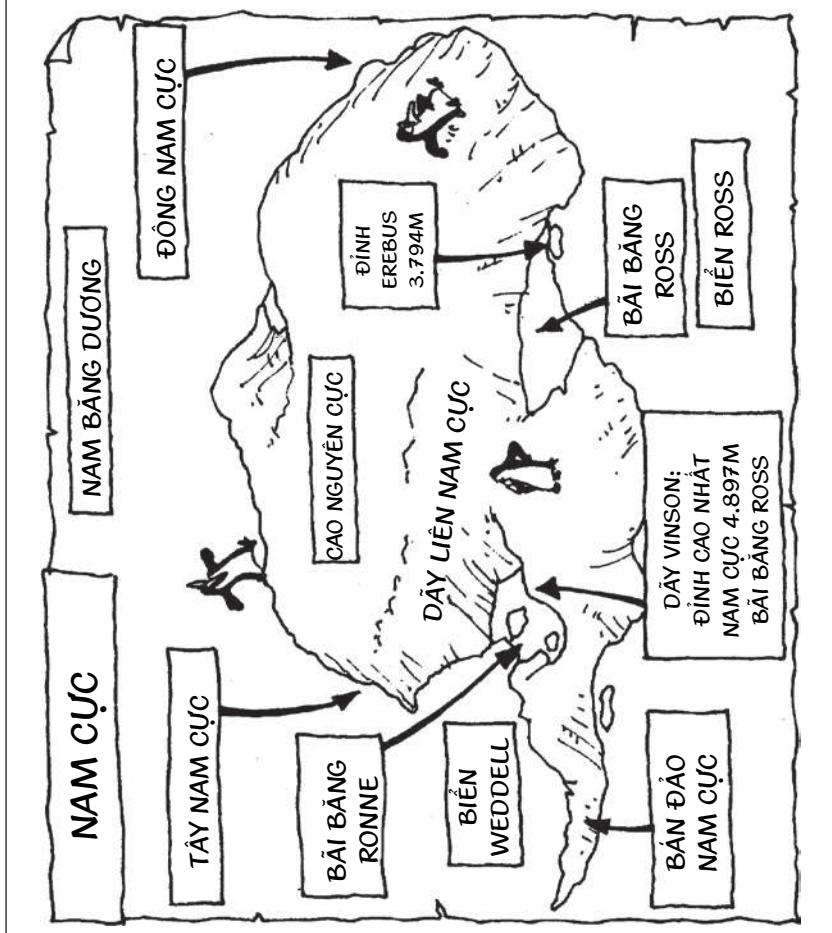
- 1 Đó là một lục địa phủ băng.
- 2 Đó là một mảnh đại dương bị đóng băng.
- 3 Ở đây có gấu trắng nhưng không có chim cánh cụt.
- 4 Vào mùa hè mặt trời chiếu sáng cả đêm.
- 5 Tháng Sáu là giữa mùa đông.
- 6 Người ta sống ở đó quanh năm.

Trả lời:

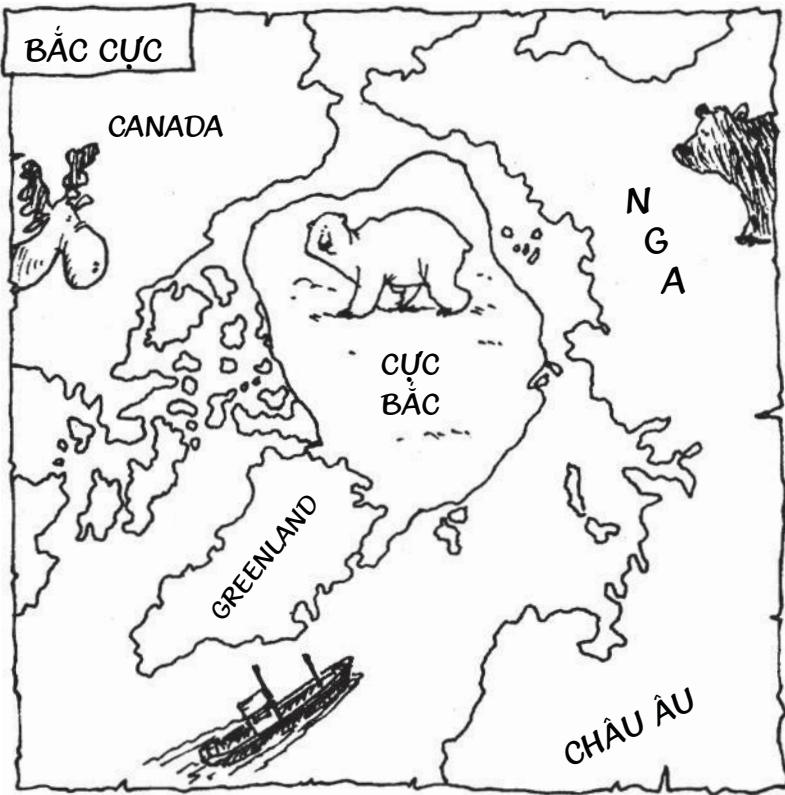
1 CỰC NAM. Bên dưới lớp băng đó là một lục địa rộng lớn. Nam cực rộng 14 triệu km² - gần gấp đôi châu Âu. Nhưng 99% của nó bị bao phủ một mảng băng khổng lồ, có nơi DÀY GẦN 5KM. Như vậy là quá nửa đoạn đường lên đỉnh Everest rồi. Khối băng nặng quá thể đáng đó đè dí nền đất bên dưới xuống. Mà không chỉ có thể. Bị vùi dưới khối băng kinh hoàng kia là những dãy núi lớn và những ngọn núi lửa dữ dằn. May mà phần lớn chúng đã ngưng hoạt động - nhưng có một ngọn

dở chứng là núi Erebus, ngọn này thì có thể thổi bay cái chóp của nó bất cứ lúc nào.

Nam cực bị bao bọc hoàn toàn bởi Nam Băng dương. Vào mùa đông khoảng một phần ba đại dương này bị đóng băng làm tăng diện tích của Nam cực lên. **Cảnh báo:** Chớ có ngã khỏi tàu khi bạn đi thăm hiểm chuyền tới. Vùng biển bão táp này lạnh đến nỗi não của bạn đông cứng lại chỉ trong vài phút. Brrrr!

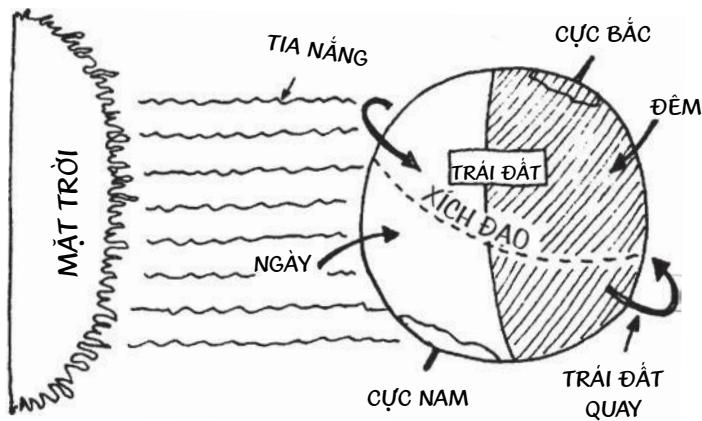
2 CỰC BẮC. Chả có tí đất nào ở cực Bắc cả, chỉ là đại dương bị đóng băng mà thôi. Bắc Băng dương là đại dương nhỏ nhất hành tinh (khoảng 14.000.000km²), và lạnh nhất (chú ý bô óc!). Trong hầu hết thời gian của nó bị bao phủ bởi băng trôi có thể dày tới 3m. Bắc Băng dương bị đất liền bao bọc gần kín. Đó là phần lãnh thổ phía bắc của Canada, Alaska, Scandinavia và Nga cùng với Greenland bao phủ. Tất cả chỗ này tạo thành một vùng mà các nhà địa lý gọi là Bắc cực. Vậy là đất ở Nam cực bị biển bao bọc, còn biển ở Bắc cực thì bị đất bao quanh. Hiểu cả chưa nào?

3 CỰC BẮC. Ở cực Bắc không có chim cánh cụt. Bạn có thể va phải một con gấu trắng, chứ nếu thấy chim cánh cụt nhởn nhơ đi qua thì bạn lộn tiệm mất rồi!

4 CẢ HAI. Nếu bạn không ngủ được... (thì sẽ chả có cửa nào cho bạn ở đấy đâu). Hàng nhiều tuần lễ liền không thấy mặt trời mọc và rồi sau đó thì tối thui suốt ngày. Ở cực Nam vào mùa đông trời tối liên tục sáu tháng liền. Sao lại có chuyện kỳ cục như vậy? Số là khi Trái đất quay quanh mặt trời (theo qui đạo tròn) thì nó còn tự quay quanh trục của mình nữa, cứ 24 giờ quay được một vòng. Mà trục của Trái đất lại còn bị nghiêng một góc. Thành ra trên Trái đất có những chỗ nghiêng về phía mặt trời còn có những chỗ khác thì ngoảnh ra, vì vậy mà có những chỗ sáng lâu hơn. Chính vì vậy mà độ dài của ngày và đêm thay đổi liên tục suốt năm.

5 CỰC NAM. Trong khi bạn nằm ườn trên bãi biển nghỉ hè thì ở cực Nam là mùa đông. Và khi ở phía bắc là mùa đông thì *phía Nam* lại là mùa hè. Đó là vì vào tháng Sáu, bán cầu bắc nghiêng về phía mặt trời và thế là được mùa hè. Nhưng bán cầu nam lại ngoảnh ra, thế thì làm gì mà chả mùa đông. Rồi đến tháng Mười hai thì đảo ngược lại.

6 CẢ HAI. Dân bản địa đã sinh sống ở Bắc cực từ lâu. Họ là những bậc thầy trong việc sống sót.(Bạn sẽ được gặp vài người trong chương **Dân Cư Bắc cực Lạnh Giá**). Nhưng ở cực Nam thì khác. Chỉ có vài nhà khoa học rắn mặt kính khổng lồ sống ở đó trọn năm. Như thế cũng quá ghê rợn rồi. Mà họ còn phải sống rất xa nhà. Làng giềng gần nhất của họ là ở Nam Mỹ, cách đó khoảng 3.000km. Nhưng không lo, bạn đã có hàng triệu con chim cánh cụt ở bên.

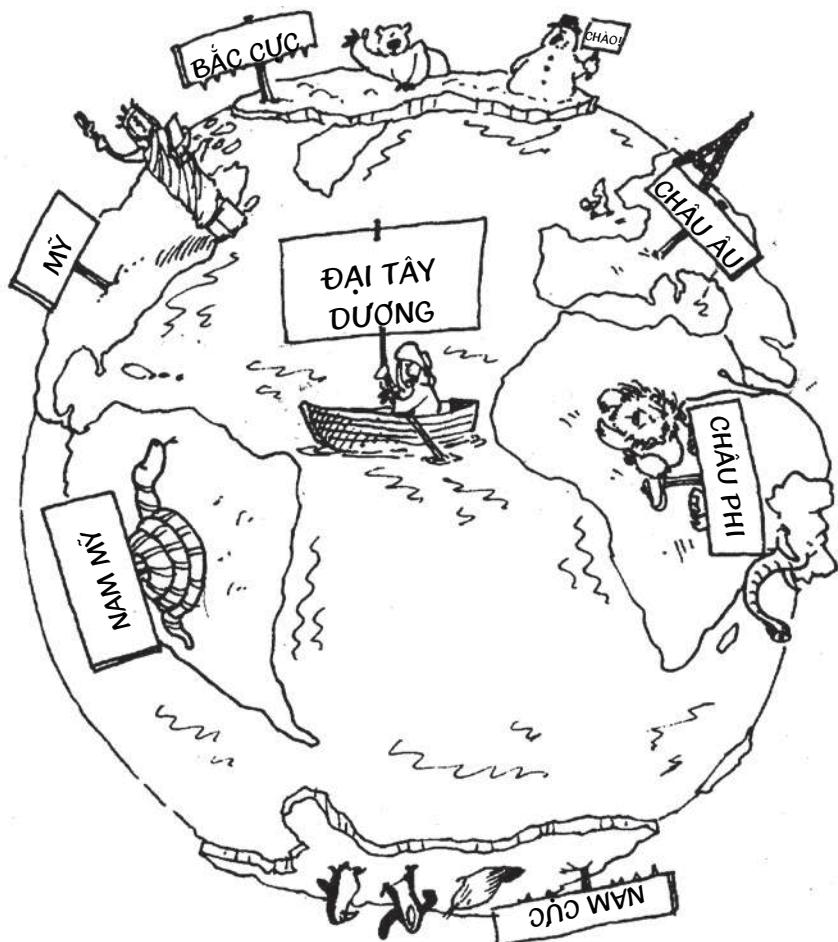
Điểm của bạn nói lên điều gì?

Bạn làm ăn ra sao rồi? Cứ mỗi câu đúng thì tự thưởng cho mình 100 điểm.

500-600 điểm. Chúc mừng! Bạn “cực” đấy. Nhưng chớ vội chủ quan nhé. Tiếp theo đây bạn còn phải có một chuyến dã ngoại cực lạnh với thầy giáo nữa. Nghĩ mà rung mình.

300-400 điểm. Không tệ. Bạn có vé cũng thoải mái với môn này. Nhưng cẩn thận kẻo băng trơn trượt ngã đấy.

200 điểm và ít hơn. Chết thật. Bạn đang lò dò trên băng mỏng đấy. Điểm số kiểu này thì bạn chả có cửa làm thiên tài địa lý đâu. Nhưng nếu bạn không thể phân biệt được cực nào là cực nào thì dưới đây xin hiến cho bạn một sơ đồ đơn giản để giúp bạn. Bạn sẽ phải xoay ngược sách lại để tìm cực Nam, nếu không thì trồng cây chuối...

Thông báo thời tiết vùng cực

Bạn đang lầm le tự làm một chuyến thám hiểm vùng cực à? Tốt nhất hãy coi lại dự báo thời tiết vùng cực lạnh giá của Gloria rồi hẵng liều nhắm mắt đưa chân...

Bắt đầu từ hôm nay trời sẽ lạnh té tái với nhiệt độ xuống rất thấp. Dự báo có gió giật mạnh vào buổi chiều lên đến mức bão tuyêt. Và đi đứng phải cẩn thận vì sẽ tối thui cả ngày. Ngày mai có vẻ cũng không khác gì, ngày tiếp theo và tiếp theo nữa cũng vậy. Mùa hè có hơi ấm hơn một chút (nếu bạn chịu trật đực tối đó, và ít nhất bạn cũng còn thấy đường mà đi).

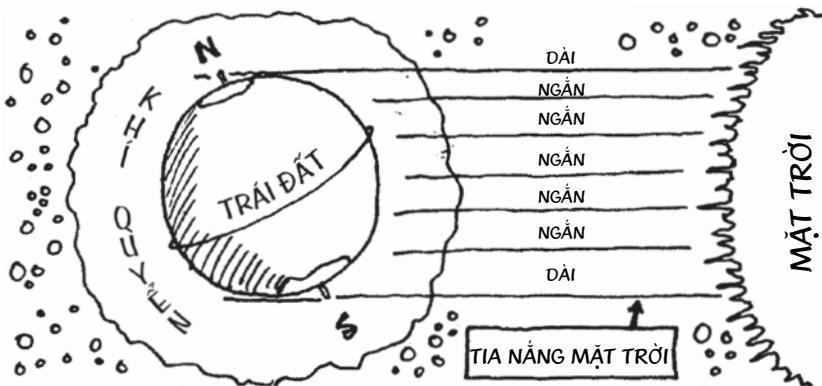
Cảnh báo thời tiết vùng cực

Nếu bạn tưởng mùa đông ở chỗ bạn là lạnh giá thì hãy nghĩ lại. Vùng cực lạnh giá thì phải nói là c-c-cực lạnh luôn. Dù là bạn chọn mùa nào trong năm thì vẫn cứ phải quấn cho thật ấm. NẾU BẠN MUỐN CÒN SỐNG. Dự báo cho tương lai sắp tới:

Lạnh té răng

Đây là thông tin chính thức. Các cực là nơi lạnh nhất hành tinh. Ở Nam cực, nhiệt độ trung bình là -49°C , tức là khoảng gấp năm

lần bên trong tủ lạnh nhà bạn. Nhưng như vậy vẫn là nóng chảy mỡ so với một nơi tên là Vostok có nhiệt độ xuống đến -89°C . Đến đây thì dư sức ướp lạnh bạn chết ngắc luôn. Ở Bắc cực lạnh giá thì ấm hơn, vào giữa mùa hè còn nóng đến 0°C (tuy mùa đông là -30°C). Nhưng tại sao các cực lại lạnh ghê rợn thế? Xin lỗi, chỗ này là một bài khoa học kinh dị mất rồi... Đó là vì bề mặt Trái đất nó cong cong nên ánh nắng mặt trời chiếu vào cực dưới một góc lớn. Chúng rải ra một vùng rộng lớn nên đâm ra yếu hơn. Ánh sáng mặt trời còn phải đi qua một đoạn đường xa hơn qua khí quyển để đến các cực nên bị hấp thụ mất thêm một chút nhiệt lượng nữa hoặc bị bầu khí quyển phân tán ra trước khi xuống được mặt đất.

Tệ hơn nữa, phần lớn nắng chiếu vào các cực lại còn phản xạ vì màu băng tuyết trắng toát nữa. Các nhà địa lý kinh dị gọi đó là hiệu ứng albedo. Giải thích nôm na ra thì những màu tối hút nhiệt vào còn màu trắng thì hắt nhiệt đi. Và chính vì vậy mà mặc áo trắng trong những ngày nắng nóng thì mát hơn là mặc màu tối. Cứ thử đi khắc biết.

Hoang dã và cǎ gió

Cẩn thận với gió máy ở vùng cực lạnh giá đấy. Món chả hải cẩu có thể làm ruột gan bạn lộn tung phèo lên đấy. (Đùa thôi, cái đó chả liên quan gì tới gió máy cả). Gió ở đây là thứ gió thổi theo các sườn dốc băng giá với vận tốc lên tới 200km/giờ, nhanh cứ như tàu cao tốc vậy. Nhanh đến mức thổi bạn ngã lăn chiêng kia. Hoặc bão tuyết mù mịt dập bạn te tua. Bão tuyết là cơn bão cuốn theo tuyết. Bạn mà gặp phải nó là gay go to. Nó sẽ thốc tuyết vào mõm bạn nghẹt thở và bưng mắt bạn chả còn thấy gì. Và đó là một trong những lý do chính khiến các nhà thám hiểm cực lạc lối, thường là đưa đến kết thúc bi thảm. Tệ hơn nữa, gió còn làm cho chân bạn té cong hơn thực tế. Bạn cũng biết đấy, gió mà càng mạnh thì càng thấy lạnh. Nếu sức gió là 50km/giờ và nhiệt độ là -35°C thì mức cong cứ như là -80°C vậy. Nếu bạn không quấn cho kỹ thì chỉ trong vài giây sẽ bị đông cứng như đá ngay. Nghe căng thật...

Khô như ngói

Nói đúng ra, các nhà địa lý coi vùng cực là hoang mạc. Không, các bác ấy chả điên tí nào đâu. Loại hoang mạc này không có cát bồng, cọ và lạc đà như bạn vẫn tưởng đâu. Nhưng vẫn cứ là hoang mạc như thường. Các nhà địa lý định nghĩa hoang mạc là nơi có lượng

mưa hoặc tuyết dưới 250mm một năm. Nam cực thì chỉ được một phần năm con số đó. Tuy được bao phủ trong nước đá nhưng một phần của Nam cực còn khô hạn hơn cả sa mạc Sahara khô rang nữa là khác. Tại một vài nơi như các thung lũng khô cằn gần McMurdo Sound, cả hai triệu năm nay chả có lấy một giọt mưa.

Thực tế rùng động

Cực Nam lạnh giá một thời từng là miền nhiệt đới ấm áp. Không tin thì thôi. Các nhà khoa học đã tìm thấy hóa thạch những động thực vật giống nhau trong các tầng đá ở Australia, Nam Mỹ và Nam cực. Chúng chứng tỏ rằng 200 triệu năm trước những lục địa này dính liền với nhau. Thật ngạc nhiên, Nam cực từng được bao phủ bởi những khu rừng xanh um rậm rít với những con khủng long lang thang kiếm ăn. Sau đó, khoảng 180 triệu năm trước, ba lục địa này tách rời ra và bị biển ngăn cách. Nam Mỹ và Australia vẫn cứ nóng rãy, nhưng Nghị Gấu nhà ta thì trôi dạt mãi xuống cực Nam và trở nên lạnh lùng băng giá.

CÓ VẺ NHƯ TRỜI
TRỞ LẠNH RỒI.

A black and white cartoon illustration showing two animals, likely penguins or seals, facing each other. Between them is a speech bubble containing the Vietnamese text "CÓ VẺ NHƯ TRỜI TRỞ LẠNH RỒI." The animals have simple features and are surrounded by stylized foliage.

Cực quang dễ sợ

Nếu bạn chịu khó ra ngoài đi dạo trong những đêm đông dài dằng dặc ở Bắc cực, bạn sẽ đột nhiên nhìn thấy ánh sáng chập chờn trên bầu trời - ĐỪNG SỢ. Không phải tàu ngoài hành tinh ghé lại bắt cô giáo bạn đâu (đừng tưởng bở). Không, thứ ánh sáng kỳ ảo miền cực ấy gọi là bắc cực quang (aurora borealis*). Nó được sinh ra bởi những dòng điện tích từ mặt trời va vào lớp khí trong bầu khí quyển của Trái đất. À mà bạn biết chuyện đó rồi thì phải, đúng không? Nhưng mà ngày xưa dân chúng chả biết cái gì đã gây ra thứ hào quang dễ sợ đó. Thế là họ mới bịa ra những câu chuyện để lý giải hiện tượng này.

*Aurora borealis tạm dịch là “ánh sáng phương Bắc”. Aurora là tên La Mã của nữ thần Bình minh, còn borealis có nghĩa là phương Bắc. Ở cực Nam thì bạn có Nam cực quang hoặc là Aurora australis.

1 Người Inuit ở Canada nghĩ rằng bầu trời là cái mái che lén Trái đất. Các lỗ dột trên mái để cho ánh sáng lọt và linh hồn người chết thoát ra. Họ tin rằng cực quang là ánh đuốc đưa đường cho linh hồn về trời.

2 Người Viking tin rằng Bắc cực quang là hơi thở của những chiến binh trên trời. Khi chết đi, lên trời họ đánh nhau tối ngày.

3 Những dân tộc khác thì thấy thứ ánh sáng đó quả là đáng sợ. Họ tưởng (nhầm) rằng nó gieo rắc chết chóc bệnh tật và chiến tranh. Tốt nhất là không dây với nó kéo nó lại câu. Nghĩa là chớ có vẫy nó, huýt sáo với nó hay nhìn nó chăm chăm (nhìn đều). Không thì nó thò xuống tóm cổ bạn. Cá là bạn sợ băng chết.

Một phát hiện ma-mút

Cảnh báo: dù say sưa nhìn cực quang nhảy nhót, bạn vẫn phải nhớ để ý dưới chân. Bạn có thể vấp phải một thứ khổng lồ - voi ma-mút - thế mới kinh chứ. Có thể bạn không biết chứ đã có hàng trăm con voi ma-mút lông lá (giống một con voi nhưng rất rậm lông) thời tiền sử đã được tìm thấy bị đóng băng cứng ngắc trong nền đất Siberia cứng quèo. (Trời lạnh thấu xương lòng đất không lúc nào rã đông được nên mới gọi là đóng băng vĩnh cửu). Chúng bị vùi ở đây cả ngàn năm rồi, từ Kỷ Băng Hà cuối cùng kia. Có những con còn tươi nguyên, đến nỗi ta có thể thấy cả bộ lông hung đỏ bờm xờm của nó, thậm chí còn nấu lên mà chén được kia. Trong một bữa tiệc ở Nga vào thế kỷ XIX, chả ma-mút là món chính của ngày hôm đó. Có thèm một chút đồ cổ không?

Ở đây chỉ có một vấn đề nhỏ - trước khi thò đũa vào món ăn quái chiêu đó, bạn cần phải rã đông nó đã. Làm thế này nhé.

Thử tài xẻ thịt ma-mút

Bạn cần có:

- Một con ma-mút đông lạnh kỹ, khoảng 20.000 năm tuổi
- Một số dụng cụ - xẻng, cuốc chim, khoan và búa khoan
- Một trực thăng
- Thật nhiều máy sấy tóc
- Một bếp lò to và tủ lạnh cực to
- Mặt nạ phòng độc

Bạn phải làm:

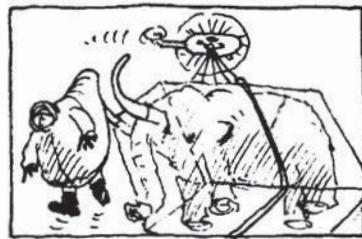
1 Trước hết phải tìm cho được con ma-mút của mình cái đă. Nhưng nhớ mặc ấm đấy nhé - xứ tuyêt Siberia là nơi dễ tìm thấy chúng nhất.

2 Đào con ma-mút lên. Việc này nói thì dễ hơn làm. Đất đóng băng cứng chẳng khác gì bê tông, nhưng ta đã có búa khoan rồi.

3 Lôi con ma-mút lên khỏi lòng đất. Đoạn này cần đến trực thăng. Kiểm tra xem dây nợ buộc chắc chưa - tảng băng cổ quái này nặng đến 20 tấn đấy.

4 Chọn một nơi lạnh lẽo u tịch mà cất con ma-mút, chẳng hạn một tủ lạnh thật to hoặc một động băng. Như vậy nó mới không bị tan chảy, ôi hết cả thịt là mất ngon đấy.

5 Rã đông con ma-mút bằng máy sấy tóc. Nhưng xin lưu ý là việc này tốn ngắt mà lại lâu, phải vài tháng hoặc vài năm. (Nhưng đâu có sao, hãy nghĩ đến những tiết địa lý dở hơi mà bạn không phải học. Và bạn còn cần cả mặt nạ phòng độc khi rã đông con ma-mút nữa. Mùi của nó ghê lăm).

6 Để bữa tiệc thịt quay thêm phần độc đáo, hãy nấu con ma-mút của bạn trong cái bếp lò thật to (nấu liên tục trong một tuần). Sau đó dọn ra với chút rau và nước sốt, nhớ bày cả cắp ngà cho đẹp. Dễ ợt!

Trước khi bạn bỏ cửa chạy lẩy người khỏi món ma-mút thì vẫn còn câu hỏi ngắn nữa. Cái gì lạnh, trắng và trơn tuột? Không, không phải một món ăn ở trường đâu. Chịu chưa nào? Được rồi, không có nó thì các nhà băng học như Gloria đành phải kiếm nghề khác mà làm. Cái gì nào? Băng, dĩ nhiên rồi.

CHÓP CỦA NÚI BĂNG

Có người bảo băng đá là thứ chán phèo. Ý là ngoài trò đông lạnh ma-mút và làm lạnh đồ uống thì cái thứ nước đông cứng ấy có tích sự quái gì? Nó伟大 để cũng có ích như một tách sôcôla là cùng chứ gì. Mà lại không ngon băng nữa chứ. Nhưng mà về băng thì lầm chuyện lầm chứ không phải chơi đâu nhé. Không tin cứ đọc mà xem.

Liệu bạn có thể trở thành nhà băng học?

Một số nhà địa lý kinh dị như kiểu Gloria dành trọn cuộc đời để nghiên cứu băng đá. Vậy là sao, ngồi đó mà ngắm con ma-mút rã đông à? Bạn có thể trở thành một nhà băng học tinh tưởi không ư? Nếu bạn nghĩ nước đá thì cục nào chả giống cục nào thì tốt nhất hãy xem mục hướng dẫn *Băng gì?* Của Gloria để biết cách phân biệt các loại băng khác nhau.

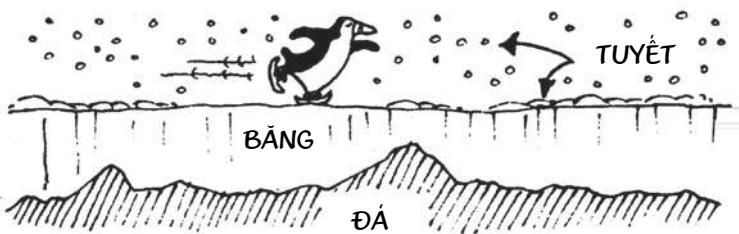
Băng gì?

Băng tấm

Mô tả: Một tấm băng thật to bao phủ hết Nam cực và Greenland.

Do đâu mà có: Nó hình thành từ những bông tuyết rơi xuống đất rồi bị nhiều bông tuyết khác rơi đè lên. Dần dần không khí bị đẩy ra khỏi tuyết và thế là thành băng.

Nhưng quá trình này diễn ra trong hàng nghìn năm cơ.

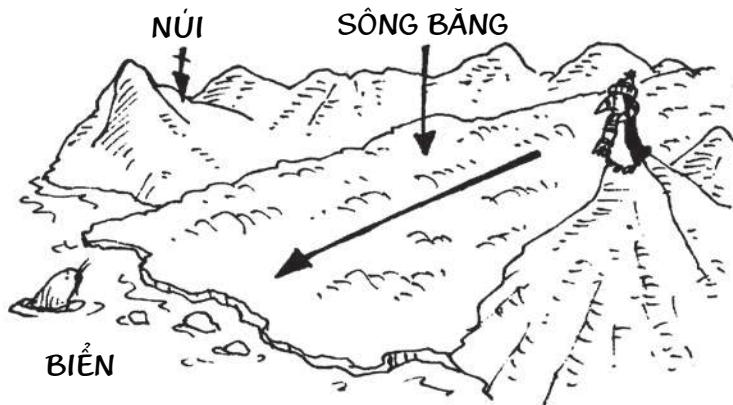

Bạn còn dư chút thời gian đấy chứ? Thế thì thử làm một tấm băng chơi nhé? Tất cả những gì bạn cần làm là tạo ra vài cục nước đá - khoảng chừng 1.000 TRIỆU TRIỆU TRIỆU cục là đủ. Chỗ đó là băng tấm băng phủ lên Nam cực khủng khiếp rồi đấy. À mà bạn phải chế một cái tủ lạnh lớn gấp đôi Australia để đựng miếng băng đó nữa chứ.

Sông băng

Mô tả: Một dòng sông khổng lồ toàn băng.

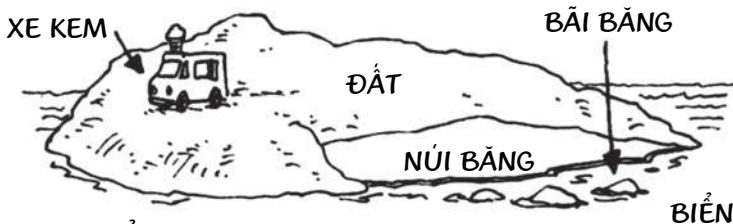
Do đâu mà có: Do băng ở giữa tẩm trôi xuống mà thành. Nhìn vào cứ ngỡ tấm băng cứng ngắc. Nhưng thực ra bọn băng này cũng chạy nhảy tung tung. Nó từ giữa trôi ra rìa để từ từ trườn xuống biển. Sông băng vô địch là sông băng Lambert ở Nam cực, dài 515km và rộng tới 40km. May mà con sông băng khổng lồ này bò chậm như rùa, mỗi ngày chỉ được có 2,5cm thôi.

Bãi băng

Mô tả: Một mảng băng lớn dính vào đất liền nhưng vẫn nổi trên mặt biển.

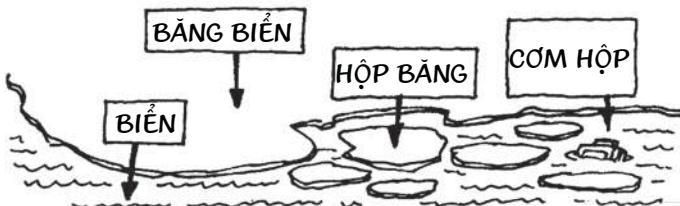
Do đâu mà có: Là những tảng băng hoặc sông băng trôi ra biển mà thành. Bãi băng đứng cố định vào tảng băng, còn núi băng là những đầu mẩu bị vỡ ra mà trôi đi. Bãi băng có thể rất lớn. Bãi băng Ross ở Nam cực diện tích cũng xấp xỉ nước Pháp đấy.

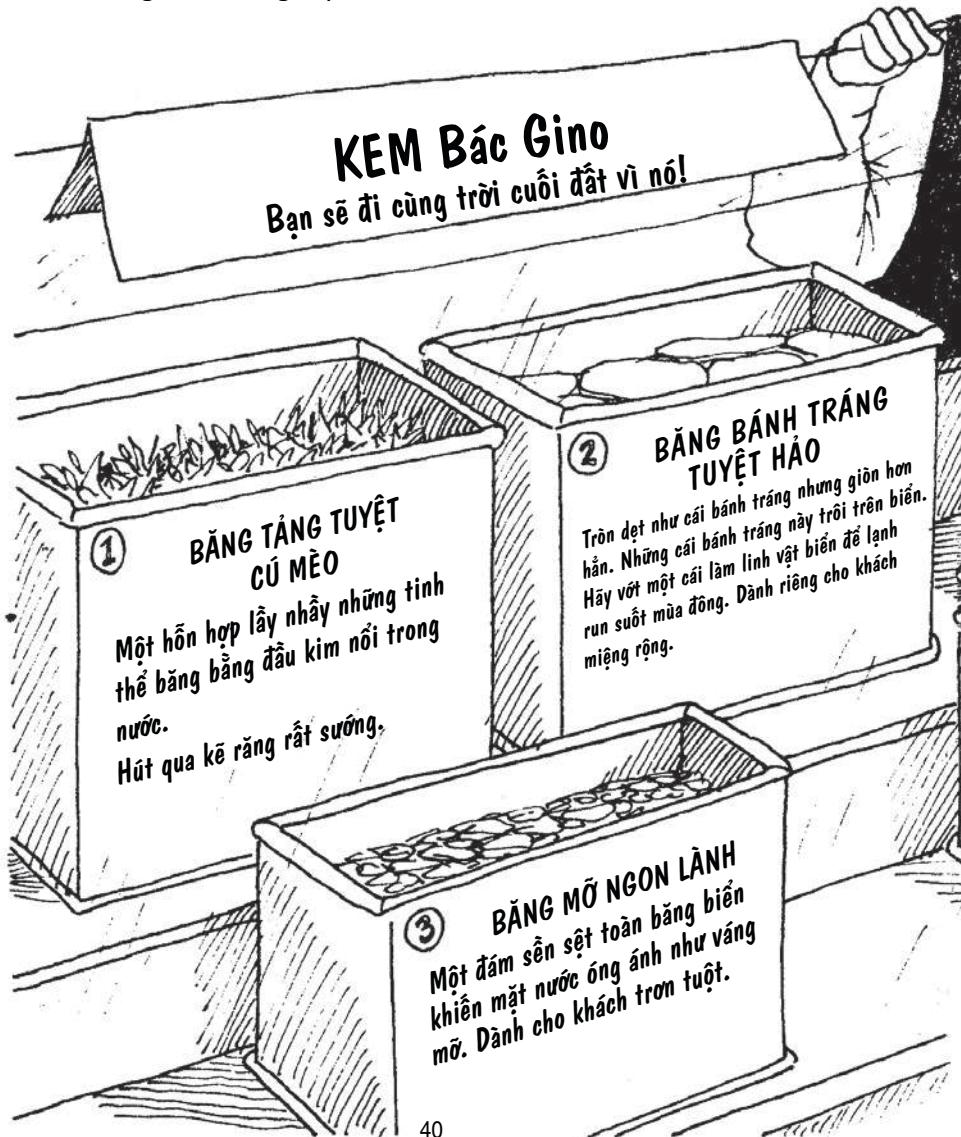
Băng biển

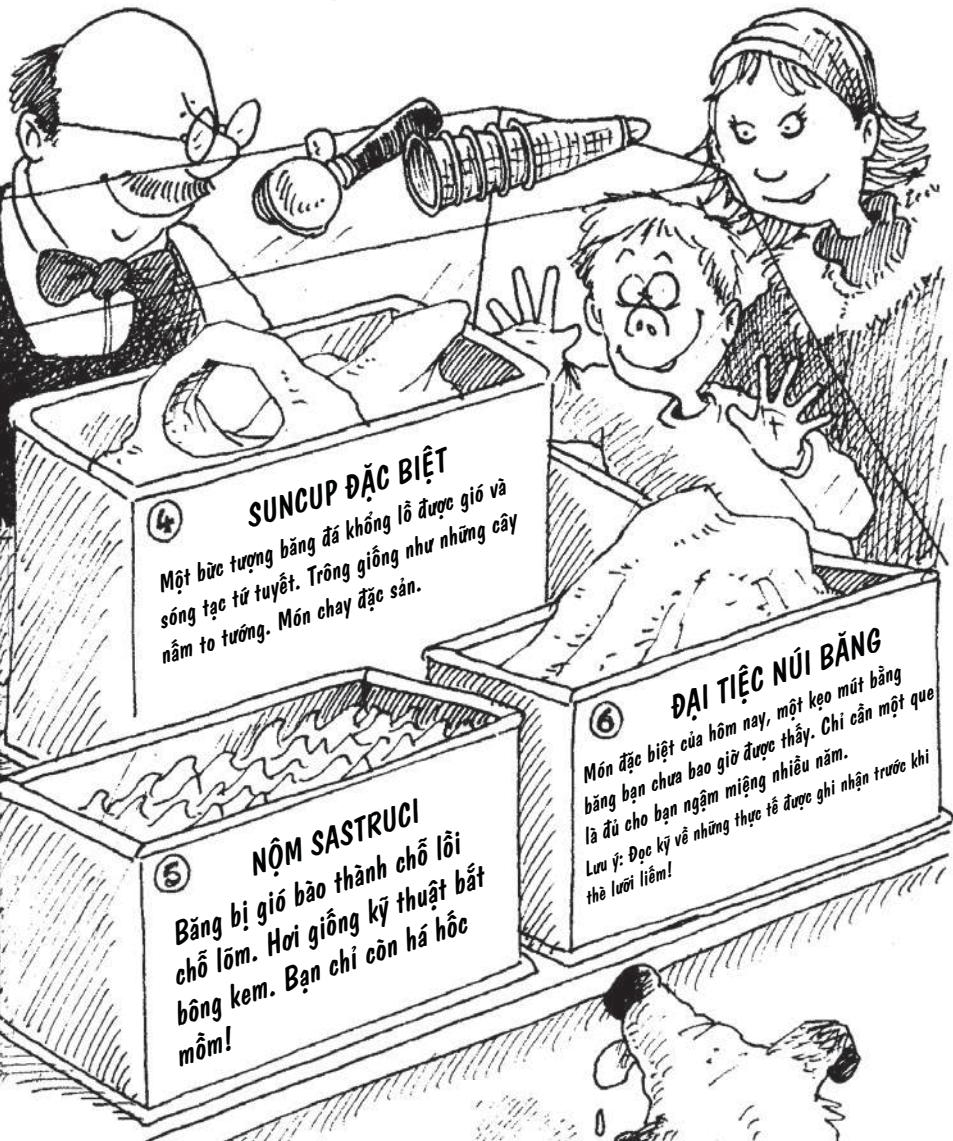
Mô tả: Một lớp băng mỏng trên mặt biển.

Do đâu mà có: Do nước biển đóng băng mà thành. Bắc Băng dương và một vài biển ở Nam Băng dương đóng cứng lại vào mùa đông. Thực ra băng biển vào mùa đông làm tăng diện tích Nam cực lên gần gấp đôi. Nó chỉ dày vài mét và đến mùa hè thì tan gần hết. Những hộp băng gồm những mảnh vỡ băng biển trôi theo gió và dòng chảy đại dương. Đoạn băng biển dính với bờ gọi là băng nhanh. Tất cả đều là tai họa khủng khiếp cho tàu bè.

Nhưng bốn anh bạn lạnh lùng này mới chỉ là chóp của núi băng. Bạn phải đến tiệm kem vùng cực của ông bác cô Gloria là bác Gino để biết những vị còn lại. Đi nào, bạn cũng xứng đáng được chiêu đãi. Hãy lựa chọn lấy một trong sáu vị lạnh tê thời thượng. Bảo đảm không tan không lấy tiền.

SUNCUP ĐẶC BIỆT

Một bức tượng băng đá khổng lồ được gió và sóng tạo từ tuyết. Trọng giống như những cây nấm to tướng. Món chay đặc sản.

5

NỘM SASTRUC!

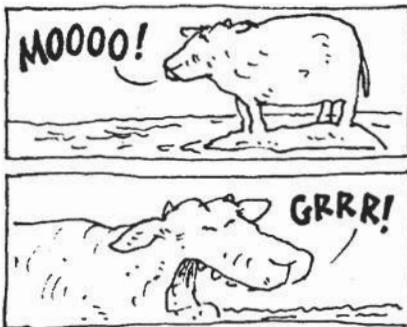
Băng bị gió bào thành chô lôi chô lõm. Hơi giống kỹ thuật bắt bông kem. Bạn chỉ còn há hốc mồm!

ĐẠI TIỆC NÚI BĂNG

Món đặc biệt của hôm nay, một kẹo mắt băng bằng bạn chưa bao giờ được thấy. Chỉ cần một que là đủ cho bạn ngậm miệng nhiều năm.
Lưu ý: Đọc kỹ về những thực tế được ghi nhận trước khi thè lưỡi liếm!

Tóm thực tế tê răng về núi băng

1 Núi băng là khối băng to vật vã bị lở ra từ các sông băng và bãi băng. Không phải chỉ có vài núi băng mà mỗi năm có đến hàng nghìn núi băng như vậy trôi lèn bờ biển. Cũng lạ, các nhà địa lý kinh dị gọi cái việc lở ra đó là “sinh bê”. Hắn bạn đang bụng bão dạ rằng một núi băng mới lở có thể gọi là bê đấy nhỉ? Không phải đâu. Các nhà địa lý gọi núi băng con chỉ là núi băng con. Thành ra nếu đang ngồi tàu *Titanic* mà nghe tiếng bê kêu thì cứ bình chân như vại cho tôi. Nhưng nó đớp thì toi đấy.

2 Các núi băng con chỉ lớn cỡ cây đại dương cầm. Hơn tí nữa thì gọi là mảng băng, to bằng cỡ ngôi nhà, nhưng như vậy vẫn chưa là gì. Có những núi băng còn to khủng khiếp kia. Ở Nam cực chúng lớn như những hòn đảo băng thực thụ, có thể đo được đến 150km bề dài và cao tới 150m. Chính đó là cái mà nhà thám hiểm Bắc cực dữ dằn là đô đốc Richard E. Byrd tả lại khi lần đầu trông thấy các núi băng:

3 Núi băng có đủ kiểu hình thù và kích thước. Dưới đây là hướng dẫn về một vài kiểu chính. Bạn có thể chỉ ra cái nào cổ quái nhất không?

4 Núi băng lớn nhất từng được phát hiện là ở ngoài khơi Nam cực do thủy thủ đoàn của chiến hạm *Sông Băng* nhìn thấy. Năm 1956 họ đã một phen sợ gần chết khi một núi băng quái vật TO CỠ NUỐC BỈ trôi ngang qua. Tưởng tượng xem, cái kẹo mút mà to thế có phải là sướng không! Cũng may là họ còn sống để kể lại ta nghe.

5 Hành khách và thủy thủ đoàn trên con tàu *Titanic*, con tàu được coi là không thể chìm và hoa hòe hoa sói nhất, còn nhiều chuyện hơn nữa để mà kể. Tháng Tư năm 1912, *Titanic* thực hiện chuyến hành trình đầu tiên từ Southampton đến New York với hơn 2.000 hành khách băng qua Đại Tây dương. Đêm về

khuya và biển lạnh giá. Đến lúc những người quan sát trông thấy núi băng lù lù trước mặt thì đã quá muộn. Ngọn núi băng chết người đục một lỗ lớn bên sườn con tàu và nước tràn vào. Vài giờ sau *Titanic* đã chìm, mang theo 1.490 sinh mạng.

6 Khổ cái phát hiện núi băng khó kinh khủng vì đến bây phần mười nó nằm dưới mặt nước. Ta chỉ có thể thấy được cái chóp của nó. Thành ra nó dễ dàng chè tàu của bạn làm đôi trước khi bạn biết có chuyện. Ngày nay các máy bay của Tuần Băng Quốc Tế rà quét các biển băng Bắc cực và cảnh báo tàu bè về mối đe dọa của núi băng. Các nhà khoa học còn dùng cả radar và vệ tinh để dò tìm núi băng. Một số núi băng còn được gắn cả máy phát sóng radio để báo cho các nhà khoa học biết chúng đang trôi nổi ở đâu.

7 Kiểm soát núi băng nói thì dễ. Nhưng núi băng nó có chịu ở đó dầm dề cho đâu mà kiểm. Những núi băng lớn có thể trôi giật xa hàng ngàn km theo gió và các dòng chảy đại dương. Và chúng luôn vuột khỏi tay các nhà khoa học.

Núi băng từ Bắc cực mà đạt xuống tới Bermuda ấm áp. Phần lớn các núi băng cứ lang thang như thế khoảng hai năm mới chịu vỡ ra rồi tan. Nhưng cũng có cái cứ trơ trơ lạnh giá mãi 20 năm trời...

8 Núi băng cũng có thể có ích cho con người ghê lắm. Nếu bạn làm tan chảy một núi băng cỡ trung bình thì bạn sẽ có đủ nước

dùng cho một thành phố lớn trong nhiều tuần lễ. Đó là tin vui cho những nơi khô hạn như Australia và Trung Đông vốn rất ít mưa. Nhưng có một rắc rối con con. Làm sao mà lôi cả cái núi băng khuỳnh khoàng như vậy về được bây giờ? Các nhà khoa học nghĩ cách đóng một tàu kéo khổng lồ để kéo nó từ Nam cực về. Việc này mất khoảng một năm. Không biết các nhà khoa học có nghiêm chỉnh không nhỉ? Liệu cái ý tưởng không giống ai đó có khả thi không? Muốn làm được chắc tốn bội, nhưng cứ chờ đấy. Hiện tại thì dự án này đang “đóng băng”.

Thực tế rúng động

Ở Nhật và Canada vùng gần Bắc cực, các công ty đang bán những viên băng lấy từ sông băng để cho vào đồ uống. Khi băng đá tan ra thì những bong bóng khí bốc lên, mang theo không khí bị giam hãm trong băng từ hàng ngàn năm trước. Đã chưa!

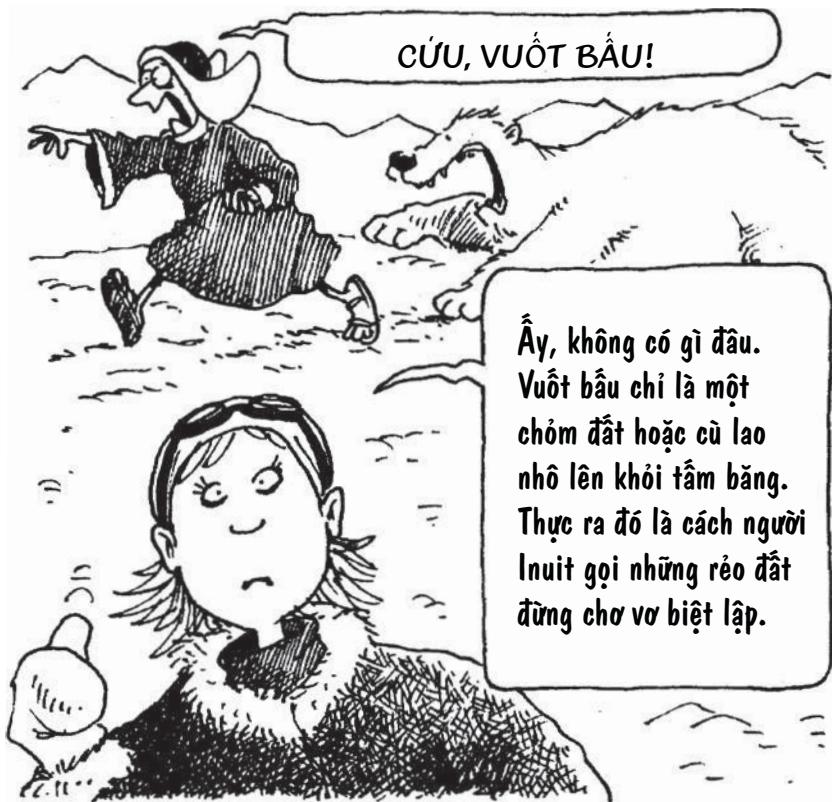
Gheo thầy tí chơi

Lần tới nếu bị thầy hỏi khó, bạn cứ hỏi lại một câu. Hãy cười thật tươi như thể trong miệng bạn đang có một cục băng lấy từ sông băng về rồi giơ tay mà rắng:

Thầy sẽ ngẩn người ra, chả còn nhớ mới hỏi gì bạn đâu. Nhưng bạn hỏi cái quái gì thế?

Trả lời: Lạ là băng cũng có thể cho biết thời gian đấy! Để tìm hiểu sâu hơn về băng, các nhà băng học đã khoan những lỗ sâu lấy lên các thanh băng dài như những chiếc đua băng băng mà họ gọi là lõi băng. Băng cách đếm các lớp trong băng, họ có thể cho biết độ tuổi của nó. Mới đây các nhà khoa học đã khoan một lõi băng dài tới 3km ở Nam cực. Họ bảo rằng lớp băng cổ ở dưới đáy có độ tuổi chừng 250.000 năm. Choáng!

Đối với nhà thám hiểm người Anh gan góc là Sir Ernest Shackleton (1874-1922) thì vượt bão chả là cái định gì. Nếu được nhìn thấy lại băng đá hắn ông đã đã chả nói nǎng kiểu đó. Lúc này chắc rằng bạn đã hết va lập cập rồi, ta sẽ xem qua một câu chuyện lạ thường mà có thật...

Kết băng giữa Nam cực, 1914-1917

Lúc nhỏ Sir Ernest Shackleton thường mơ được nhìn ngắm thế giới. Có thể nói mạo hiểm đã có sẵn trong máu của ông. Mới 16 tuổi ông đã bỏ học mà nhào ra biển. Sau đó ông vào học trường hàng hải và trở thành một thủy thủ thành thạo. Đã hai lần ông suýt chạm đến cực Nam (một lần đi cùng thuyền trưởng Scott) nhưng bị thời tiết khắc nghiệt đánh bật trở lại. Bây giờ ông muốn là người đầu tiên băng qua lục địa Nam cực băng giá. Nhưng trước hết ông cần một đội tàu cái đã. Chuyện kể rằng ông cho đăng một mẩu rao vặt trên báo:

Cần những người đàn ông cho một chuyến đi gian khổ,
lương thấp, lạnh giá. Nhiều tháng liền sống trong bóng
tối hoàn toàn. Nguy hiểm thường xuyên,
ngày an toàn trở về không nói chắc được.
Vinh quang và nổi tiếng nếu thành công.

Thế thì bạn có đậm đơn vào đấy không? Xin kiểu hả? Thế mà hén cho Ernest, người ta đổ đến ùn ùn. Và trong số 5.000 người tình nguyện ông chọn ra những tay quái kiệt nhất. Ngày 1 tháng Tám năm 1914 ông cùng đội tàu gồm 28 người của mình đã rời nước Anh trên con tàu hùng dũng mang tên *Endurance* của mình.

Phía trước họ là chuyến đi liều lĩnh băng qua hầu hết những nơi hung hiểm nhất Trái đất. Một chuyến đi mà chưa ai từng thử. Đến cuối cùng trước khi đến Nam cực là hòn đảo nhỏ South Georgia.

Vào tháng Mười hai, Endurance tiến vào vùng nước lỗn nhỗn băng phản phúc của biển Weddell. Vật lộn để vượt qua những khối băng lạnh giá chả phải vui vẻ gì. Trong mấy tuần liền họ cố tìm một luồng không vướng để đi qua những tảng băng trôi không lúc nào ngừng. Nhưng mọi cố gắng đều thành công cốc. Rồi đến ngày 19 tháng Giêng năm 1915 thì tai họa giáng xuống. Tàu Endurance dính cứng vào một khối băng đúng một ngày trước khi họ đến bến đậu ở vịnh Vahsel. Chẳng mấy chốc nó đã bị đóng băng cứng, “như hạt hạnh nhân dính vào miếng kẹo bơ”, một người trong bọn kể lại.

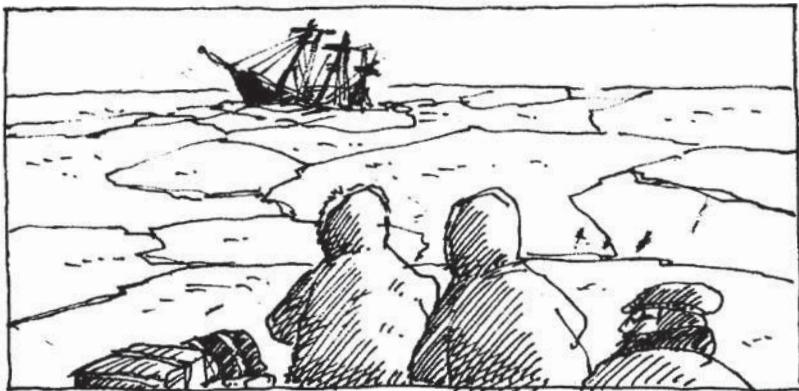

Khi khởi băng lôi Endurance đi xa bờ hơn nữa thì Shackleton biết là giấc mơ của ông đã không thành. Mùa hè đã sắp hết - không còn đủ thời gian để băng qua lục địa nữa, kể cả nếu họ có đến được đó. Họ đành phải qua đông trên băng rồi.

Mới đầu thì con tàu còn đủ chắc chắn để mà ở. Nhưng được bao lâu? Không ai biết cả. Một trong hai điều có thể xảy ra. Hoặc mùa xuân đến băng sẽ tan và con tàu được giải thoát hoặc những tảng băng chuyển động và bóp vỡ con tàu như vỏ trứng mỏng. (Tảng băng trôi là một phần của băng biển mà). Đến tháng Mười thì những dấu hiệu trở nên đáng ngại. Băng trôi bóp mạn tàu rầm rầm như sấm. *Endurance* bắt đầu vỡ ra từng mảnh ngay trước những

cắp mắt sững sốt của mọi người. Những thanh gỗ của nó kêu ken két và vỡ vụn dưới sức ép rồi liên tiếp thủng hết chỗ này đến chỗ khác. Lúc nó bắt đầu nghiêng đi thì Shackleton đành ra lệnh rời tàu. Mọi người cố gắng cứu được cái gì hay cái ấy, trong đó có ba chiếc xuồng cứu sinh, và thế là họ dựng lều ngay trên băng. Hy vọng duy nhất của họ là băng sẽ đưa mình đến chỗ nào gần bờ, nếu không thì tương lai xem ra mờ hǎn rồi. Không có liên lạc vô tuyến nên không ai biết họ đang ở chỗ mō.

Vài tuần sau, vào 21 tháng Mười một, Shackleton và người của ông buồn bã nhìn *Endurance* chìm xuống băng.

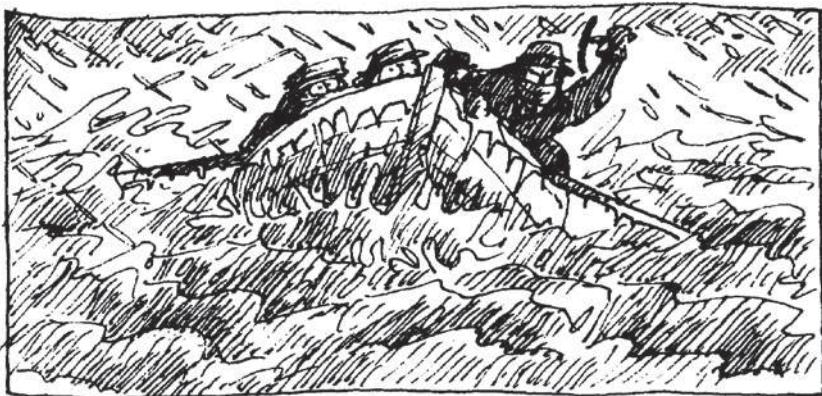

Ác mộng trên biển

Họ trôi dạt trên băng trong nhiều tháng. Nhưng đến tháng Tư thì thấy rõ là băng bắt đầu nứt ngay dưới chân họ. Bất kỳ lúc nào nó cũng có thể vỡ - như vậy là trại của họ không còn an toàn nữa rồi. Shackleton ra lệnh chuẩn bị xuồng cứu sinh - họ phải cõi mà vào được bờ, dù chuyến đi có hiểm nghèo đến mấy. Mà nó hiểm nguy thật. Họ phải đương đầu với những núi băng và những trận gió giật đúng đúng tảng xé toang xuống của họ đến nơi. Mọi người thay phiên nhau chèo. Đến cuối phiên, tay họ đóng băng cứng phải giật mãi mới rời được mái chèo. Đêm đêm họ cắm trại ngay trên băng trôi cho tới khi nó trở nên quá nguy hiểm. Một đêm băng chợt vỡ toác ra và một người bị rớt xuống biển lạnh giá trong túi ngủ của

mình. May mà ông này được Shackleton cứu thoát, nhưng họ đã được một bài học. Rốt cuộc họ ngủ luôn trên xuồng. Sau sáu ngày trời vất vả, cuối cùng họ cũng đến được một đảo đá tên là đảo Voi ở bán đảo Bắc Nam cực và tấp vào bờ đá phủ đầy băng tuyết. Đó là lần đầu tiên họ được đặt chân xuống đất trong 497 ngày liền.

Nhưng họ cũng không mừng được lâu. Nếu cứ nằm ở hòn đảo heo hút này thì sẽ không có hy vọng gì được cứu. Chưa từng có ai đến gần hòn đảo khủng khiếp đó cả. Đã thế một mùa đông tồi tệ nữa lại sắp tới... Shackleton biết chỉ còn một lựa chọn cho họ mà thôi. Ông cần phải đi tìm người giúp. Lấy theo năm người, Shackleton lên đường trên một trong những chiếc xuồng cứu sinh. Đó là một việc làm cực kỳ mạo hiểm. Ông quyết định nhắm hướng South Georgia và trạm cá voi của nó, cách đó khoảng 1.200km, qua những vùng biển bão táp nhất thế giới. Nhiều ngày liền họ phải chông chọi để giữ cho chiếc xuồng khỏi chìm trước những ngọn sóng khổng lồ và những cơn gió dữ tợn. Trời lạnh đến nỗi bọt nước bắn lên đóng thành một lớp băng dày trên xuồng. Bất chấp gió dập sóng dồi liên tục, họ phải liều mạng cạy băng ra, nếu không thì xuồng chỉ có chìm.

Chỗng chọi lại với thời tiết chỉ duy nhất có một tấm bạt cảng trên mũi xuồng. Nhưng ở bên trong thì quả là địa ngục. Chỉ vừa đủ chỗ cho ba người chui vào cùng một lúc. Mà nó còn ẩm ướt, tù túng và cực kỳ lạnh giá. Cứ như bị chôn sống vậy.

Bị cước, kiệt sức và ướt sũng, mà nước uống chỉ còn đủ cho hai ngày, mọi thứ tưởng không thể kéo lâu hơn được nữa. Thế rồi, sau 17 ngày cực nhọc trên biển, bỗng có một cọng rong biển trôi qua - một dấu hiệu cho thấy đất liền đã rất gần!

Nhưng chưa xong. Khi South Georgia đã thấy trước mặt rồi thì đột nhiên thời tiết trở xấu.

Gió bão đẩy họ vào những vách đá dựng đứng đe dọa đập nát chiếc xuồng. Bằng một cố gắng ngoài sức tưởng tượng, họ đã đưa được xuồng vào một vịnh nhỏ.

Chặng cuối

Nhưng vẫn còn một trở ngại nhỏ - trạm cá voi nằm ở bên kia đảo. Chèo xuồng vòng qua thì quá liều. Chỉ còn một cách: phải có ai đó đi bộ sang vậy. Đó là một thử thách khủng khiếp đối với những người đã kiệt quệ chỉ còn một chút tàn lực cuối cùng. Theo đường chim bay thì trạm cá voi chỉ nằm cách đó 35km. Nhưng với họ thì xa chặng khác gì lên trời. Trước đây chưa ai từng thử băng ngang qua đảo - hơn nữa lại không có một cái bản đồ nào xài được. Ngăn cách họ với trạm này là những ngọn núi lạnh giá với những sông băng vắt qua và những vết nứt sâu thăm thẳm chết người. Nhưng đó là sự mạo hiểm mà họ buộc phải chấp nhận. Ngày 19

tháng Năm, Shackleton lên đường cùng với hai người, một sợi dây, một búa đục băng và thực phẩm dự trữ ba ngày lèn trong những chiếc tält. Để tăng thêm độ bám, họ nhổ định của chiếc xuồng đóng thêm vào đế giày. Rồi suốt 36 giờ ròng rã đút hơi, ba người bươn bả bò lên, ít khi dám dừng lại thở. Chỉ sẩy chân một cái là họ sẽ rơi xuống biển băng chết chắc.

Cuối cùng, vào chiều ngày 20 tháng Năm, họ đã lần vào tới trạm cá voi. Bất chấp tất cả những không thể, họ đã làm được. Dơ dáy và hoang dại, Shackleton đến trước mặt người phụ trách trạm.

"Tên tôi là Shackleton," ông nói.

Thật may là họ đến vừa kịp lúc. Ngay đêm đó bão tuyết nổi lên và hẵn họ sẽ chết凂óng nếu nó bắt gặp họ giữa đường. Cũng năm đó Shackleton đã đưa tàu ra đảo Voi cứu những người của mình còn kẹt lại. Lạ thay, tuy gian khổ là thế mà không một ai mất mạng.

Thứ thầy tí chơi

Ernest Shackleton thừa sức trở thành một nhà giáo ưu tú. Ông sáng suốt, can đảm, lạc quan và là một thủ lĩnh bẩm sinh. Rõ là một người hùng! Bạn nghĩ sao, nghe có giống thầy giáo nào bạn biết không? Ông còn là một trong những nhà thám hiểm nổi tiếng nhất xưa nay. Nổi tiếng thế thì chắc thầy địa lý nhà bạn hẵn phải biết hết về ông đấy nhỉ. Không chừng thầy còn là chuyên gia trong lĩnh vực này nữa kia. Thử trắc nghiệm thầy một tí là biết ngay thôi.

1 Con tàu của Shackleton có tên là *Endurance*. Tại sao vậy?

- a. Đó là một truyền ngôn cổ của gia đình.
- b. Lấy từ vỏ bích bột ngũ cốc.

c. Đó là tên một trận hải chiến lẫy lừng.

2 Trên đường đi Nam cực, con mèo tên là Bà Chippy của tàu bị rớt xuống biển. Shackleton đã làm gì?

- a. Bỏ mặc nó chết冰冷.
- b. Quay tàu lại tìm.
- c. Ném cho nó vài con chuột trên tàu.

3 Nickname của Shackleton là gì?

- a. Giày Xếp.
- b. Quần Đùi Cục Cắn.
- c. Ông Trùm.

4 Bố mẹ của Shackleton muốn ông làm nghề gì?

- a. Bác sĩ.
- b. Nhà thám hiểm.
- c. Bác sĩ thú y.

5 Trong các sách sau thì cuốn nào do Shackleton viết?

- a. Miền cực lạnh giá.
- b. Phía nam.
- c. Trái tim của Nam cực.

trên năm 1914-1917 của ông. Cả hai cuốn này đều là bestseller. Còn cách đích có 160km. Phía nam là câu chuyện về chuyến đi bí ẩn Nam đầu tiên của Shackleton. Ông buộc phải quay lại khi chỉ huy của Shackleton là đặc sứ nhanh chót mìn đơn giản nhất. 5 b. và c. Cuốn *Trái tim của Nam cực* thuật lại mưu đồ chính phục Shackleton ra người ta theo ông đến cùng trại cuối đất. 4 a. Cha của Shackleton là bà bà Chippy là một thu lũn người của mình làm nhung gi mà chính ông sẽ khônng chịu làm. Bà am sinh. Ông còn rất thõng minh. Ông không bao giờ bùoc để tiết kiệm thực phẩm dù trời. 3 c. Shackleton là một thu lũn đang buôn lúa cát Bà Chippy lần đầu cho sau này phải hờ hét chính phuc" (endurance là ngheien rắn ng chịu dùng mà).

1 a. Tuyến nguồn có băng tiếng Latin của già dinh Shackleton là "Fortitudine vincimus". Câu này có nghĩa là "Chịu đựng để

Trả lời:

Có một điều chắc chắn. Chọi nhau với băng giá dữ dằn là một việc làm mạo hiểm. Nếu tàu của bạn không bị b López nát bét thì bạn vẫn có thể chết vì thức uống đông lạnh. Hãy tự coi mình là may mắn đi. Bạn lúc nào cũng có thể lui nhanh vào nhà kiểm thử gì nóng nồng mà uống trong khi sưởi ấm đôi chân lạnh cứng. Mọi thứ khó khăn mà bạn tính đương đầu sẽ bị bỏ lại ngoài trời giá rét.

CUỘC SỐNG NƠI BĂNG GIÁ

Nhiều người cứ tưởng mình cứng cựa lăm. Chắc bạn cũng từng gặp mấy vị hảo hán như vậy rồi. Giữa mùa đông, trong khi bạn quẩn đầy người như xác ướp Ai Cập thì họ ăn mặc phong phanh và luôn mồm kêu nực.

Nhưng liệu họ có cứng cựa thật không? Sẽ ra sao nếu nhiệt độ là â-â-âm 20°C ? Và sẽ ra sao nếu nó đi kèm với bóng đêm tịt mít, cả gió thổi té xương nữa? Thực ra đó là điều kiện tiêu chuẩn của miền cực đấy. Chắc chắn có gì sống ở cái rốn băng giá của Trái đất ấy mà không chết冷凍 đâu nhỉ?

Cũng lạ là hàng trăm loài động thực vật lại chọn miền cực lạnh ngăn ngắt làm chốn nương thân mới kinh chứ. Làm thế nào mà chúng tồn tại được ở cái nơi nghiệt ngã ấy?

CẢNH BÁO SỨC KHỎE KINH DỊ

Một vài loài thú kiểng ở đây dữ ra phết đấy, nhất là lúc chúng đói. Vì vậy nếu bạn tính dạy chúng xách dép hay lấy điều khiển từ xa giúp thì CHỚ DẠI! Với lại con gấu trắng kiểng của bạn sẽ cần một nơi xinh xắn thật lạnh để ở, tốt nhất là bên ngoài nhà. Nếu bạn giữ nó trong nhà thì phải tắt hết hệ thống sưởi đi. Nếu ấm quá là nó chết đấy.

Tiệm thú kiểng miền cực

Có phải bạn là một nhà địa lý cô đơn? Có phải bạn đang tìm kiếm một người bạn nhỏ để chui vào với nhau trong những đêm miền cực lạnh buốt?

Hãy đến cửa hàng Thú Nuôi Miền Cực. Xin bảo đảm là không có những con thỏ lông lá xác xơ hay cá vàng ngu ngốc đâu...

Cá băng có chất chống đông trong máu giống như thử người ta đổ vào xăng xe trong mùa đông ấy. Cái đó giúp con cá cổ quái không bị đông cứng mà chết. Độc chiêu đầy chừ, hả? Mà lỡ có quên cho ăn cũng không phải lo. Nó vẫn đói luôn ấy mà. Trong đại dương băng giá đói khi cũng khó kiềm được cái ăn. Thành ra cũng chẳng có gì lạ là loài cá cảm lặng này sẽ đớp bắt cù thử gì, kể cả chỉ có một nửa cơ hội.

①

CÁ BĂNG MÊ HOẶC

MÔ TẢ: MỘT LOÀI CÁ TRONG SUỐT CÓ RĂNG CỰC TO, MÔM LỚN, MẮT TO THÔ LỒ, TRÔNG NHƯ CON MA CÁ.

KÍCH THƯỚC: NUÔI CÁ NÀY BẠN CẦN CÁI BỂ THẬT LỚN VÌ NÓ CÓ THỂ DÀI TỚI 60CM.

NƠI SINH SỐNG: NAM BĂNG DƯƠNG.

Cáo Bắc cực có bộ lông đổi màu hoàn hảo. Mùa hè thì lông mỏng, màu xám nâu để hợp với màu đá ở đài nguyên*. Đó là một kiểu trang tuyệt vời để rình bắt mồi. Vào mùa đông bộ lông đổi thành chiếc áo khoác dày màu trắng để tiếp màu với tuyết và giữ ấm.

Vào mùa hè thì loài chuột lemming rậm lông là món ăn khoái khẩu của cáo. Vào mùa đông thì nó đi theo gấu Bắc cực để chầu rìa ăn sái.

②

CÁO BẮC CỰC KỲ DIỆU

MÔ TẢ: Ồ, ĐẠI ĐẾ CÙNG GIỐNG CON CÁO THƯỜNG. (CHÚ BẠN TƯỞNG THÊ NÀO?)

NƠI SINH SỐNG: BĂNG BIỂN VÀ ĐÀI NGUYÊN BẮC CỤC.

* Đài nguyên là vùng đất hoang băng giá chạy vòng quanh Bắc cực. Ở đó chỉ có những thửa cây bụi nhỏ chừa cây to thì không thể sống nổi vì lạnh. Mùa đông đài nguyên đóng băng kín mít, nhưng đến hè thì băng tan.

Tuy vẻ ngoài hơi ghê ghê nhưng con rận isopod cũng là loại vật nuôi dễ thương. Nó di chuyển rất chậm chạp (may quá!). Đó là vì nó phải tiết kiệm năng lượng do ở đó quá lạnh và cũng không có nhiều thức ăn cho lắm.

Nó ăn thức ăn rơi vãi dưới đáy biển, gồm giun, các sinh vật sống dưới đáy và phân hải cẩu đầy dinh dưỡng.

③ RẬN ISOPOD KHỔNG LỒ

MÔ TẢ: GIỐNG NHƯ MỘT CON MỘT GỖ KHỔNG, KHỔNG LỒ.

KÍCH THƯỚC: DÀI 17CM (GẦN MUÒI LẦN CON MỘT GỖ BÌNH THƯỜNG).

NƠI SINH SỐNG: ĐÁY NAM BẮNG DƯƠNG.

Có thể bạn sẽ gặp khó khăn trong việc theo dấu nhạn biển Bắc cực - nó ưa chu du thiên hạ lắm. Nó trốn mùa đông buôn thảm phương Bắc bằng cách xuống Nam cực nghỉ hè. Sau đó lại trở lại Bắc cực đón mùa hè. Cứ thế nó chả lo gì rét mướt, vừa đi đường vừa có thể kiếm vài con cá lót dạ. Có định xách tay nải bám theo không? Cả đi cả về hết 40.000km đấy nhé.

④ NHẠN BIỂN BẮC CỰC RONG RUỒI NGƯỢC XUÔI

MÔ TẢ: MỘT LOÀI CHIM TRẮNG, ĐẦU ĐEN, MỎ ĐỎ RỰC, ĐUÔI DÀI CHÈ. NHỎ NHUNG OAI PHONG.

NƠI SINH SỐNG: BẮC CỤC VÀ NAM CỤC.

⑤ HẢI CẨU WEDDELL ÔNG ẸO

MÔ TẢ: TO LỚN, ỤC ỊCH, ĐẦU NHỎ, MẮT TO. LÔNG XÁM MƯỢT CÓ ĐỒM ĐEN VÀ XÁM.

KÍCH THƯỚC: DÀI 3M, NĂNG TỐI NỬA TẦN.

NƠI SINH SỐNG: BĂNG BIỂN QUANH BẮC CỤC.

Hải cẩu Weddell sống chủ yếu dưới lớp băng cho âm. Nó dùng răng gặm thành lỗ thở trong băng. (Chả trách cừ lâu lâu lại thò lên thut xuống). Một lớp mỡ dày dưới da giúp nó giữ ấm.

Nó ăn cá và mực nước sâu. May mà hải cẩu giỏi lặn, có thể giữ hơi được cả giờ, tha hồ mà săn mồi. (Chớ bắt chước làm ở nhà, dù bạn có đổi bụng đến đâu).

Cửa hàng thú nuôi miền cực xin giới thiệu

TAO VẬT CỦA TUẦN

CỬA HÀNG THÚ NUÔI MIỀN CỰC TỰ HÀO GIỚI THIỆU SINH VẬT
CỦA TUẦN NÀY... VẬT NUÔI MIỀN CỰC CHIẾN NHẤT...

GẦU BẮC CỤC

MÔ TẢ: MỘT CON GẦU KHÔNG LỒ MÀU TRẮNG TUYỀN!

RĂNG SẮC: ĐỂ BẮT
VÀ NHAI MỒI (CẨN
THẬN ĐỪNG ĐỂ MÌNH
LỌT VÀO THỰC ĐƠN
CỦA NÓ)

ĐẦU VÀ TAI
NHỎ: NHẰM
GIẢM THIẾU MẤT
NHIỆT.

MŨI DÀI: NHẰM SƯỜI ÂM
KHÔNG KHÍ LẠNH BÊN
NGOÀI TRƯỚC KHI VÀO
PHỔI VÀ ĐỂ ĐÁNH HƠI
THẦY HÀI CẦU.

BỘ LÔNG DÀY: ĐỂ CHỐNG LẠNH. LÔNG DÙNG ĐỂ TÍCH TỤ NHIỆT CỦA
ÁNH NẮNG VÀ NHỜN ĐỂ CHỐNG THẤM NƯỚC. DƯỚI LỚP DA LÀ MỘT LỚP
MỎ DÀY ĐỂ GIỮ ÂM. MÀ TIỆN MỘT CÁI LÀ MỎ ẤY LẠI CÓ THỂ CHUYỂN
HÓA THÀNH THỨC ĂN VÀ NƯỚC.

BÀN CHÂN LÓT LÔNG:
GIỐNG NHƯ GIÀY ĐI
TUYẾT ĐỂ ĐI LẠI DỄ
DÀNG TRÊN TUYẾT XỐP.
NÓ CÒN CÓ HÌNH BƠI
CHÈO ĐỂ TIỆN BƠI LỘI.

MÓNG SẮC:
ĐỂ BẦU VÀO
MẶT BĂNG TRƠN
VÀ ĐỂ VỒ HẢI
CẦU

Nếu bạn đang tính kiêm một con gấu Bắc cực về nuôi thì xin báo trước đôi lời. Chăm sóc gấu cực cũng cực lắm đây. Quên mây cái trò xúc xích với sữa hay cá con đi cho tôi nhờ. Gấu cực chứ có phải mèo đâu. Vẫn còn muôn há? OK, dưới đây là vài mẹo nhỏ trong việc chăm sóc gấu cực.

HƯỚNG DẪN NUÔI GẦU BẮC CỰC

- Kiếm một cái giường thật bự cho thú nuôi. Đúng ra thì phải có một cái nhà thật bự kia - gấu cực to con lắm. Trong những chuyến lữ hành tôi đã từng gặp những con gấu nặng cả tấn và cao tới ba mét (đại để là cao gấp đôi bạn). Tưởng tượng bạn dắt một con như thế đi dạo! Chúng là loài thú ăn thịt lớn nhất, mạnh nhất trên đời cho nên lời khuyên của tôi là: tránh cho thật xa hàm răng sắc lém của chúng.
- Đưa thú nuôi của bạn xuống hồ bơi. Gấu cực cần tập luyện rất nhiều. Nhưng quên trò đi dạo đi. Gấu cực là những tay bơi lão luyện (chuyên bơi chó). Chúng có thể bơi mấy ngày liền. Đừng có lo nếu gấu của bạn bị lạc. Khi nào cần nghỉ nó khắc leo lên một mảng băng trôi mà trôi, đôi khi đến hàng trăm cây số.

• Dự trữ thịt hải cẩu. Thúc ăn dành cho thú nuôi thông thường là không xong. Gấu cực thích thịt hải cẩu béo ngậy hoặc tốt nhất là hải cẩu nguyên con. Gấu cực là loài thú săn rình mồi. Chúng nambi phục ở gần lỗ thở của hải cẩu, dùng bàn chân che cái mũi đen thui để giấu kín mình. Rồi khi hải cẩu trôi lên thở thì nó bợp cho một phát vào đầu. Ngon! Cái mũi thính của gấu có thể đánh hơi thấy hải cẩu xa cả cây số, kể cả vùi mình trong băng.

Huấn luyện gấu cực ở nhà. Nếu bạn có gan. Chúng có những thói quen kinh dị lắm, thật đấy. Khi không có nhiều đồ ăn bên mình thì chúng sẽ vào phố lục lợi thùng rác nhà người ta. Ở Churchill, Canada, lũ gấu cực trộm vặt làm phiền bà con không ít, thành ra người ta phải vây bắt chúng mà nhốt vào tù dành cho gấu cực! Mấy tên thường xuyên tái phạm thì họ phải bắn thuốc mê rồi đem trực thăng chở đi. Chúng được đưa đến một nơi an toàn thật xa thành phố.

• Đừng có thấy bề ngoài chúng xinh xẻo mà tưởng bở. Mấy con gấu con mà chẳng dễ thương sao? Nhất là trên thiệp Giáng sinh. Nhưng bề ngoài dễ lừa người lăm. Böyle giờ thì trông chúng mắt huyền müm müm, nhưng cũng giống như chó con mèo con, chúng sẽ lớn nhanh lăm. Và chỉ vừa chập chững biết đi là nó đã bắt đầu tập săn mồi rồi. Cho nên nếu bạn định vượt ve một con gấu cục con thì chuẩn bị tinh thần bị đợp vài miếng. Ủi!

Sự thật kinh hoàng

Ở Nam cực chả có con gấu cực nào. Thực ra ở đó chả có con thú trên bờ nào lớn cả. Ở đó quá lạnh với chúng. Con vật sống quanh năm ở đó lớn nhất là một loài ruồi nhuê nhỏ xíu. Loài côn trùng bé tẹo này chỉ dài có 12mm - tức là bằng này:

Nếu bạn còn thắc mắc thì sở dĩ nó không có cánh vì chả để làm gì khi trời cứ gió như điên. Ngay cả những con ve bé tí (là một họ hàng gần của loài nhện) cũng sống trong lỗ mũi con hải cẩu... Giá chúng được huấn luyện để ngoáy mũi thì hay biết mấy.

T-t-t-óm lấy một con chim cánh cụt

Nếu bạn không đủ chồ nuôi gấu cực, còn ve chi tổ làm bức mìn thì sao không t-t-t-óm lấy một con chim cánh cụt thế vào. Bay giờ bạn đang nghĩ cánh cụt là loài chim ngộ nghĩnh và trông như đang đóng bộ cánh bồi bàn trong những nhà hàng sang trọng. Và dĩ nhiên là bạn đúng. Nhưng khi nó dám sống ở một nơi lạnh kinh người như vậy thì lũ chim cánh cụt to gan đó hẳn không phải tầm thường. Lấy chim cánh cụt Hoàng đế làm ví dụ.

CÁNH CỤT HOÀNG ĐẾ

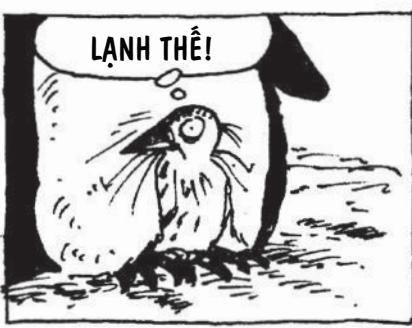
Cơn lạnh đột ngột chả là gì với chim cánh cụt Hoàng đế. Chúng rắn mặt hơn nhiều. Thực ra chúng thấy trời lạnh là khỏe người nên chúng trụ lại Nam cực vào đúng mùa đông, khi mà khí hậu trở nên tệ hại nhất. Con cháu chúng cũng được sinh ra ở đó. Hãy tưởng tượng mình là một chim cách cụt Hoàng đế con. Liệu bạn có sống sót không?

Liệu bạn có thể là một con chim cánh cụt

1 Nếu bạn bắt đầu cuộc đời bằng một quả trứng to cỡ 12cm, chiều dài mà mẹ bạn đặt ngay trên đồi chân của mình. Rồi bà ấy chuồn. Bà ấy ra biển bắt cá trong khi bồ bạn ở nhà trông nom quả trứng.

2 Bồ bạn giữ bạn trên đồi chân của mình và ú lên trên một tấm mền da lót lông. Tấm mền đó gọi là bọc ấp trứng, nó giữ cho trứng ấm áp dễ chịu. Nếu nó bị rơi ra mặt băng thì quả trứng sẽ hỏng ngay.

3 Còn bồ bạn thì đã 60 ngày đêm không ăn mà cừ đứng ngay giữa trời. Ngay cả dù nhiệt độ có xuống -40°C và bị bão tuyết vùi dập. Ông ấy dung cảm nhỉ? Nhưng không chỉ có bồ bạn. Ông cùng hàng nghìn ông bồ khác xum xít cả vào một chỗ để giữ ấm.

4 Bạn nở ra giữa mùa đông. Brrr! Bồ bạn ấm bạn trên chân mình cho đến khi bạn được 8 tuần tuổi. Lúc đó chân bạn đã phủ một bộ lông dày để giữ ấm cho mình được rồi.

5 Ông bô quý hóa của bạn đã không ăn uống gì mấy tháng rồi nên gầy nhẳng, chỉ còn da bọc xương. May mà mẹ bạn vừa về tối. Đúng lúc quá đói mắt. Ông bô đối là của bạn đóng thẳng ra biển để kiểm gì đó ăn cho lại sức, còn mẹ bạn thì ợ ra vài con cá cho bạn chén. Sướng.

6 Đầu giữa mùa hè bạn đã đủ lớn để tự săn sóc mình. Bạn rời nhà ra biển kiếm ít cá. Nhưng nhớ coi chừng những con hải cẩu đomp rình rập ở mép băng. Món khoái khẩu của chúng là, biết gì không? Đúng lắm, chim cánh cụt non.

Cuộc sống miền biển cực

Bạn phải thật cứng cựa mới sống nổi trên bờ ở miền cực, nhưng dưới lòng biển miền cực thì khác. Tuy nước lạnh cắt da nhưng sự sống vẫn cứ sôi sùng sục. Đó là bởi ở đó có nhiều thức ăn cho những sinh vật miền cực háu đói. Loài vật dưới biển được xâu vào với nhau thành chuỗi thức ăn. Đó là cách các nhà khoa học kinh dị mô tả mối liên hệ giữa những loài vật và các thứ chúng xơi. Hầu hết các chuỗi thức ăn đều bắt đầu từ thực vật. Một chuỗi thức ăn điển hình có dạng đại đai như dưới đây:

MÓN RAU TRỘN NHAO NHOËT
Ở TRƯỜNG

MỘT CON SÂU VĂN VEO CHÉN
RAU. BẠN KHÔNG ĐỂ Ý...

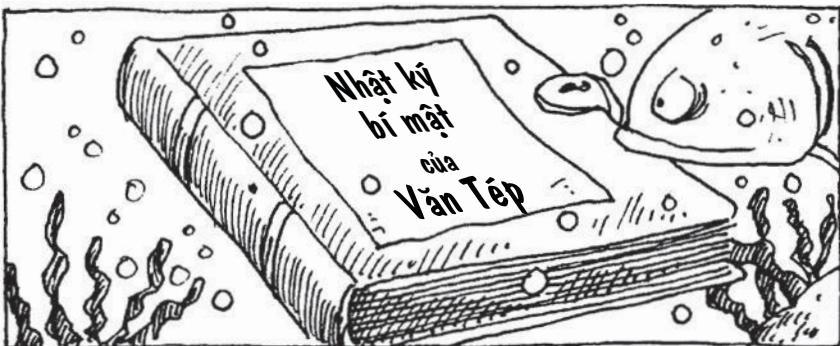
BIẾT RA THÌ ĐÃ MUỘN. BẠN ĐÃ
XƠI CON SÂU. ỦI!

Một chuỗi thức ăn ở Nam Băng dương đại để là thế này:

Nhật ký bí mật của một con tép

Tép là những sinh vật giống như tôm nhỏ màu hồng dài nhiều lăm là 5cm. Một con mồi nhỏ xíu. Vì vậy bạn có thể nghĩ phải có nhiều tép khủng khiếp lăm mới đủ cho một con cá voi xanh. Thì đúng là thế. Cá voi xanh mà ăn uống thì phải nói là hoành tráng lăm. Chúng có thể xơi chừng BỐN TẤN tép... MỖI NGÀY. Thủ nghĩ ăn chừng ấy đồ ăn ở trường xem! Mà không chỉ có chúng. Những con chim biển tham lam, rồi chim cánh cụt, hải cẩu và cá cũng chén tép thật lực. Vậy thì bạn cũng thấy tép có vai trò quan trọng sống còn thế nào trong chuỗi thức ăn vùng cực. Nhưng bản thân anh tép nhà ta thì sao? Ý tôi là bị thiên hạ đổ xô vào chén suốt ngày suốt đêm thì nào có vui vẻ gì. Vậy nếu anh bạn tép mà lén ghi nhật ký thì sao nhỉ? (OK, chỗ này bạn phải chịu khó vận dụng trí tưởng tượng một chút nhé...)

Nam Băng dương, giữa mùa hè
1 giờ chiều. Vào giờ ăn trưa mình bơi
lòng vòng với cá đàn lo việc của riêng
mình. Cảm thấy đôi bèn dừng lại lót
dạ tí tảo băng ngon lành.

1.10 chiều. Hả? Vừa mới định đớp
một miếng thì một con cá voi xanh tò tò bơi qua. Nó há cái mồm rộng
hoá. Sao nó không ăn con gì vừa tầm một tí? Mà ở đâu ra cái kiểu ăn
bất lịch sự thê chè. Chúng vừa bơi vừa ngoạc mồm ra (không sợ người
ta cười cho à?)

1.20 chiều. Bị hốt vào cái họng to
uinch, đúng là đồ du côn. May mắn
chuồn ra ngoài cùng với mây đồng
đội, nhưng những kẻ xui xẻo thì bị
tách ra khỏi nước. Bữa ăn của cá
voi. Chạy đàng nào cho khỏi. Phải,
làm tép thật chả vui vẻ gì đâu, xin
cam đoan với mọi người thê. Phải có
cả mắt đằng sau ôt nữa.

Cùng ngày...

3.00 chiều. Aaaaá! Mình lại ra đó. Nó sắp tóm được mình rồi. Và cái
mồm to bự lại hớp nước. Mẹ ơi!

Vài phút sau...

Ghi chú: Đáng buồn thay, đó là những dòng cuối cùng trong nhật ký của
Vân Tép. Lần này thì may mắn đã ngoảnh mặt đi. Cá voi xanh liệu có
động lòng? Nó cứ chén thôi! Chả phải nó thì còn khói cá khác dưới biển.

Tép bơi thành từng đàn lớn, phải cả mươi triệu tần mỗi đàn. Những đàn này lớn đến nỗi radar tàu còn phát hiện được, thậm chí cả vệ tinh ngoài không gian cũng thấy. Các nhà khoa học cho rằng có khoảng 600 triệu triệu tép ở Nam Băng dương (tức là gấp cả một trăm lần người trên Trái đất). Thành ra làm gì mà cá voi chả vơ được một bữa.

CẢNH BÁO SỨC KHỎE KINH DỊ

Thích chén một đĩa xúc xích và khoai tây chiên chứ? Xúc xích tép mà khoai tây chiên cũng tép luôn ấy mà. Rồi bánh kẹp tép và phô mai kem? Không tin thì thôi chứ các món tép là người ta khoái khủng khiếp luôn đấy. Phiên một cái là bạn phải chớp thật nhanh - tép nó nhảy như... tép nhảy ấy. Phù!

Thực vật miền cực gan góc

Hầu hết cây cỏ đều ưa tiết trời nắng ấm với chút mưa rào nhẹ. Đó là điều kiện lý tưởng để cây phát triển. Điều kiện mà bạn chả bao giờ có ở miền cực. Có thể bạn nghĩ rằng với điều kiện lạnh, khô và gió như thế thì thực vật miền cực chỉ có héo rũ mà chết. Nhưng lạ thay một số loài cây vẫn xoay xở mà sống ở đó được đấy. Thật xấu cà hổ cho tất cả thực vật ở đây nếu có cây nào tính chuyện dời đi nơi khác vì:

1 Đứng áy náy về đất. Một số loài tảo (những thực vật đơn bào nhỏ xíu) Nam cực có một ít lông để bơi trên tuyết. Bằng cách đó chúng mới đến được chỗ có nắng cần thiết để tạo ra thức ăn. Và để tránh cho cơ thể bị đóng băng, chúng tạo ra một loại chất chống đông. Ở một số nơi tảo còn biến hình thành kem mâm xôi gợn sóng. Việc chuyển màu đỏ của cây gần giống như bôi kem chống nắng vậy, nó giúp cho cây tránh bị cháy nắng dưới ánh mặt trời chói chang miền cực. Giỏi đấy chứ, nhỉ?

2 Ăn uống chớ quá kén chọn. Địa y là loài cây lý tưởng của miền cực vì chúng thậm chí xơi cả đá hộc trần xì. Địa y tạo ra acid làm rã vụn đá ra. Sau đó chúng cắn những "cái rẽ" nhỏ xíu vào để hút hết những gì có trong đá. Chúng dùng những thứ đó tạo ra thức ăn. Các loài địa y khác thì sống trên phân hải cẩu hoặc chim cánh cụt vương vãi trên vách đá. Dễ thương ghê!

3 Học cách sống ở bất cứ đâu.

Một vài loài tảo Nam cực sống ngay trong tảng đá. Những thực vật cầu kỳ này chuộng loại đá màu tối hấp thụ nhiều nhiệt của mặt trời. Nó lại còn không bị gió quất nữa chứ. Tảo chui vào đá theo những khe nứt bé xíu. Nó duy trì sự sống nhờ ánh sáng rọi qua những hạt trong suốt trong đá.

4 Mọc càng chậm càng tốt. Đó là cách địa y sống sót qua cái lạnh khủng khiếp. Ở miền cực băng giá cả năm may ra mới có một ngày nắng đủ ấm để mà lớn. Thành thử một mảng địa y to bằng cái lá bắp cải cũng phải có hàng trăm năm tuổi. Ngay cả mấy lá rau già nhất trong bữa ăn ở trường cũng chưa già bằng thế!

5 Nở hoa mùa đông - quên đi. Lúc đó vừa lạnh vừa tối thui. Nhưng khi mùa xuân đến thì hoa miền cực nở rộ. Chúng phải làm mọi chuyện thật nhanh để kịp rải hạt ra trước khi cơn lạnh năm sau ập đến.

6 Cúi thấp xuống. Cây cối miền cực không cao và cành lá lòa xòa như những cây bạn thường thấy đâu. Thực ra nó thấp đến nỗi bạn bước qua ngọn của nó được. Những loại cây như liễu Bắc cực mọc rất thấp và khăng khus để tránh gió. Giống như cây địa y già lão, chúng cũng mọc rất chậm. Một cây liễu to bằng cây bút chì cũng phải vài trăm tuổi. (À mà Nam cực thì chả có cây thân gỗ nào đâu).

Nhưng mấy con chim cánh cụt ngực nghêch, cá voi dềnh dàng và cây cối tí hin không phải là những thứ khác thường duy nhất của sự sống hoang dã mà bạn tìm thấy ở miền cực. Một số người cũng thấy điều kiện vùng cực là khỏe người đây. Họ điên hẳn rồi hay chẳng qua họ quẩn quá ấm? Sao không nhòm thử vào chương sau để gặp vài người như vậy?

DÂN CƯ MIỀN CỰC LẠNH GIÁ

Cuộc sống ở miền cực với gấu trắng có thể là sướng. Nhưng mà con người thì sao? Cũng lạ là có những người rắn mặt lại chọn sống gần Bắc cực, bất chấp điều kiện khắc nghiệt kinh người ở đó. Vậy thì làm thế nào những cư dân miền cực chịu đựng nỗi khổ sống băng giá ấy? Còn ai đáng để hỏi hơn dân Inuit bản địa ở Bắc cực. Họ sống trên băng suốt cả cuộc đời.

Nhưng không có ai thường trú ở Nam cực cả - nó quá冰冷. Nhưng chút xíu nữa bạn có thể đựng một vài nhà khoa học Nam cực điên rồ.

Cư dân miền cực

Người Inuit chủ yếu sống ở Alaska, bắc Canada và Greenland băng giá. Trong tiếng Inuit, tên gọi "inuit" nghĩa là "người". Từ bao đời nay người Inuit đã lang thang khắp Bắc cực đánh cá và săn thú kiếm ăn. Cuộc sống của họ xoay vòng theo sự thay đổi mùa. Mùa hè họ săn hải cẩu, cá voi và con moóc ở gần bờ và dự trữ thức ăn cho mùa đông. Mùa đông họ chuyển lên bờ săn tuần lộc (hươu sừng tấm). Người Inuit trông vào đất và biển để có mọi thứ họ cần và hết sức trân trọng xứ sở băng giá của mình, cố gắng không làm tổn thương nó.

Vậy thì người Inuit làm điều đó như thế nào? Bạn đã sẵn sàng tìm hiểu xem họ sống sót thế nào chưa? Nếu bạn có dự định đến thăm người Inuit thì phải cẩn thận. Có thể bạn nghĩ rằng mình có

quá nhiều bài về nhà mà quá ít tiền tiêu vặt là căng lầm. Ít ra thì bạn không phải lo bị đong cứng mỗi lần lò dò ra ngoài. Cuộc sống ở Bắc cực thì cực ơi là cực. Người Inuit biết rõ băng giá như trong lòng bàn tay và họ là những tay cự phách đã sống sót ở miền cực. Tuy vậy chỉ sơ sẩy một bước là họ - và cả bạn nữa - đứt bóng như chơi.

Nếu bạn muốn học cách sống của người bản địa thì sao lại không ngó qua cuốn Hướng dẫn thiết yếu để sống sót ở miền cực của người Inuit xem sao. Nó chứa đầy những bí quyết và mẹo vặt giữ gìn sự sống. Thủ hỏi cô Gloria mà xem - cô ấy chả bao giờ ra khỏi nhà mà không cầm nó theo.

Gheo thầy một chút

Nếu chẳng may cô giáo của bạn lúc nào cũng tỏ vẻ ta đây biết nhiều ngoại ngữ thì làm sao? Chán chứ gì? Thủ mấy câu gãy lưỡi để trả đòn nhé. Khi cô giáo hỏi đến bài làm về nhà thì bạn hãy nhoẻn miệng cười mà rắng:

Liệu bạn có cần đi bác sĩ không nhỉ?

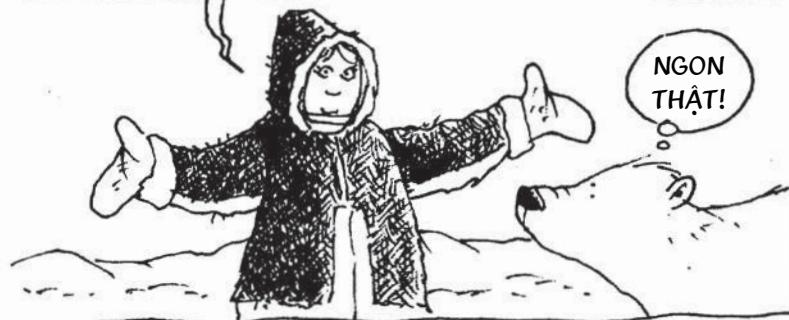
Trả lời: Không cần đâu, chả có chuyện gì với bạn cả. Qarasaasiaq trong ngôn ngữ Inuit là máy tính. Nó là tập hợp của bốn từ “óc nhân tạo nhỏ”. Nếu người Inuit không có một từ nào thì họ chỉ việc tạo ra nó. Bạn có uống trà với đường không? Nếu cần đường thì hãy xin họ cái thứ “trông giống cát” là xong. Giỏi đấy chứ nhỉ?

Bài học vỡ lòng về sống sót ở miền cực lạnh giá của người Inuit

BÀI 1. MẶC GI

Nếu bạn lên đường đến miền cực lạnh giá thì bạn cần mặc cho đúng điệu. Nhưng quên những kiểu cọ vớ vẫn đi. Phải giữ được ấm cái đã. Và tôi e là mặc thêm áo len vào cũng không ăn thua gì đâu. (Kể cả cái áo bà ngoại bạn đan tặng nhân Giáng sinh). Bạn cần mặc thành nhiều lớp quần áo mà vừa giữ được hơi ấm ở lớp sát da vừa thoát được mồ hôi (Nếu không thì mồ hôi thoát ra làm da bạn cứng đấy). Muốn thực sự ấm áp và thoải mái thì hãy xem dân bản địa ăn mặc thế nào. Kiểu cọ gì cũng phải theo họ hết. Dưới đây là là thứ xịn nhất.

Đây là trang phục truyền thống của người Inuit mà họ đã mặc hàng trăm năm nay. Ngày nay nhiều người Inuit đã mặc theo lối hiện đại mua ở một công ty tên là Vịnh Hudson, không thì mua qua mạng cũng được.

Sự thật rúng động

Áo cỏ mũ trùm thực ra không phải là thứ tầm thường như bạn tưởng đâu. Trong tiếng Inuit từ annuraaq là để chỉ một loại áo khoác xịn lắm đấy - mà đương nhiên cũng rất ấm nữa.

ÁO KHOÁC DA TUẦN LỘC:

Mặc lớp lông ra ngoài. Da thú là ấm cực kỳ và chống gió cũng tốt. Mặc thêm một chiếc áo chèn da hải cẩu hoặc lông chim mỏng hơn ở bên dưới mà lớp lông lồng vào phía trong.

MỘT MIỀNG LÔNG CÁO

HOẶC CHÓ SÓI VIỀN

QUANH MŨ TRÙM:

Tránh cho hơi thở không làm冰冷 da bạn.

QUẦN DA GẦU BẮC

CỤC: Mặc lớp lông ra ngoài. Nhét ống quần vào trong giày để tránh gió lùa. Mặc thêm một chiếc quần da hải cẩu hoặc cáo mỏng hơn bên dưới và mặt lông quay vào trong.

BAO TAY DA HẢI

CẨU: Bạn có thể rút cả bàn tay vào trong tay áo để ngón tay khỏi bị cứng.

GIÀY: (Da hải cẩu) mang với một đôi tất (vớ) bằng da cừu hoặc hải cẩu, mặt lông quay vào trong. Nếu quá lạnh thì có thể mang một lúc mấy đôi giày lồng vào nhau.

Giày ra giày

Nếu bạn cần một đôi giày tập bạn chỉ việc chạy ra cửa hàng giày. Dễ như bỡn. Nhưng ở Bắc cực băng giá thì chả có sẵn tiệm giày thế đâu. Thế là những người Inuit khéo tay kinh khủng bèn tự làm lấy hết thảy trang phục của mình theo truyền thống lâu đời. Lá gan bạn lớn cỡ nào? Bạn phải có đủ gan cho một chút tiếp theo ở đấy. Bạn sắp sửa được biết người Inuit làm giày da hải cẩu cho mình thế nào.

Ghi chú:

Trước đây, hàng triệu hải cẩu đã bị bọn săn hải cẩu qui mô lùng giết để làm áo lông. Nhưng giờ đây việc này đã được kiểm soát nghiêm ngặt. Riêng người Inuit thì được phép săn hải cẩu vì họ cần thịt và lông hải cẩu để sống chứ không săn hải cẩu cho vui hay vì bộ lông đắt tiền.

1 Trước tiên người Inuit phải bắt được hải cẩu cái đã. Việc này không phải dễ xơi đâu. Phần lớn thời gian, hải cẩu ở dưới nước, ngay dưới lớp băng. Nhưng được cái người Inuit thì rành vụ này. Họ biết chính xác đâu là cái lỗ bí mật mà hải cẩu ngoi lên thở. Bằng cách nào? Thì họ tìm vết răng găm vào băng hoặc ngửi ra mùi rất nặng của hải cẩu.

2 Họ chờ bên lỗ thở, tay lăm lăm cây lao. (Ngày nay người Inuit hầu hết dùng súng trường. Dở một cái là nếu bắn hụt thì tiếng nổ lớn sẽ xua hải cẩu chạy hết). Họ cần phải kiên nhẫn. Rất kiên nhẫn. Có khi phải chờ hàng giờ hải cẩu mới ngoi lên thở.

3 Khi hải cẩu trúng lao thì người Inuit lôi nó lên và lột da và xé thịt. Người Inuit thích thịt hải cẩu, bất kể đã nấu hay chưa. Lòng hải cẩu sấy khô là là món đặc sản khoái khẩu của họ. Thực ra miếng thịt hải cẩu duy nhất bạn không thể chén là cái túi mật mỡ màng. Còn lại thì đem đông lạnh dự trữ cho mùa đông.

4 Da hải cẩu lột ra sẽ được lóc mỡ bằng dao. (Người ta không quăng chổ mỡ này đi đâu - nó được dùng làm dầu thắp hoặc đốt bếp). Người làm giày Inuit cố không khía vào da, sau đó họ ngâm vào nước tiểu, phảit rồi, nước tiểu, qua đêm để nó sạch sẽ và bền hơn. Bước tiếp theo là giũ và căng ra phơi cho khô.

5 Chỉ đến bây giờ họ mới có thể bắt tay làm đôi giày của mình. Họ đo chân (cả bàn chân và ống chân) bằng một mẩu dây. Sau đó cắt từ da hải cẩu ra hai cái đế và hai mũi giày. Da hải cẩu cứng hơi khó khâu nên họ phải cắn một lúc cho mềm ra. Rồi họ khâu giày vào. Trước đây người Inuit dùng kim bằng xương hải cẩu và chỉ bằng gân hải cẩu để khâu giầy da hải cẩu. (Ngày nay họ dùng tơ và chỉ nha khoa thay thế!)

6 Họ gấp cổ giày lại và khâu đường luồn dây. Đến đây thì đôi giày đã sẵn sàng.

Hồn hải cẩu

Một điều mà người Inuit không bao giờ quên là cảm ơn thần biển Sedna đã cho họ săn được hải cẩu. Họ tin rằng thú cũng có linh hồn chả khác gì người. Nếu bạn không tỏ lòng kính trọng hải cẩu thì Sedna sẽ nổi giận ngay. Như vậy chả có gì hay ho cả. Truyền thuyết nói rằng khi Sedna nổi giận thì tóc bà xín màu bẩn lấm và hải cẩu chui hết vào đấy, chả còn con nào ở ngoài mà săn cả. Nếu điều đó xảy ra thì một người Inuit sẽ phải lên đồng và vào hang ổ của thần Sedna cầu kỉnh để chải đầu cho bà để kéo hải cẩu ra. Đầu mà bẩn thì lấm chuyện thế đấy.

BÀI 2: ĂN GÌ

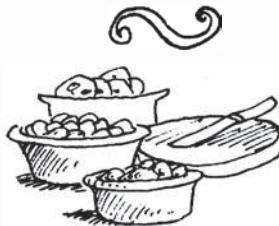
OK, vậy là bạn đã có trang phục miền cực rồi, bây giờ ăn thế nào đây? Bắc cực lạnh ghê rợn, làm gì có cây trái nào mọc nổi, thành ra người Inuit chủ yếu chỉ ăn thịt, mỡ và cá. Thế mà bạn bảo bữa ăn ở trường chán phèo! Thực ra bữa ăn kỳ cục của họ bổ dưỡng kinh khủng, cung cấp đầy đủ những vitamin thiết yếu (khác hẳn bữa ăn ở trường). Sau một ngày đi săn, người Inuit về mở tiệc để chia các thứ họ kiếm được. Và biết gì không? Phải rồi, bạn cũng được mời đấy.

Thực đơn bữa tiệc Inuit

Khai vị

- Một lô món chấm thượng hạng

Ăn cùng với những lát thịt hải cẩu hoặc tuần lộc khô đông lạnh.

Món chấm 1. Những mẩu thịt nạc mềm của hải cẩu hoặc tuần lộc trộn với tiết và mỡ nước. Gia thêm lòng gà gô xám.

Món chấm 2. Những thỏi mỡ phần của hải cẩu hoặc cá voi ướp lạnh cho khô quánh lại.

Món chấm 3. Phèo tuần lộc (còn nguyên thức ăn tiêu hóa dở). Còn sót tí cỏ rả nào thì nhặt ra.

Món chính

- Kiviak: Là một loại xúc xích cuộn khoanh ngon lành. Đây là món đặc sản ở Greenland, phàm là đám cưới thì không thể thiếu. Dưới đây là cách làm nếu bạn thấy thèm:

Nguyên liệu:

- Khoảng 300 con chim anca nhỏ (một loài chim nhỏ ở vùng biển Bắc cực)
- Một tấm da hải cẩu còn dính mỡ.

Cách làm:

1 Nhồi chim vào tấm da hải cẩu rồi khâu lại.

2 Chôn nó trong đống đá và cứ để kệ nó thối.

3 Chờ trong sáu tháng, sau đó đào lên.

4 Nếu có mùi thum thùm như phô mai thối là ăn được!

Ghi chú: Món này ăn bốc, nếu có lông, xương hay mỏ chim dắt vào răng thì móc ra.

Những món phụ

- *Da kỳ lân* (một loài cá voi) thái sợi
Món nhâm nháp ngon, có vị hạnh nhân
- *Óc hải cẩu* nghiền
Ăn nóng.
- *Địa y dầm*
Mổ dạ dày tuần lộc lấy ra ăn.

Tráng miệng

- Món tuần lộc lạ miệng

Quên ngay những kem với trái cây các thứ đi. Món này cay cay hăng hăng làm từ máu tươi còn nóng trong dạ dày tuần lộc mới mổ. Không lạ miệng không lấy tiền!

Cảnh báo sức khỏe kinh dị

Nếu bạn thích gan và hành thì cần lưu ý đó không phải là gan gấu trắng Bắc cực. Nó chứa quá nhiều vitamin A, có thể gây chết người.

BÀI 3: TÌM CHỖ TRÚ

Ngày nay nhiều người Inuit sống trong những ngôi nhà gỗ nhỏ giữa các thị trấn. Theo truyền thống thì họ sống trong những chiếc lều da hải cẩu vào mùa hè, còn mùa đông thì trong những ngôi nhà bằng đất và đá xây ngầm. Nhưng nếu bạn đang đi săn mà bất chợt bão tuyết nổi lên thì sao? Bạn cần một chỗ trú ẩn áp, kín gió cho một vài đêm, nhưng chả có gì ngoài tuyết trong vòng mấy dặm quanh đấy cả. Đừng hoảng, đâu có đó. Dưới đây là cách làm một cái lều tuyết thông dụng bậc nhất của người Inuit.

Nguyên liệu:

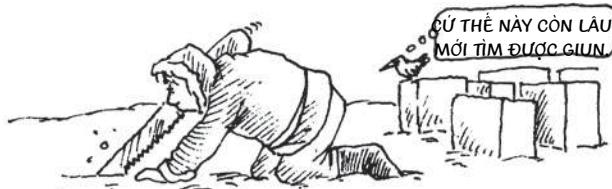
- một con dao (làm bằng xương hoặc ngà của con moóc) hoặc cưa
- một chỗ tuyết chắc

Cách làm:

1. Nằm xuống tuyết, tay chân dang hết ra. Vẽ một vòng tròn quanh bạn bằng cách quơ chân tay lên xuống (giống như tập động tác nhảy ấy).

2. Cắt lấy chừng 30 cục tuyết bằng cỡ cái va li.

3. Xếp mấy cục tuyết thành vòng tròn, sau đó chất những cục khác lên theo đường xoáy tròn ốc cho thành hình một cái nhà.

- 4 Chặn cục cuối cùng lên nóc nhưng phải chừa lỗ để thông khí.
- 5 Trám những kẽ hở bằng tuyết.
- 6 Moi một cửa chui ra chui vào ở bên cạnh, thấp hơn mặt sàn (cho khỏi lọt khí lạnh)

Nói thêm: Tuyết là một vật liệu tuyệt vời để xây dựng vì nó giữ được nhiệt. Bên trong lều tuyết bạn sẽ cảm thấy ấm áp và thoải mái, dù bên ngoài có lạnh giá thế nào. Với lại một người Inuit từng trải chỉ mất chưa đến một giờ để đắp một lều tuyết xịn. Còn bạn nghĩ mình sẽ mất bao lâu?

Người Inuit đã sinh sống ở Bắc cực từ hàng ngàn năm nay với những kỹ năng sống sót tuyệt vời của mình. Nhưng ngày nay cách sống của họ đã thay đổi. Nhiều người Inuit buộc phải bỏ lôi sống du mục của mình để vào các khu định cư với những ngôi nhà tiện nghi. Có vài thứ cũng giúp cuộc sống của người Inuit trở nên dễ dàng hơn như siêu thị, súng trường và xe máy trượt tuyết. Nhưng cũng có những người lo ngại rằng lôi sống truyền thống sẽ bị mai một.

Và đó sẽ là một thảm họa khủng khiếp.

Nhưng không phải tất cả đều ảm đạm lối tăm như thế: đã có những người Inuit đứng lên phản kháng.

Năm 1999, một vùng lãnh thổ mới

đã được thiết lập ở miền Bắc

Canada tên là Nunavut, nghĩa là

"Đất Ta" do người Inuit tự mình

cai quản lấy mình.

Khoa học cực Nam

Trong khi đó thì ở Nam cực mọi chuyện lại khác. Bạn biết đấy, ở đây quá lạnh nên không thể ăn đờí ở kiếp mãi được. Nhưng đi nghỉ thì vô tư (hơi bị tổn nên bạn phải bắt đầu dành dụm đi là vừa, xem trang 113 để xem làm sao đến đó được), hoặc không thì bạn đến đó với tư cách là một nhà khoa học mà làm việc. Cũng lạ là có đến hàng ngàn nhà khoa học cùng đội ngũ hỗ trợ cõi đầm ăn xôi nấm lại Nam cực, bất chấp lạnh và gió. Vậy chứ vì sao họ lại lỳ thế? Chả là vì Nam cực là nơi tuyệt vời đến khó tin cho khoa học. Trước hết, đó là phòng thí nghiệm lớn nhất trên thế gian. Và không còn nơi nào khác giống như vậy. Nhưng đây không phải là thứ khoa học mà bạn học ở trường đâu - bạn thừa biết nó chán đến không mở được mắt thế nào rồi đấy. Không, loại khoa học ở đây là thứ chưa từng có trước đây. Nó hồi hộp kinh khủng luôn. Quên ngay những thí nghiệm tẻ ngắt và những ống nghiệm nhạt phèo đi. Khoa học ở đây là về những sông băng kỳ thú, những hóa thạch đóng băng lâu đời, những sự sống khác lạ và nhiều thứ nữa. Sướng chưa?

Liệu bạn có thể trở thành nhà khoa học miền cực băng giá?

Bạn có những phẩm chất cần thiết để làm việc ở vùng cực không?
Thử trắc nghiệm nhanh xem thế nào nhé.

- 1 Bạn có sức khỏe và sức chịu đựng kinh hồn? Có/Không
- 2 Bạn có thích cảm trại? Có/Không
- 3 Bạn có lúc nào cũng thấy đói? Có/Không
- 4 Bạn đeo kính bảo hộ vào nhìn có rõ không? Có/Không
- 5 Bạn có dễ dàng lên đường không? Có/Không
- 6 Bạn có giỏi ngoại ngữ không? Có/Không
- 7 Bạn có ghét tắm không? Có/Không

8 Bạn có gợn gàng ngăc năp khōng? Có/Khōng

9 Bạn có râu khōng? Có/Khōng

Kết quả thê nào?

7-9 có: Chúc mừng! Bạn có vẻ ngon cơm đăy. Bạn sẽ là một chú học xuất sắc (ý là bác học ấy mà, hơ hơ)

4-6 có: Không tệ lăm. Nhưng có lẽ bạn nên làm gì đó không qu-úa la-ạnh.

3 có trở xuống: Trời đất! Khoa học miền cực khōng dành cho bạn rồi. Thủ làm gì đó ít mạo hiểm một chút. Giảm giống như bài địa vănhà của bạn ấy mà!

OK, tất cả các bạn học có vẻ khá đăy và chắc các bạn nghĩ rằng mình ngon lành cho công việc rồi. Nhưng đó mới chỉ là khởi đầu thôi. Hãy xem lại xem bạn đưa mình vào đâu nhé...

1 Sức khỏe và sức chịu đựng hả? Bạn cần phải thê - có rất nhiều việc năng nhọc liên quan đến khoa học miền cực. Bạn sẽ được kiểm tra sức khỏe đến nơi đến chốn trước khi được phép lên đường. Là nhà thể thao thì tốt lăm. Leo núi đá đặc biệt có ích trong việc cứu người ở các khe băng. Coi chừng đừng rớt xuống nhé.

2 Khoái cắm trại à? Tốt nhất bạn hãy quen dần với việc này đi. Ở Nam cực, các nhà khoa học sống chủ yếu ở những trạm nghiên cứu. Một số trạm giống như một thị trấn nhỏ với những khu ở, các phòng thí nghiệm, nhà bếp, bệnh xá, thư viện, phòng tập thể dục và trạm phát điện riêng nữa. Có một trạm còn có cả chỗ chơi bowling mới

ghê chứ. Nhưng các nhà khoa học còn phải có những chuyến đi dã ngoại lạnh giá kéo dài hàng tháng trời nên cắm trại là việc không thể thiếu rồi. Tốt nhất nên mang theo một cái lều kim tự tháp vì hình dáng của nó chịu được gió mạnh. Nhưng chớ quên đánh dấu vị trí cắm trại của mình bằng một lá cờ. Cái đó là để phòng có bão tuyết vùi lều trại của bạn xuống tuyết.

3 Lúc nào cũng đói à? Ở Nam cực bạn đốt nhiều năng lượng để giữ ấm. Đó là chưa kể những công việc nặng nhọc mà bạn phải làm. Vậy nên bạn phải ăn cho nhiều vào. Trong thực tế khi đi dã ngoại các nhà khoa học phải ngốn khoảng 3.500 calorie một ngày - gấp đôi mức bạn thường ăn hàng ngày. Thực phẩm hầu hết là sấy lạnh cho nhẹ và dễ mang theo. Bạn chỉ cần hòa nó vào nước sôi (lấy từ băng tan) là đã có bữa ăn. Một số trạm có nhà kính nên người ta có thể trồng rau xanh mà chén.

4 Nhìn rõ trong kính bảo hộ hả? Dù muốn dù không bạn vẫn cứ phải đeo nó để khỏi bị chói. Ánh sáng mặt trời đặc biệt chói chang ở Nam cực vì nó bị băng và tuyết phản xạ lại. Nếu không có kính bảo hộ hoặc kính râm thật tối thì bạn có thể bị lóa tuyết, rồi mất hàng giờ, thậm chí hàng ngày chả nhìn thấy gì. Tệ thế đấy. Nhưng kính bảo hộ chưa phải là tất cả những gì bạn cần. Nếu bạn sắp sửa trở thành một nhà khoa học miền cực thực thụ thì bạn còn cần nguyên một bộ đồ nghề miền cực đáng hoàng. Quên ngay cái trò loăng quăng trong chiếc áo khoác cháo lòng giống như thầy dạy khoa học của bạn đi - bạn cần phải mặc thật ấm vào. Vậy chứ các nhà khoa học miền cực thực thụ ngày nay mặc cái gì? Gloria đã có thêm vài mốt thời trang băng giá nữa đây.

Chú thích: Giống như những người Inuit rắn rỏi, các nhà khoa học Nam cực mặc nhiều lớp quần áo. Cách này giữ hơi ẩm rất tốt và khi nóng quá có thể cởi bớt (quà thật cũng có lúc như vậy). Bộ đồ này giúp bạn giữ ấm ngay cả khi nhiệt độ xu-uống đế-ến -40°C.

CẢNH BÁO SỨC KHỎE KINH ĐI

Ở Nam cực giữ cho ấm là quan trọng sống còn. Nếu không thì bạn sẽ bị cước chết như chơi. Nó nhâm vào ngón tay, ngón chân, tai và mũi của bạn. Đầu tiên chỉ tê tê, sau đó nóng. Tiếp theo là sưng tấy lên và chuyển sang màu đỏ. Cuối cùng thì thâm đen và rụng. Kinh quá.

Giảm thân nhiệt là một nguy cơ khủng khiếp khác. Triệu chứng gồm có run, uể oải và nói lắp. Cuối cùng thì nhiệt độ thân thể của bạn xuống thấp quá khiến bạn ngất đi và thậm chí có thể chết.

5 Dễ dàng lên đường chứ gì? Bạn cần phải thế. OK, đã dành đi Nam cực là một chuyến phiêu lưu kỳ thú nhưng nó cũng có những bất lợi. Trước hết bạn có thể bị kẹt lại ở một trạm đến vài tháng, tách biệt hẳn với thế giới bên ngoài. Điều kiện tối tăm lạnh lẽo và gò bó có thể dễ dàng tác động lên thần kinh bạn. Đó là chưa kể các nhà khoa học cùng chung cảnh ngộ với bạn đấy, dễ phát khùng lắm.

Rắc rối là nếu mọi chuyện xấu đi thì bạn không thể lánh ra ngoài mà đi dạo được. Vậy nên bạn cần trấn tĩnh lại. Nếu quá nhớ nhà thì bạn cứ việc meo (mail) về.

6 Giới ngoại ngữ hả? Tốt lắm. Trong khoa học đầy những từ rắc rối vừa dài vừa khó hiểu. tệ hơn nữa, các nhà khoa học miền cực lại còn có những tiếng lóng của mình.

7 Dị ứng với tắm à? Nếu tắm làm bạn sờn gai ốc thì có tin hay cho bạn đây. Ở Nam cực bạn có thể đi nhiều ngày không tắm mà chả ai thấy mùi gì. Chẳng qua vì mùi là do những phân tử nhỏ xíu lơ lửng trong không khí ẩm mà có. Nhưng ở Nam cực thì bạn chả bốc mùi gì hết - không khí ở đó quá khô. Ngoài ra, nếu bạn đang ở dã ngoại thì lẩy đâu ra nhà tắm chứ. Thành ra nếu bạn có muốn đi toilet thì bạn phải đào cho mình một cái... cầu tuyết. Đó là một cái hố lớn có cả bàn cầu. Đừng quên mang theo hết mọi thứ khi rời trại, kể cả những thời dài dài như củ khoai nhưng không thể ăn được. Thì bạn biết đó là gì mà.

8 Gon gàng ngăn nắp ư? Nhất định rồi. Ở Nam cực mọi thứ bạn cần đều được máy bay hoặc tàu thủy chở đến. Như vậy có nghĩa là lương thực, quần áo, vật liệu xây dựng, dụng cụ khoa học, giường

chiếu, rèm cửa - tức là thượng vàng hạ cám. Rồi bạn còn phải mang hết rác thải của mình theo. Rác thải vẫn thường được quăng xuống biển hoặc vùi dưới tuyết. Böyle giờ thì đóng gói mang về để tái chế hoặc đốt. Nếu không thì những thứ ô nhiễm ấy có thể hủy diệt cảnh quan và đời sống hoang dã độc đáo của Nam cực mất.

9 Nuôi râu à? Tuy không quá quan trọng nhưng nó cũng giúp bạn có một diện mạo phù hợp. Bộ râu cũng giữ ấm cho mặt bạn, nhưng nhớ dừng để nó bị đóng băng. Đeo râu giả vào nếu bạn không có râu xịn.

Đang cần các nhà khoa học - hãy xung phong đi

Vẫn còn thiết tha trở thành nhà khoa học miền cực đấy chứ? Thế thì bây giờ bạn cần quyết định sẽ trở thành nhà khoa học gì. Thử đọc lén mấy trang số Nam cực đặc biệt của tờ *Tin nhanh Địa cầu* để chọn lấy một công việc hợp với bạn.

TƯƠNG LAI SẴN LẬN CHO CÁC NHÀ BĂNG HỌC!

MÔ TẢ CÔNG VIỆC:

Nếu bạn yêu băng đá thì đây là công việc thích hợp cho bạn. Hầu hết thời gian bạn sẽ được sục trong món ưa thích này.

KỸ NĂNG CẦN THIẾT:

Bạn sẽ phải khoan lỗ lên các lỗ băng mà nghiên cứu (xem trang 47-48) bằng những thiết bị công nghệ cao để có thể nói được băng đã bao nhiêu tuổi.

CHÚNG TÔI SẼ CUNG CẤP:

Radar và các vệ tinh để giúp bạn biết được có bao nhiêu băng ở đó và nó tan nhanh mức nào.

CƠ SỞ TUYỆT VỜI CHO CÁC NHÀ SINH HỌC!

MÔ TẢ CÔNG VIỆC:

Bạn sẽ thích thú nghiên cứu băng cách nào các sinh vật tồn tại được ở miền cực mà không bị đóng băng đến chết.

NHỮNG KỸ NĂNG CẦN THIẾT:

Bạn phải được chuẩn bị để nắm bắt mọi thứ, từ dùng vệ tinh theo dõi những con hải âu lớn đến lặn xuống nước biển đóng băng để lặn theo cá và hải cẩu.

CHÚNG TÔI SẼ CUNG CẤP:

Thiết bị để khoan hàng km xuống băng để nghiên cứu vi khuẩn mới được phát hiện trong những hồ nước cổ đại. Chúng tôi cần có người giải đáp được câu hỏi làm sao chúng tôi được đây...

CẦN CÁC NHÀ KHÍ TƯỢNG HỌC!

MÔ TẢ CÔNG VIỆC: Bạn sẽ thích thú đương đầu cái lạnh thấu xương để tìm hiểu mọi thứ về thời tiết miền cực và dự báo thời tiết toàn thế giới.

KỸ NĂNG CẦN THIẾT:

Bạn phải giải toán vèo vèo. Có vô số thiết bị kiểm tra và những kết quả dài dằng dặc.

CHÚNG TÔI SẼ CUNG CẤP:

Thiết bị vệ tinh để bạn có thể quan sát cái lỗ trên tầng ozone mới được các nhà khoa học miền cực phát hiện. (Xem cuốn Các Cực Trong Hiểm Họa để biết về cái lỗ này, rất tiếc là mới chỉ có thể). Chúng tôi còn cung cấp cả các trạm khí tượng tự động nữa.

CÔNG VIỆC TUYỆT VỜI DÀNH CHO

CÁC NHÀ ĐỊA CHẤT LUÔN ĐI ĐẦU

MÔ TẢ CÔNG VIỆC:

Bạn sẽ có thể tìm hiểu về Trái đất bằng cách xem xét những hòn đá vớ vẩn. Dĩ nhiên là phải tìm được đá trước đã. Bạn còn nghiên cứu cả việc các sông băng nghiên đá như thế nào nữa.

KỸ NĂNG CẦN THIẾT:

Như bạn biết, đất ở Nam cực bị vùi dưới băng. Bạn cần có mắt để tìm kim loại quý - có một số nhỏ vàng, bạc và các kim loại khác lẫn trong đá. Bạn cũng cần nghiên cứu các núi lửa - hy vọng bạn chả ngán chi. Năm 1969, một núi lửa trên đảo Deception thổi bay cái đỉnh, phá hủy hai trạm nghiên cứu gần đó.

CHÚNG TÔI SẼ CUNG CẤP:

Radar và vệ tinh để bạn soi những đỉnh núi dưới băng.

ĐỊA ĐIỂM TUYỆT HÀO CHO CÁC NHÀ CỔ SINH VẬT HỌC!

MÔ TẢ CÔNG VIỆC:

Bạn sẽ yêu công việc nghiên cứu các hóa thạch trong đá để tìm hiểu cuộc sống thời xa xưa. Bạn có thể tìm thấy hóa thạch của cây cỏ, bò sát và thậm chí cả những con khủng long tuyệt chủng từ lâu.

KỸ NĂNG CẦN THIẾT:

Bạn sẽ phải so sánh những chứng cứ hóa thạch quan trọng với những hóa thạch thông thường tìm thấy ở những nơi khác để tái hiện lại lịch sử của miền cực. Nên biết các nhà khoa học đã xác định rằng Nam cực đã từng có thời nóng ấm và là một phần của một siêu lục địa dễ dàng. (Xem trang 31 để biết những chi tiết ấm lòng).

CHÚNG TÔI SẼ CUNG CẤP:

Các dụng cụ để lấy hóa thạch và phương tiện vận tải để chuyển về (vậy nên bạn khỏi phải kéo những xe trượt chất đầy đá như thuyền trưởng Scott và người của ông đâu mà lo).

NHỮNG CHUYỀN PHIÊU LƯU KỲ THÚ CHO CÁC NHÀ THIÊN VĂN HỌC!

MÔ TẢ CÔNG VIỆC:

Bạn sẽ quan sát mặt trời cùng những vì sao và hành tinh bằng kính thiên văn. Bạn còn có thể tìm thấy vô khói mảnh thiên thạch nằm rải rác trên mặt băng.

KỸ NĂNG CẦN THIẾT:

Phải có thể trao đổi với những nhà thiên văn khác đang phán chấn vì mới tìm thấy rất nhiều mảnh thiên thạch. Họ tin rằng những viên đá này đã hàng triệu năm tuổi và đến từ Mặt trăng hoặc Hỏa tinh. Các nhà thiên văn còn nghiên cứu cả cực quang (xem trang 32) và thời tiết không gian (những

tia từ không gian bên ngoài đến được Trái đất). Những cơn bão không gian có thể thổi tung các vệ tinh, gây mất năng lượng và cực kỳ nguy hiểm cho các phi hành gia trên những tàu con thoi đang đi bộ ngoài vũ trụ.

CHÚNG TÔI SẼ CUNG CẤP:
Không khí hết sức tinh khiết để làm công việc của bạn

thật dễ dàng vào mùa hè, khi mà cả ngày có nắng. Quan sát mặt trời lúc đó thi dễ như bỡn.

Vậy là bạn đã được trang bị những kiến thức vừa tìm hiểu được về miền cực lạnh giá. Bạn nghĩ rằng đã tìm thấy nghề nghiệp lý tưởng của mình và đã đeo sẵn râu già. Nhưng hăng gợm, trước khi xỏ chân vào đôi giày da hải cẩu quá rộng hãy trao đổi chút ý tưởng với những người can đảm đi tiên phong thám hiểm miền cực nhưng không toại nguyện. Trong nhiều năm, những nhà thám hiểm dũng cảm đã cất bước lên đường tìm xem có gì ở đó. Chỉ một vài người trong số họ còn sống để kể những câu chuyện ghê cả răng...

NHỮNG NHÀ THÁM HIỂM TRÊN BĂNG

Có người thích trượt trên mặt băng mỏng teo. Hoặc giọng buồm ngược gió. Một cuộc đời bình lặng trước chiếc tivi sẽ làm họ chán đến phát khóc. Không, họ muốn sôi động và mạo hiểm kia. Và đến tận chân trời góc bể để tìm những thứ đó. Bất chấp những nguy hiểm chết người, người ta đã thám hiểm miền cực lạnh giá từ nhiều năm trước. Họ đương đầu với núi băng, bão tuyết và gấu Bắc cực. Nhưng họ chấp nhận những nguy hiểm như vậy để được gì? Một số người là vì tiền. Họ muốn mở toang miền cực để thông thương buôn bán. Số khác chỉ đơn giản là để nhìn thấy cái gì đó mà chưa ai từng trông thấy. Ngoài ra, trở thành một nhà thám hiểm miền cực còn được coi là một công việc quyến rũ chết người. Danh và lợi đang chờ ở phía trước. Nếu bạn sống sót trở về được cơ.

Những nhà thám hiểm thời xưa

Những ghi nhận đầu tiên về phương Bắc xa xôi

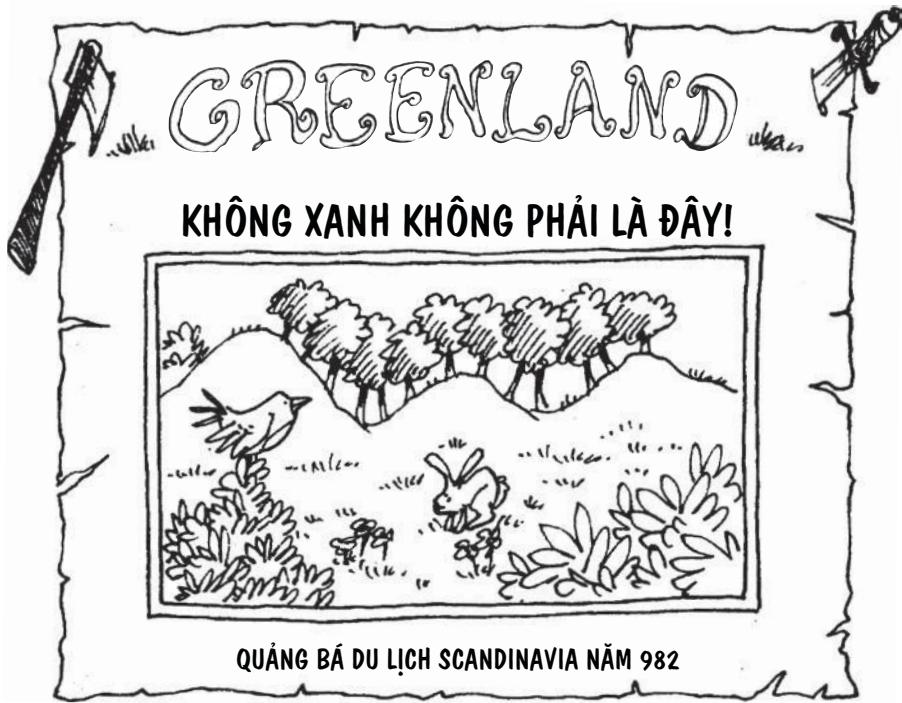
Vào khoảng năm 325 TCN, một người Hy Lạp ưa lang thang là Pytheas đã giọng thuyền đi một chuyến phi thường. Ông mất nhiều năm đi xuyên qua phần bắc Đại Tây dương và khám phá miền bắc băng giá. Ông đã lên đến tận Iceland, ít ra thì ông cũng nói thế. Đáng buồn là lúc trở về thì chả có ai tin ông. Có thể nói, người ta hờ hững với Pytheas. Họ cười phá lênh khi ông nói đã trông thấy những vùng biển băng phủ sóng sánh như thạch đồng. Họ bảo chuyện là quà cho vui thôi. (Thực ra giờ đây các nhà địa lý đã xác định đó là băng bánh tráng).

Họ cười khẩy khi ông mô tả một nơi mặt trời không hề lặn vào mùa hè, còn mùa đông thì không thèm mọc. (Rõ ràng họ chưa nghe nói về mặt trời lúc nửa đêm bao giờ). Pytheas dành cả phần đời còn lại để thuyết phục mọi người rằng ông không bịa chuyện.

Dân Viking ưa mạo hiểm

Nhưng thực ra dân Viking ưa mạo hiểm mới là người đưa Bắc cực lên bản đồ. Vào khoảng năm 982, một tay Viking hung hăng tên là Erik Đỏ đến sinh sống ở Greenland. (Ông phải trốn từ Iceland sang vì bị săn đuổi do giết người). Dĩ nhiên lúc bấy giờ chưa gọi là Greenland. Erik lúu cá đã đặt tên như thế để lôi kéo dân Viking sang đây với mình. Và rồi thế nào? Mẹo này đã thành công. Greenland (Xứ Sở Xanh Mướt) nghe kêu thế cơ mà, thành ra dân tình lục tục khăn gói quả mướp kéo sang. Có trời mới biết họ đã nghĩ gì lúc đến nơi, giáp mặt với thời tiết lạnh giá và những núi băng gầm ghì.

Bất chấp những điều kiện khắc nghiệt, các Viking rắn mặt đã sống “phé” gần 500 năm. Họ khai khẩn đất đai trồng trọt, nuôi cừu, dê và gia súc lớn. Dần dần họ biến mất - không ai biết tại sao. Có người nghĩ rằng họ bị bọn cướp biển bắt cóc hoặc chết hết vì dịch bệnh. Thế nhưng các chuyên gia thì cho rằng có một đợt lạnh dữ dội ập xuống và dân Viking chết cóng hết. Khổ cái quần áo của họ không đủ ấm và họ không biết làm thế nào để săn bắn kiếm ăn. Vậy nên khi giá lạnh giết chết mùa màng thì người Viking xui xẻo đành chết đói. Già như họ hỏi dân bản địa vài mèo sống sót thì đâu đến nỗi.

Vào cõi u minh

Trong khi đó, ở đầu bên kia Trái đất, Nam cực vẫn là nơi huyền bí, cho dù người Hy Lạp cổ đã đoán là có nó ở đây. Trên những tấm bản đồ cổ xưa nó được gán cho cái tên *Terra Australis Incognita*, nghĩa là “miền đất chưa biết phía Nam”. Có điều chưa ai đặt chân đến đó cả.

Sau đó, vào năm 1772, nhà thám hiểm người Anh chỗ nào cũng đến được là thuyền trưởng James Cook (1728-1779) lên tàu đi tìm lục địa huyền thoại đó. James chưa tận mắt trông thấy nó nhưng

Ông đã băng qua cực đới lần đầu và đã đi quanh Nam cực trước khi bị băng khói buộc phải quay lại. Thất vọng cay đắng, Cook đã âu sầu viết trong nhật ký:

Phần lớn hơn của lục địa này phải nằm trong cực đới, nơi mà biển bị băng bao phủ nên không thể tiếp cận bờ đất được. Sương mù dày đặc, bão tuyết, cái lạnh ghê gớm... càng có vẻ dữ dội hơn bởi cái vẻ đáng sợ không thể diễn tả được của một xứ sở bị tạo hóa dày ái đùm xuống bên dưới băng tuyết vĩnh cửu.

Ông còn rầu rĩ chua thêm một câu rằng ông thấy Nam cực chẳng có ích gì cho ai cả.

Thực ra người đầu tiên đặt chân lên Nam cực có lẽ là người Mỹ John Davis. Ông đã đổ bộ lên đó săn hải cẩu vào tháng Hai 1821. Rõ ràng ông này vào được sử sách chẳng qua là nhờ mây con hải cẩu.

Thực tế rúng động: Khi thuyền trưởng Cook qua đời, bạn bè ông dựng một màn kịch câm ở London để tưởng nhớ cuộc đời ngang dọc hải hồ của ông. Nhưng không phải thử kịch câm lần tường nhảm chán đâu. Để tôn vinh những cuộc phiêu lưu Nam cực của Cook, một núi băng mini được làm riêng đã gây chấn động buổi diễn.

Ghéo thầy tí chơi

Ai cũng biết Amundsen đã đến cực Nam trước tiên, nhưng còn cực Bắc thì sao? Thủ kiểm tra hiểu biết về miền cực của thầy băng một câu hỏi có vẻ vô hại này. Bạn giơ tay lên mà nói:

Trả lời: Xin lỗi nhé, đây là câu hỏi mèo. Bạn biết không, câu trả lời tùy thuộc vào bạn tin câu chuyện của ai. Trong khi cô giáo đang lục lọi trí nhớ thì ta lôi bản sao của tờ *Tin nhanh Địa cầu cũ* để bổ sung cho mình những chi tiết có thực...

1909

Tin Nhanh Địa Cầu

8 tháng Chín

NEW YORK, HOA KỲ

CÁC NHÀ THÁM HIỂM MIỀN CỰC HÀNG ĐẦU ĐÁ NHAU

Hôm nay đã có một cuộc tranh cãi dữ dội nổ ra vì không phải một mà những hai nhà thám hiểm lừng danh đều tranh nhau vinh dự là người đầu tiên đến được cực Bắc.

Hôm qua chúng tôi nhận được tin chấn động rằng trung tá Robert Peary của Hải quân Hoa Kỳ đã đương đầu với giá buốt và bão tuyết để chinh phục cực Bắc. Ông đã đến được địa cực ngày 6 tháng Tư. Đối với Peary, 53 tuổi, đó là một giấc mơ đã thành hiện thực và cũng dễ hiểu vì sao người chiến binh miền cực kỳ cựu quả cảm này phấn khích đến thế.

"Công trình của cả đời tôi đã hoàn tất," Ông bày tỏ với phóng viên bản báo. "Tôi đã gạt được cực Bắc ra khỏi dự định của mình sau 23 năm trời cố gắng, làm việc cật lực, thất vọng, khổ ải, thiếu

thốn, ít nhiều đau khổ và một chút mạo hiểm. Tôi đã đoạt được giải thưởng địa lý lớn lao cuối cùng, cực Bắc, để tôn vinh nước Mỹ... Tôi toại nguyện."

Với hai lần thất bại, lần thứ ba thì vận may đã mỉm cười với Peary can trường. Ông cho rằng thành công này là nhờ nhiều tháng bỏ ra để nghiên cứu những kỹ năng sống sót thiết yếu của người Inuit. Ngay tại địa cực, Peary và những người đồng hành đã trưng một lá cờ Mỹ và chụp hình.

Lá cờ này do vợ ông là Josephine may.

KHOẢNH KHẮC TỰ HÀO

"Gió quất vào mặt chúng tôi tê dại như muốn vỡ toác ra," trung tá Peary tâm sự với chúng tôi. "Không khí lạnh buốt như thép lạnh."

Quả là khẩu khí anh hùng. Nhưng đúng không nhỉ? Tin vừa mới đến thì câu chuyện lại có một bước ngoặt khác thường. Khi tin tức về Peary về đến quê nhà thì đối thủ đáng gờm của ông là tiến sĩ Frederick Cook đang ăn mừng mình đã khám phá cực Bắc tại một bữa tiệc ở Copenhagen.

Là bạn đồng hành một thời của Peary, tiến sĩ Cook mới trở về sau một cuộc thám

hiểm Bắc cực kéo dài hai năm. Thật khó tin, ông tuyên bố rằng mình đã đến được cực Bắc vào ngày 21 tháng Tư 1908, trước Peary cả một năm.

CHỈ NHỮNG GÌ TIỀN SĨ YÊU CẦU

Khi được nghe kể lại về thành tựu của Peary, tiến sĩ Cook độ lượng trả lời. "Nếu ông ta bảo rằng đã đi xa nhất lên phía bắc thì chắc là đúng thế," Cook nói. "Vinh quang từ nó có đủ cho cả hai chúng tôi."

Vấn đề ở đây là trong hai nhà thám hiểm gan dạ đó thì ai là người nói thật. Chúng ta nên tin ai đây? Peary kiêu hãnh hay Cook lì lợm sẽ được lưu danh sử sách? Câu chuyện xem ra còn kéo dài dài. *Tin nhanh Địa cầu* sẽ thông tin cho quý vị tất cả những diễn biến mới nhất của nó.

Trên quan điểm cực

Khi nghe được tuyên bố của Cook thì Peary nổi giận đùng đùng. Vì sao thì hẳn bạn cũng biết. Ông gọi Cook là kẻ dối trá và thề sẽ tìm ra sự thật. Không may cho Peary, công chúng lại đứng về phía Cook. Những đám đông cuồng nhiệt hoan nghênh ông trở về với những băng rôn “CHÚNG TÔI TIN ÔNG!”

Nhật ký và sổ tay của cả hai người được giao cho hiệp hội học giả địa lý kiểm tra và cuối cùng đã công nhận Peary mặc dù chả có chứng cứ thực sự gì cả. Có điều họ bảo rằng ngày tháng của Cook không chuẩn. Rồi một rěo đất nhỏ mà ông bảo đã trông thấy cũng không có thực. Tệ hơn cả, ông Cook lầu cá vốn đã mang tiếng là tay bốc phét. Vài năm trước ông ta tuyên bố đã trèo lên đỉnh McKinley ở Alaska (là đỉnh cao nhất Bắc Mỹ) đầu tiên. Trên thực tế, những tấm hình của ông sau đó té ra là giả. Cook bị khai trừ khỏi câu lạc bộ các nhà thám hiểm của New York và phần đời còn lại ông sống trong chê cười.

Vậy là Peary nói thật? Khó mà nói lắm. Có người cho rằng ông nguy tạo tất cả. Họ bảo nói cho cùng thì ông chả có cách nào đến cực rồi về nhanh như ông nói cả.

Chứ bạn có tin không?

Ch-ch-chọn lấy cho mình một nhà thám hiểm miền cực

Thử tưởng tượng nhé. Bạn đang bị mắc kẹt ở miền cực lạnh giá và bạn được phép chọn một người đồng hành. Nhưng bạn chọn ai bây giờ? Người đó phải dũng cảm, lì đòn và quả quyết, mà phải lạnh như kem lúc khẩn cấp. Trong các nhà thám hiểm miền cực tiên phong dưới đây ai cũng chứng tỏ là tay can trường rồi. Việc của bạn là chọn lấy một người mà bạn cho là xịn nhất. Gloria sẽ giới thiệu cho chúng ta năm ứng viên sáng giá...

Mỗi ứng viên của chúng ta đã từng thi thố kỹ năng sống sót ở miền cực lạnh giá rồi. Nhưng bây giờ đến lượt bạn chọn ra một người trong đó làm bạn đồng hành của mình. Bảo đảm là bạn được trang bị

đầy đủ cho chuyến đi để đời bằng cách nghe thật kỹ những câu chuyện của họ trước khi lựa chọn...

DÂN MIỀN CỰC

Ứng viên 1

TÊN: Willem Barents (1550?-1597)

QUỐC TỊCH: Hà Lan

CÔNG TRẠNG: Barents quả cảm đã thực hiện ba chuyến đi thăm dò tìm một tuyến hải hành mới sang châu Á qua phía bắc Siberia. Khi tàu của ông bị mắc lại trong băng, ông trở thành người châu Âu đầu tiên trải qua mùa đông giữa Bắc cực lạnh giá. Brrr!

KỸ NĂNG CHUYÊN MÔN: Dụng nhà bên cạnh nơi tàu bị kẹt.

Chọn Willem chơi thời tiết, xin bỏ phiếu cho ứng viên số 1.

Ứng viên 2

TÊN: Sir John Franklin (1786-1847)

QUỐC TỊCH: Anh

CÔNG TRANG: Là một con sói biển có sẹn trong đầu, Sir John đã chu du khắp thế giới. Ông đã nhiều năm sục sạo trên Bắc Băng Dương để tìm một tuyến đường biển mới đến châu Á qua phía bắc Canada. Thôi được, dù ông không tìm ra nhưng vẫn kiêm được một bức tượng đặt tại tu viện Westminster ở London. Thể đây.

KỸ NĂNG CHUYÊN MÔN: Một nhà hàng hải và một thủy thủ tài ba.

Chọn bộ nước Sir John, xin bỏ phiếu cho ứng viên số 2

Ứng viên 3

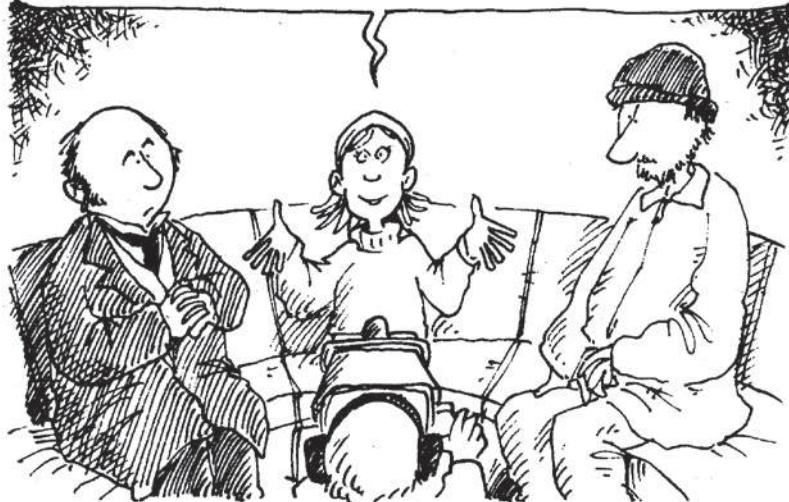
TÊN: Salomon Andrée (1854-1897)

QUỐC TỊCH: Thụy Điển

CÔNG TRANG: Rắp ranh trở thành người đầu tiên bay qua cực Bắc bằng khí cầu. Khí cầu này mang tên Eagle (đại bàng). Salomon nổi tiếng đến mức được nặn tượng sáp đặt tại salon của Tussaud phu nhân ở London. Hết ý!

KỸ NĂNG CHUYÊN MÔN: Chỉ khoái bay.

Chọn Salomon tung tẩy, xin bỏ phiếu cho ứng viên số 3

Ứng viên 4

TÊN: Knud Rasmussen (1879-1933)

QUỐC TỊCH: Inuit/Đan Mạch

CÔNG TRẠNG: Knut khôn ngoan là người đầu tiên nghiên cứu làm sao người Inuit có thể sinh sống và tồn tại được ở Bắc cực băng giá. Họ đã dạy cho ông đủ thứ và ông đã trở thành chuyên gia hàng đầu về miền cực.

KỸ NĂNG CHUYÊN MÔN: Săn bắt, đánh cá, lái xe chó kéo.

Chọn Knud biết tuốt, xin bỏ phiếu cho ứng viên số 4.

Ứng viên 5

TÊN: Sir Douglas Mawson (1882-1958)

QUỐC TỊCH: Australia

CÔNG TRẠNG: Là một nhà khoa học tài năng, Sir Douglas đã dẫn đầu đoàn thám hiểm Nam cực của Australia vào năm 1911. Ông đã thám hiểm một dải bờ chưa ai biết và tìm thấy tảng thiền thạch Nam cực đầu tiên.

KỸ NĂNG CHUYÊN MÔN: Lì đòn và quả quyết.

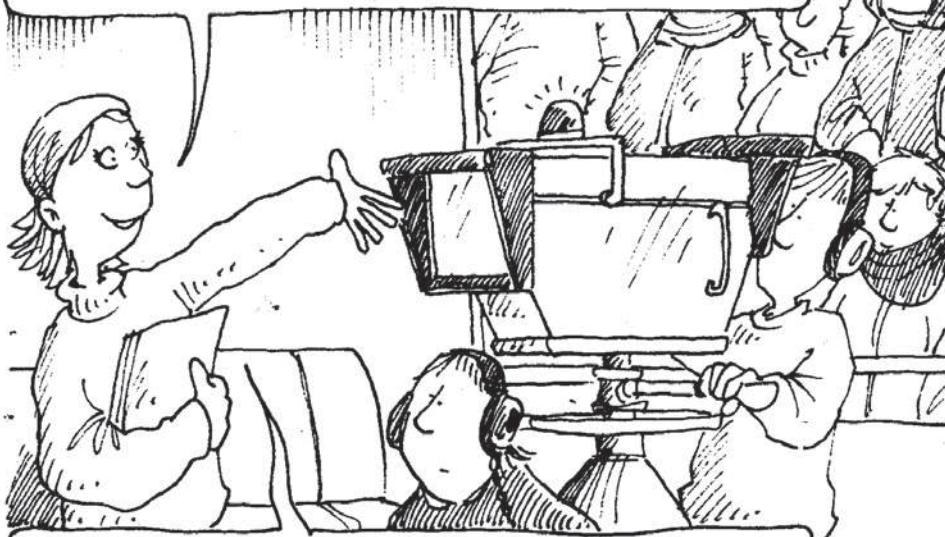
Chọn Sir Douglas liều mạng, xin bỏ phiếu cho ứng viên số 5.

Vậy thì bạn chọn ai trong mấy người giỏi giang này?

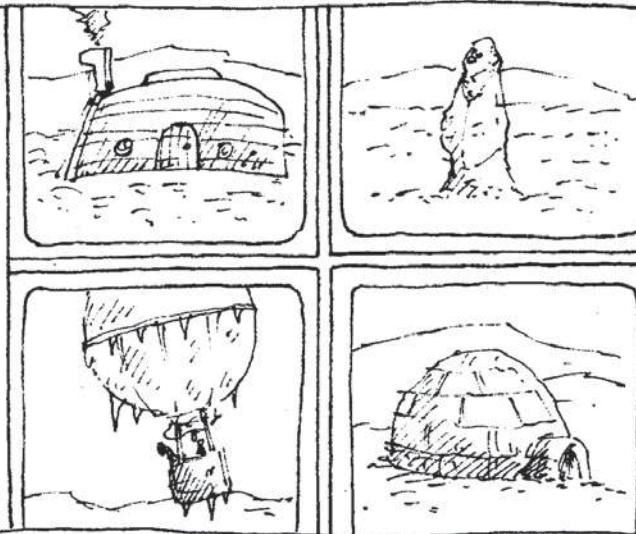
Bạn phải tìm cho được nếu muốn sống sót qua chuyến đi. Dưới đây là kết quả theo thứ tự ngược lại...

5 Nếu chọn ứng viên 2 thì bạn toi. Tôi đầu nước. Sir John có thể tài ba trong nghề đi biển nhưng trên đất liền thì là chuyện khác. Năm 1845, Sir John lên đường đi Bắc cực với 128 người. Và bắt tăm từ đây. Vợ ông lo lắng treo giải 20.000 bảng (hồi đó là cả một gia tài đấy) và cứ đi mây đoàn tìm kiếm. Chả thấy chồng bà ở đâu cả. Cuối cùng, mãi đến năm 1859, những người tìm kiếm đã nhặt được một mẩu tin nhắn giàu dưới một đồng đá. Nó nói rằng Sir John đã chết năm 1847 lúc đang tìm người đến cứu.

4 Nếu chọn ứng viên 3 thì bạn sống sót, nhưng chỉ được ba tháng thôi. Năm 1897, Salomon cùng hai người đồng hành lên đường bay đến cực Bắc từ Spitsbergen, Na Uy. Nhưng chỉ ba ngày sau, khí cầu bị băng đóng nặng trì xuống không cất lên nổi. Ba người sống sót nhờ ăn thịt gấu Bắc cực. Nhưng thương thay, cả ba đã bị chết đói. Mãi tận năm 1930, xác của họ mới được tìm thấy và câu chuyện bi thảm của họ mới được chắp nối lại từ những dòng nhật ký và những tấm hình. (Đến thế rồi mà vẫn chưa xong, cái tượng sáp của Salomon còn bị chuột gặm mất nữa chứ).

3 Nếu chọn ừng viên 1 thì bạn ổn, nhưng bạn sẽ khó khăn nếu muôn về. Đã bảo Willem tài ba lạnh như kem cơ mà, và cũng thực tế kinh khủng luôn. Khi tàu của ông bị kẹt trong băng, ông có hoảng không? Hoảng khôi ra đây! Ông bèn lầy gỗ trên tàu làm luôn một căn nhà nhỏ ấm cúng trên mặt băng. Nó thậm chí còn có cả chậu tắm làm bằng thùng rượu cũ. Và thay vì ôm chai nước nóng mà ngủ thì họ bọc những hòn đá nóng đem vào giường. Nhưng than ôi, bản thân Willem lại không trở về được. Sang mùa hè ông định giong buồm về nhà thì lăn ra chết vì bệnh scurvy. (Mặc dù người của ông hầu hết sống sót).

2 Nếu bạn chọn ừng viên 4 thì bạn sẽ được an toàn, song có thể bạn sẽ chết vì ngộ độc thực phẩm. Knud giỏi giao hàng lớn lên ở Greenland. Ngay từ bé ông đã học săn bắt, đánh cá và lái xe chó kéo như một người Inuit. Ông còn nổi tiếng với tiếng Inuit nữa. Công nhận là ghê rợn! Sau này Knud sang Đan Mạch để học làm ca sĩ opera. Nhưng chẳng bao lâu sau ông đã quay về Greenland mở nhà băng. Ông dùng số tiền kiếm được từ nhà băng để tài trợ cho nhiều cuộc thám hiểm hơn. (Knud cuối cùng chết vì ngộ độc mòn chim hải âu auk muối chua).

1 Còn người thắng cuộc là... ững viên số 5. Bạn chắc cũ là sống sót với Douglas không biết sợ. Thực ra ông ấy chắc sẽ sợ hơn bạn. Sir Douglas Mawson quả cảm đã cho thấy làm thế nào để thoát qua tất cả những bất thường. Trong một chuyến hành trình bằng xe trượt, đột nhiên một bạn đồng hành của ông đã bị rơi xuống khe nứt mít hüt, kéo theo cả chó, cả xe, cả lều và toàn bộ số thực phẩm của họ. Rồi một bạn đồng hành khác chết vì ngộ độc thực phẩm (lúc đó họ đang phải ăn số chó còn lại). Bản thân đang sống dở chết dở, Sir Douglas đã một mình chống chọi. Ông xoay sở thế nào mà cuối cùng ông cũng về được đèn trại... vừa kịp để trông thấy tàu của mình rời bến đi mất! Ông buộc phải qua một mùa đông nữa ở Nam cực. Xin chúc mừng, Sir Douglas! Xin ngài cứ tóm thế cho.

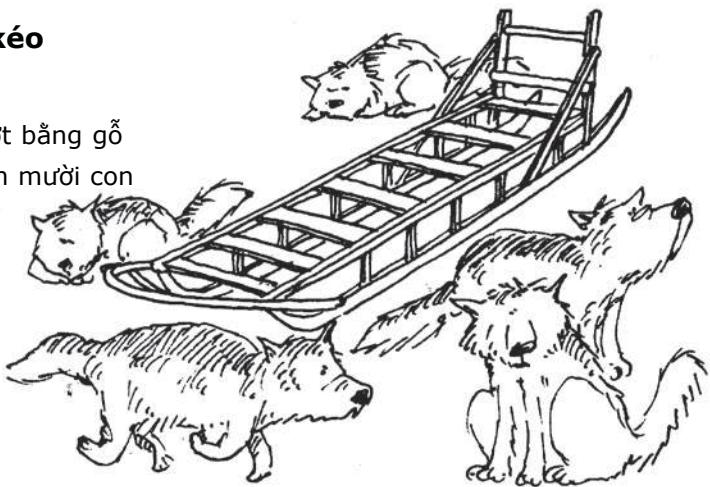

Xin chúc mừng những ai chọn đúng người xứng đáng thắng cuộc. Giải thưởng đặc biệt dành cho các bạn là một chuyến hành trình thót tim bằng xe chó kéo lên cực Bắc. Vâng, các bạn sẽ sớm được băng băng hết tốc độ trên mặt băng... do một tốp chó pooth kéo! Chớ lo, chúng rất giỏi nhận ra những khe nứt (thông thường). Chỉ còn phải làm một việc trước khi lên đường. Chúng tôi sẽ để cho các bạn tự làm lầy xe chó.

Lái xe chó kéo

Bạn cần:

- một xe trượt bằng gỗ
- khoảng năm mươi con chó husky (giống chó của cư dân Bắc cực)

Bạn làm:

1 Tập trung lũ chó

của bạn lại. Chó husky là loại chó cực kỳ lì đòn, hết sức thích hợp cho những chuyến đi miền cực. (Chúng cũng là loài thú cưng tuyệt vời - nếu bạn chịu nhường ghế sofa của mình cho chúng). Chúng có bộ lông dày để giữ ấm và chúng cực khỏe (một tốp mươi con có thể kéo bạn trên một chiếc xe trượt chất đầy đồ đạc chạy 50km một ngày như bốn).

Và bạn có thể nuôi chó husky bằng mỡ hải cẩu nếu bạn quên mang theo đồ mở hộp. (Và lại chúng khoanh tròn trên tuyết mà ngủ thành ra khỏi phải chuồng cùi gì cho mệt).

2 Thắng chó vào xe theo hình rẻ quạt. Mỗi con phải có một bộ cương bọc lót riêng vòng qua ngực (không vòng qua cổ như vòng cổ chó ở nhà đâu). Buộc chúng vào xe bằng dây nilon, gọi là dây kéo. Để con chó khỏe nhất, khôn nhất dẫn đầu. Các dây kéo tே ra như hình rẻ quạt. Làm vậy để lõi con dẫn đầu có rót xuống khe băng thì những con khác không bị rót theo (hy vọng thế).

3 Đứng lên phía đuôi xe. Hét to “Hike! Hike!”- đó là lệnh cho chó chạy. (Những lệnh khác là: Gee - queo phải; Haw - queo trái; *Thắng lối* - chạy thắng; *Chậm lại* - chạy chậm lại; Whoa - dừng; và On-by - hạ con thỏ kia).

Đến đây thì bạn thành tài xế thực thụ rồi.
(Ghi chú quan trọng: Muốn thắng (hãm) xe thì đứng lên cái then sắt nằm giữa bầy chó kéo mà ghìm xuống tuyết).

4 Nếu chó mệt (chó mà cũng mệt à?), bạn phải thò chân xuống mà đạp phụ nó, tức là thò một chân xuống vừa nhún vừa đẩy như

kiểu đi xe scooter ấy mà. Bạn có ngã cũng đừng vội lo - tài xế cũng phải mất vài năm để có được kinh nghiệm chứ. Nhưng một khi đã bám được vào đấy rồi thì đi đã kinh khủng luôn. *Hike! Hike!*

Ghi chú: Bạn không thể đến Nam cực mà lái xe đâu nhé. Kể từ năm 1994 là ở đây cấm tuyệt chó. Các nhà khoa học cho rằng chúng mang bệnh lao chó (chết như chơi) và có thể truyền sang hải cẩu.

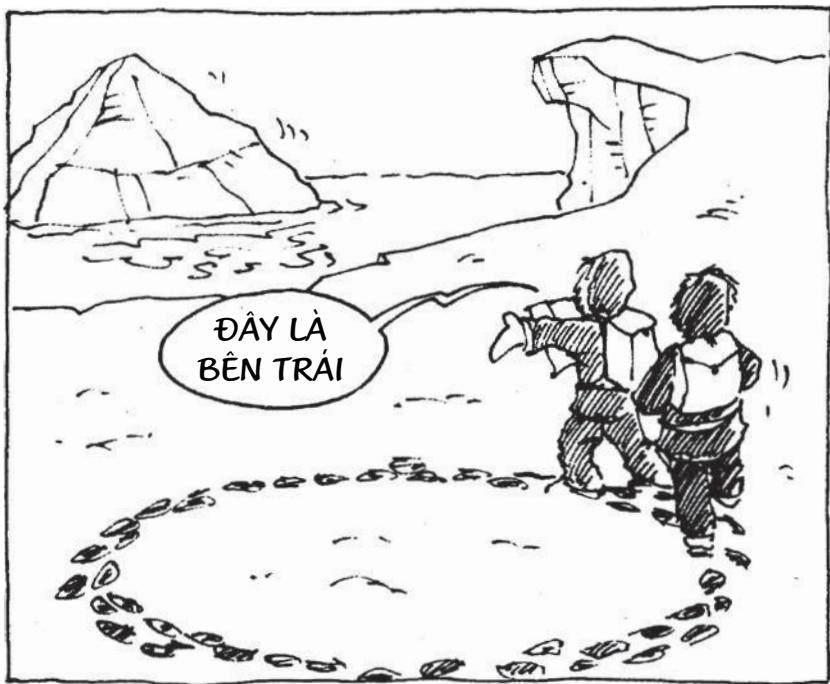
Thám hiểm thời hiện đại

Nếu những câu chuyện phiêu lưu nay giờ có làm chân tay bạn ngứa ngáy thì tại sao bạn không tự đi mà thám hiểm miền cực băng giá chứ? Mỗi năm có hàng trăm người đến miền cực. Nhưng nếu bạn không thạo lăm vẽ xe chó thì còn khôi cách để bạn đến được đó. Bạn có thể bám càng máy bay (nhiều máy bay chuyên bay đến cực có càng trượt thay cho bánh xe để có thể tiếp đất an toàn hơn) hoặc làm một chuyến lòng vòng trên một chiếc tàu phá băng (một loại tàu được gia cố vỏ thép thật chắc để táng cho vỡ băng ra). Thậm chí bạn có thể đi băng cả tàu ngầm. Năm 1958, chiếc tàu ngầm *Nautilus* của Mỹ đã đến được cực Bắc băng cách luồn dưới băng.

Không như các nhà thám hiểm trong quá khứ, dân thám hiểm hiện đại có rất nhiều trang thiết bị hiện đại trợ giúp. Họ dùng radio

và email để giữ liên lạc, còn vệ tinh thì giúp họ định hướng. Ngay cả như thế việc thám hiểm miền cực vẫn là trò mạo hiểm kinh khủng. Với cái kiểu cứ tối mãi hay sáng mãi là dễ lạc như chơi. Lạc mất tiêu. Chỉ quay qua quay lại là tảng băng lại thấy giống hệt những tảng băng khác nên chả biết lấy gì làm dấu hiệu nhận dạng đường đi được. Nếu chuyện như vậy xảy ra thì dòm trộm một chút trong sách của người Inuit bản địa. Họ dùng mặt trời hoặc những hình thù do gió tạo ra trên tuyết để giúp mình tìm đường. Nhưng dù bạn có làm gì thì cũng xin đừng lấy một tảng băng làm dấu chỉ đường. Nó sẽ trôi tuốt ra biển mất đấy...

MIỀN CỰC TRONG HIỂM HỌA

Nhưng mà không kể đi thăm hiểm, còn thì bạn cần miền cực băng giá làm gì chứ? Ý tôi là miền cực chẳng qua chỉ là những đống băng già vô dụng nằm xa tít xa mù, không phải sao? Sai bét. Ẩn bên dưới lớp băng và mặt biển phủ băng có những tài nguyên thực sự có ích của miền cực. Khốn nỗi loài người khờ ưa chỉ nhăm nhăm hốt hết về khiến cho miền cực mỏng manh lâm vào tình thế hiểm nghèo. Vậy cớ làm sao mà miền cực đang lâm nguy? Có năm vật quý của miền cực mà loài người hung ác có thể phá hỏng.

Vật quý thứ 1: Lông hải cẩu dài các

Ta đang làm gì: Vào thế kỷ XVIII và XIX tại Nam cực có hàng triệu con hải cẩu đã bị giết để lấy lông. Nó được dùng để làm mũ, áo, dép lê và đồ lông cho các bà các cô điệu đàng ở châu Âu, châu Mỹ và Trung Quốc.

Hải tượng còn bị đập lia chia để lấy mỡ (đem nấu lấy một thứ dầu cao cấp) còn con moóc thì bị giết để lấy ngà.

Có gì là sai? Có quá nhiều hải cẩu bị tàn sát đến mức một số loài đã tuyệt chủng. Khá tệ đấy nhỉ? Tin tốt là việc săn bắn đại trà một số loài hải cẩu giờ đây đã bị cấm tiệt, chỉ để cư dân bản địa bắt vài con về ăn thôi. Nhờ việc săn bắt bị cấm nên số lượng hải cẩu lại phục hồi nhanh chóng và hải cẩu giờ đây đã được bảo vệ.

Vật quý thứ 2: Cá voi dênh dàng

Ta đang làm gì: Không chỉ hải cẩu bị săn mà thôi. Hàng triệu cá voi cũng bị giết hại để lấy thịt, mỡ và phiến sừng. Nó vốn được dùng làm lược, cần câu, ô dù và áo nịt cho các bà ưa làm đóm. Mới chỉ 100 năm trước thôi một phiến sừng của cá voi lớn có thể bán được tới 2.500 bảng. Săn cá voi là nghề béo bở đấy.

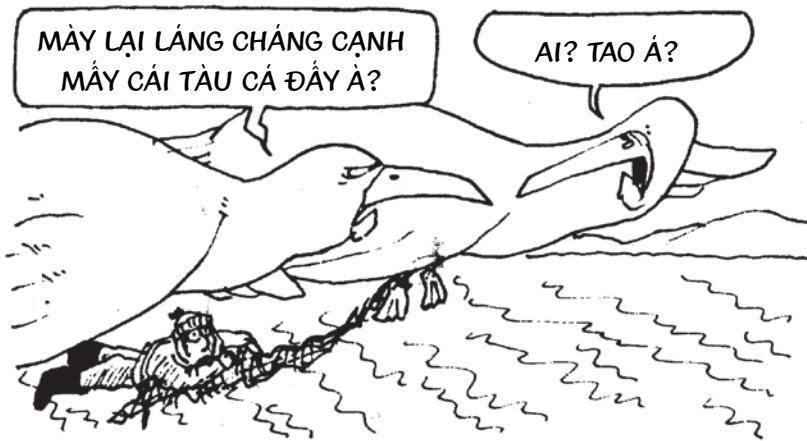
Có gì là sai? Có một dạo cá voi bị săn đến gần tuyệt chủng. Và bây giờ chúng vẫn khá hiếm. Ngày nay đã có những qui định chặt chẽ để bảo vệ cá voi khỏi bị làm hại. Mỗi năm chỉ được phép đánh bắt vài trăm cá voi để ăn và nghiên cứu khoa học. Còn săn bắt với mục đích thương mại thì cấm tiệt. Năm 1994 Nam cực và Nam Băng dương được chính thức tuyên bố là khu bảo tồn cá voi. Và những con cá voi to lùng lững lại lùng lững trở lại.

Vật quý thứ 3: Cá nước sâu

Ta đang làm gì: Các đội tàu cá đã đánh bắt hàng triệu tấn cá, tép và mực mỗi năm trên các biển miền cực. Các tàu cá hiện đại là... hiện đại dữ lăm. Chúng có máy tính, radar và vệ tinh để phát hiện hải sản, và những tấm lưới khổng lồ để bắt. Nhiều tàu thì cứ như cả một nhà máy cá hộp nổi ấy. Chúng có thể đánh bắt, rửa ráy, đông lạnh và đóng gói ngay trên tàu luôn. Tiện nhỉ?

Có gì là sai? Dân đánh cá nhiều người vi phạm những qui định về số lượng đánh bắt. Đó quả là xui xẻo cho cá răng Patagonia. Thịt nó ngon quá thành ra rất có giá. Khốn nỗi cá răng phải mất cả 30 năm mới đến độ trưởng thành (dài cỡ 2m). Mà cá bị bắt (bắt hợp pháp) quá nhiều nên không kịp lớn. tệ hơn nữa, hàng ngàn chim biển còn lòng vòng bên trên nơi đánh bắt để hôi cá nữa chứ.

Vật quý thứ 4: Rốn dầu

Ta đang làm gì: Rất nhiều dầu bên dưới lớp băng và đài nguyên Bắc cực. Con người đổ đốn đào rỗ sâu mà moi lên. Những nguồn dự trữ dầu quan trọng đã được tìm thấy ở Siberia và Alaska lạnh giá. Nó được bơm lên khỏi mặt đất và chạy theo đường ống dài hàng nghìn km đến nhà máy lọc dầu.

Có gì là sai? Ờ thì đường sá và đường ống để vận chuyển dầu nhẵng nhiệt làm hỏng môi trường tự nhiên của miền cực. Lấy tình cảnh khu di dời động vật hoang dã miền cực quốc gia ở Alaska làm ví dụ. Đó là công viên quốc gia lớn nhất của Mỹ, nhưng có thể nay mai nó chỉ còn là hoài niệm. Đó là nếu như chính phủ Mỹ triển khai dự án khoan dầu. Lúc đó dĩ nhiên sẽ có nguy cơ tràn dầu. Năm 1989 chiếc tàu dầu Exxon Valdes bị mắc cạn ngoài bờ biển Alaska làm tràn 50 triệu lít dầu xuống biển.

Số dầu đó đủ để đổ đầy 13 bể bơi cỡ thi đấu Olympic.

Thế là nhiều dầu lăm. Một dải bờ biển dài ngập trong dầu, hàng ngàn cá, chim và thú biển chết. Cả ở bờ biển Nam cực cũng có thể có nhiều dầu, nhưng khó tìm kinh khủng. Vả lại việc khai thác thương mại dưới mọi hình thức ở Nam cực đều bị cấm ít nhất là đến năm 2041.

Vật quý thứ 5: Những ngày nghỉ kinh hãi

Ta đang làm gì: Mỗi năm có hàng ngàn du khách tìm đến miền cực lạnh giá. Tin hay không tùy. Lại có người thích nghỉ kinh dị nhỉ?

Kỳ nghỉ kinh hãi

xin tự hào

giới thiệu

CHUYẾN DU NGOẠN MIỀN CỰC

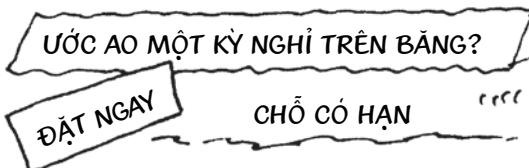
★ LẠNH GIÁ ★

NĂM ƯỜN TRÊN BỜ BIỂN
ĐÃ CHÁN?

LOANH QUANH TRONG VƯỜN THÚ
ĐÃ NGÁY?

ĐỂ CÓ MỘT KỲ NGHỈ LẠNH NHẤT, HÃY DÀNH CHO MÌNH
CHUYẾN DU NGOẠN MIỀN CỰC LẠNH GIÁ. HÀNH TRÌNH
SẼ ĐƯA BẠN ĐẾ TẬN CHÂN TRỜI GÓC BỂ. GIÁ VÉ ĐÃ
GỒM CẢ VẬN TẢI BĂNG TÀU PHÁ BĂNG VÀ XUỒNG CAO
SU, CÙNG VỚI SỰ PHỤC VỤ CỦA MỘT HƯỚNG DẪN VIÊN
MIỀN CỰC THƯỢNG THĂNG. ĐÂY LÀ KỲ NGHỈ SẼ THỰC
SỰ ĐƯA BẠN ĐI XA HẦM MỌI THÚ.

IN NHỎ

ĐỪNG QUÊN MANG THEO MỘT CUỐN SÁCH HAY. NẾU THỜI TIẾT XẨU BẠN CÓ THỂ
BỊ KẸT TRÊN TÀU TRONG NHIỀU NGÀY. VÀ Ở ĐÓ CÒN CÓ NHIỀU NÚI BĂNG ĐỂ BẠN
THA HỒ CHỤP ẢNH ĐEM VỀ NHÀ KHOE BẠN BÈ CHO HỌ CHÁN NGẮT CHƠI.

Có gì là sai? Nhiều người cho rằng du khách làm hại nhiều hơn lợi. Nhất là nếu họ khuấy đảo đời sống hoang dã sở tại và xả rác tùm lum. Mặt khác, nếu họ trở về kể lại cho người khác về chuyện miền cực lạnh giá kinh hồn thế nào thì may ra còn giúp bảo vệ được nó.

Nếu bạn đi Nam cực nghỉ thì có một vài điều nên và không nên làm để giữ gìn miền cực luôn luôn cực.

NÊN:

- Giữ khoảng cách với chim và hải cẩu. Nhất là khi bạn chụp ảnh chúng. Nếu chúng thấy bạn thì tức là bạn ở quá gần. Không được chạm vào chúng hoặc cho chúng ăn.
- Đem hết rác thải của bạn về theo. Không ném bất cứ thứ gì qua mạn tàu.
- Hãy liên hệ trước với trạm nghiên cứu nếu bạn muốn đến thăm. Bạn có thể làm phiền các nhà khoa học đây.

KHÔNG NÊN:

- Dẫm lên địa y, rêu, hoa. Chúng rất mỏng manh, phải mất nhiều năm mới mọc lại được.
- Thu lượm đá, hóa thạch hoặc xương làm kỷ niệm.
- Tự ý đi lang thang - Nam cực là nơi nguy hiểm. Không được tách khỏi nhóm của mình và luôn theo dõi thông báo thông tin, lắng nghe những chỉ dẫn của người hướng dẫn miền cực của mình.
- Bước xuống sông băng hay bãy tuyết. Bạn có thể không kịp nhận thấy những vết nứt chết người trước khi quá muộn.
- Hô hét. Bạn sẽ làm chim thú hoảng sợ - chúng vốn quen yên tĩnh và thanh bình.

Cảnh báo sức khỏe kinh dị

Vào đầu những năm 1980, các nhà khoa học đã phát hiện thấy một lỗ hổng lớn ở tầng ozone phía trên Nam cực. Ozone là chất khí có ích kinh dị, chất này che chắn những tia cực tím cháy bỏng của mặt trời. Lỗ hổng này da bạn sẽ bị nướng giòn. Kinh lắm. Mà lỗ hổng này mỗi năm một lớn thêm. Hiện tại nó đã lớn gấp đôi cả châu Âu rồi.

Bạn biết là lỗi của ai không? Ủ, của loài người ghê tởm chứ ai vào đây nữa. Trong nhiều năm chúng ta đã thả ra hàng tấn khí hại gọi là CFC (chlorofluorocarbon) vào bầu khí quyển. Chúng được dùng trong máy lạnh, những bình xịt bọt và hơi (giống như mấy bình khử mùi ấy mà). May mà chúng ta đã kịp uốn nắn hành động của mình và CFC đã bị cấm hẳn (Nhưng mà như vậy không có nghĩa là người bạn sẽ hối rành. Bây giờ hầu hết các chất khử mùi đều không có CFC). Nhưng CFC phải mất khá lâu mới biến khỏi bầu khí quyển. Phải mất ít nhất 50 năm để lỗ hổng ozone liền lại.

Những khoảnh khắc tan chảy

Nhưng nếu bạn thực tình mê đi nghỉ trên băng thì tốt nhất là bỏ giày trượt lại. Sao lại thế? À, số là các nhà khoa học kinh dị đang lo miền cực băng giá đang tan chảy do Trái đất đang ấm lên. Hiện đã có những khối băng khổng lồ ở Nam cực bị vỡ ra và biển Nam cực đang thu hẹp lại. Câu hỏi là: lần này là do lỗi của con người hay của thiên nhiên đóng đanh? Thế thì phải nhờ đến các chuyên gia thôi. Kẹt ở chỗ làm sao mà tìm được hai nhà địa lý kinh dị đồng ý với nhau - về bất cứ chuyện gì!

Lỗi là của con người. Tôi e là thế. Chúng ta thải quá nhiều khí nhà kính* vào bầu khí quyển. Và chúng làm cho Trái đất nóng lên với tốc độ báo động.

* Đó là những loại khí như carbon dioxide và methane làm cho Trái đất nóng lên. Chúng giống như tấm kính trong nhà kính của ông nội bạn vậy - chúng cho ánh sáng mặt trời lọt vào nhưng ngăn nhiệt từ đất thoát đi. Các loại khí này là từ ông xả của xe cộ, khói từ các nhà máy và từ khói do đốt rúng mưa nhiệt đới quá nhiều.

Võ vấn. Đó là tại thiên nhiên. Khí hậu Trái đất thay đổi một cách tự nhiên. Nó không thể cù giữ nguyên một chỗ thật lâu được. Nói cho cùng, trong mấy triệu năm qua chúng ta đã trải qua biết bao cơn nóng lạnh thay phiên nhau rồi đấy thôi.

Tuy nhiên các nhà khoa học phần đông đổ lỗi cho con người bậy bạ làm thế giới nóng lên. Họ tiên đoán rằng Trái đất sẽ nóng thêm 2°C vào năm 2100. Có thể các bạn thấy như vậy chưa là gì, song nhiệt độ mà tăng một tí thôi cũng có thể làm tan cả những bãi băng và sông băng ở các cực. Nếu chuyện đó xảy ra, một lượng nước khổng lồ sẽ được đổ thêm vào biển, nâng mực nước lên thêm 50m hoặc hơn nữa, nhấn chìm nhiều đảo và thành phố vùng trũng. Nếu bạn sống ở London hay Venice thì phải cẩn thận - sắp lụt to rồi đấy.

TƯƠNG LAI LẠNH NGẮT

Vậy thì tương lai nào dành cho miền cực lạnh giá? Vẫn còn dù mù chưa biết thế nào à? Tin tốt là người ta đang làm việc cật lực để giữ cho miền cực vẫn như xưa.

Một hiệp ước khôn ngoan

Ở cực Bắc thì có tí đất nào đều thuộc mấy quốc gia vùng cực hết rồi. Nhưng ai là chủ nhân của cực Nam? Câu trả lời là: không ai cả. Năm 1959, mươi hai quốc gia đã ký kết một tài liệu lịch sử gọi là Hiệp ước Nam cực. Nó đặt ra việc Nam cực sẽ được điều hành thế nào. Các nước này hứa hẹn bảo đảm Nam cực được bảo vệ và chỉ được sử dụng vào mục đích hòa bình mà thôi. Và tin tốt là đến giờ này xem ra Hiệp ước vẫn có hiệu lực. Ngày nay đã có bốn mươi bốn quốc gia tham gia. Dưới đây là những điều họ cam kết:

- Biên Nam cực thành một khu bảo tồn thiên nhiên phục vụ hòa bình và khoa học
- Cho phép các nhà khoa học tự do làm việc
- Chia sẻ các bí quyết khoa học
- Gạt bỏ mọi tranh chấp lãnh thổ
- Cấm thử hạt nhân và đổ chất thải phóng xạ
- Hàng năm gấp gõ và thỏa thuận phương cách bảo vệ châu lục này

Vào năm 1998, một mục nữa được thêm vào Hiệp ước Nam cực. Nó cấm khoan hoặc khai thác dầu mỏ ở Nam cực và bảo tồn đời sống hoang dã đặc thù của Nam cực. Nó còn nói rằng các nhà khoa học và du khách phải đem theo toàn bộ chất thải của mình về để tránh làm hại môi trường quá ư mỏng manh ở đây. Như vậy đã đủ để bảo vệ vùng cực chưa? Chúng ta sẽ chờ xem. Có người bảo rằng cách duy nhất bảo vệ vùng cực là biến Nam cực thành một công viên thế giới khổng lồ. Tuy vậy họ còn đang bàn cãi ai sẽ là người trông coi công viên này. Hiện tại chỉ mới có một điều chắc chắn. Miền cực băng giá là nơi hoang sơ tuyệt vời với những con người và loài vật không ở đâu khác trên Trái đất có. Nếu chúng biến mất thì thật là một tai họa khủng khiếp. Và lại đó là nơi lạnh nhất trên hành tinh. Và đó là một thực tế buộc cả rằng.

Mục lục

Giới thiệu	5
Cuộc đua đến cực	9
Các địa cực lạnh giá	20
Chóp của núi băng	37
Cuộc sống nơi băng giá	55
Dân cư miền cực lạnh giá	72
Những nhà thám hiểm trên băng	95
Miền cực trong hiểm họa	113
Tương lai lạnh ngắt	123

MIỀN CỨC LẠNH CÔNG

Lời: Anita Ganeri

Minh họa: Mike Phillips

Người dịch: Trịnh Huy Triều

Chịu trách nhiệm xuất bản: Ts. Quách Thu Nguyệt

Biên tập: Trương Quý

Xử lý bìa: Bùi Nam

Sửa bản in: Hải Vân

Kỹ thuật vi tính: Mai Khanh

NHÀ XUẤT BẢN TRẺ

161B Lý Chính Thắng - Quận 3 - Thành phố Hồ Chí Minh

ĐT: 39316289 - 39316211 - 38465595 - 38465596 - 39350973

Fax: 84.8.38437450 - E-mail: nxltre@hcm.vnn.vn

Website: <http://www.nxltre.com.vn>

CHI NHÁNH NHÀ XUẤT BẢN TRẺ TẠI HÀ NỘI

20 ngõ 91, Nguyễn Chí Thanh, Quận Đống Đa - Hà Nội

ĐT & Fax: (04) 37734544

E-mail: vanphongnxltre@hn.vnn.vn

Horrible Geography

ĐỊA LÍ VỚI NHỮNG CỤC BĂNG LẦN BÊN TRONG

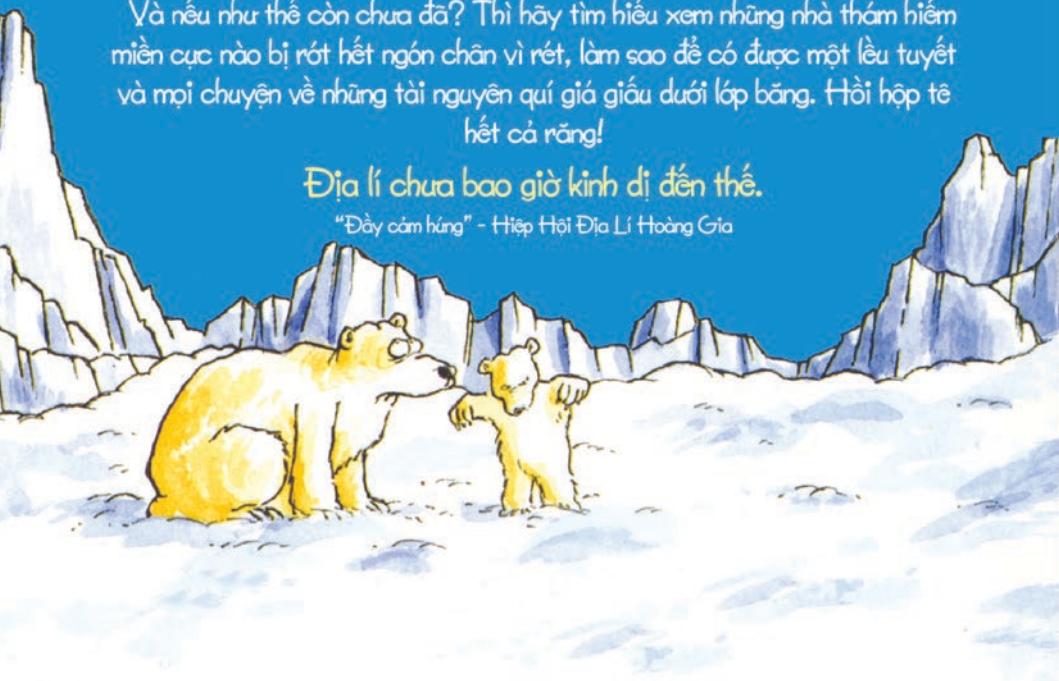
Liệu địa lí đã nghiên bạn ra bã chưa? Đã ngây đến tận cổ những bản đồ khốn khổ, những đồng đá vỡ vẫn và những bài giảng oái hết cả người chưa? Hãy vẫy tay từ biệt những giờ địa lí té ngất mà lên đường đến với thế giới lạnh như kem của **Miền cực băng giá**.

- Giật thót! Khi trước mặt là một núi băng cao hơn cả ngôi nhà của bạn.
- Chạy trối chết! Khi một con gấu trắng đổi sục vào lều của bạn.
- Hết toáng! Khi bạn loạng choạng trên mép một khe băng.

Và nếu như thế còn chưa đă? Thì hãy tìm hiểu xem những nhà thám hiểm miền cực nào bị rót hết ngón chân vì rét, làm sao để có được một lều tuyêt và mọi chuyện về những tài nguyên quý giá giấu dưới lớp băng. Hồi hộp tê hết cả răng!

Địa lí chưa bao giờ kinh dị đến thế.

"Đầy cảm hứng" - Hiệp Hội Địa Lý Hoàng Gia

Horrible Geography - Perishing Poles

Lời © Anita Ganeri 2002

Minh họa © Mike Phillips 2002

Bản tiếng Việt do Nhà xuất bản Trẻ xuất bản theo thỏa thuận
nhượng quyền với Scholastic UK Ltd.,